

EL MIRALL

núm. 68

325 ptes

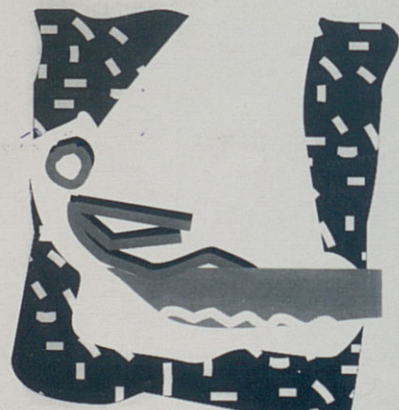
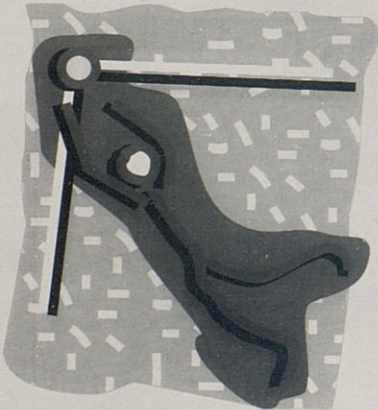
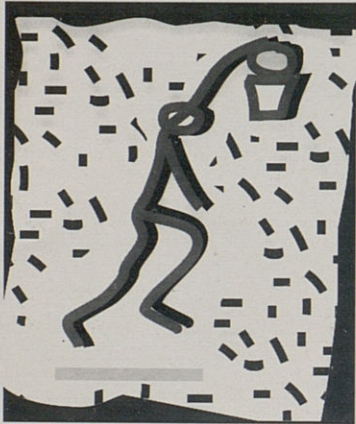
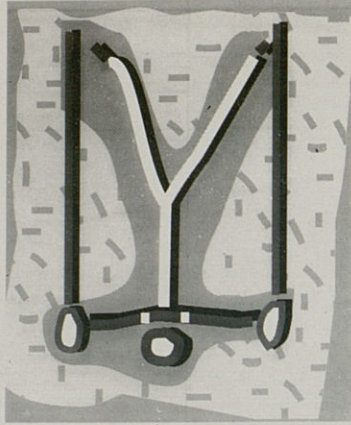

El bandolerisme social a Mallorca

José L. Aranguren / Petero N. Mbyaliyehe / Gabriel Florit

El projecte lingüístic de centre, recurs o parany?

Xesca Vich

IMPULS AL FUTUR

"Sa Nostra", Caixa de Balears, impulsa l'esport de base. El "diver esport".

* Ajudant a diferents Federacions.

* Instituint el "Trofeu Sa Nostra" per a estimular els diver esportistes. De distintes categories. De diferents esports.

* Promovent aquesta campanya per tal que tots recolzem l'esport de base.

* Perquè -algun dia- l'esport i els esportistes de Balears arribin ben amunt.

* Amb la col.laboració d'Institucions, Federacions y Mitjans de Comunicació.

Donem tots un impuls al futur. És el futur de l'esport balear. El dels nostres fills.

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

GOVERN BALEAR
Conselleria de Cultura, Educació
i Esports

Impulsa l'Esport de Base

EL MIRALL

Revista mensual - 325 ptes.
Maig/Juny - 1994 - núm. 68
ANY VIII

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma

Producció, Administració i Publicitat; Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1 Pral. 2ª Tel. 72 59 37
07001 Palma (Mallorca)
Apartat de Correus 179
07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmasas)
08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15
46001 València

Director:

Climent Picornell

Subdirector:

Pere Estelrich i Massutí

Cap de Redacció:

Gaspar Valero i Martí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blázquez i Salom
Francesca Bosch i Capó
Rosa Mª Calafat i Vila
Antoni Ginard i Bujosa
David Ginard i Féron
Antoni Marimon i Riutort
Antelm Pujol i Fulgencio
Andreu Ramis i Puiggrós
Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Obra de Xesca Vich, *Home*,
tècnica mixta d'acrílic i refractari.

Fotos:

EL MIRALL

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i Coberta:

Xisco Arts Gràfiques
C/ Baix Riera, 1-A, Palma - Tel. 24 03 86
Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

Universitat de les
Illes Balears
Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colonya

ELS BANDEJATS

4

El bandolerisme social a Mallorca
MATEU MORRO I MARCÉ

SALVAR LA CARA

9

El regal dels països meridionals
MACIÀ RIUTORT

HISTÒRIA I MITE

12

La (pen)última batalla dels foners balears
PERE MOREY SERVERA

ELS BARRIS, HISTORIATS

15

El Terreno a principis de segle
F. X. DOMÈNECH I FERRER

HIPOTECA DE CABÒRIES

19

Fer la caragola
RAFEL CRESPI I RAMIS

RECRIMINEM L'INCIVISME

20

Un exercici de subversió moral
MACIÀ BLÀZQUEZ

ENTREVISTA

21

José Luis L. Aranguren
S. ALZAMORA / FOTOS: A. M. POU

BEVEDORS QUE ESCRIUEN

26

Bukowski
ÀLEZ MARTINEZ VIAL

ESPAIS NATURALS

28

Cap a la gestió del Cinturó Verd
MACIÀ BLÀZQUEZ I SALOM

PERFECCIONAR LA VIDA

32

Llengua, poesia i vida
JEAN SERRA

PER DAMUNT DE LA IDEOLOGIA

36

1a. trobada de joves nacionalistes
MAGÍ MORANTA MOREY

LA DÈCADA OMINOSA

38

Les armes mítiques de Jaume I
E. M.

EL LLEGAT HISTÒRIC

41

La Con. de cultura intensifica la lluita contra
els delictes de Patrimoni Històric i Artístic
C. B.

ENTREVISTA

43

L'ofici d'escriptor: Gabriel Florit
MIQUEL LÓPEZ CRESPI

X TROBADA D'ESCOLES MALLORQUINES

46

10 anys d'Escoles Mallorquines
MIQUEL SBERT I GARAU

48

El projecte lingüístic de centre, recurs o parany?
MIQUEL SBERT I GARAU

LA GUERRA DE RWANDA

54

Entrevista amb Petero Nolasco Mbyaliyehe
PERE MUÑOZ PERUGORRIA

LITERATURA TEOLÒGICA I LINGÜÍSTICA

57

*El català en els rituals de sagraments de la
diòcesi de Mallorca (1516-1847)*
JOAN-ANTONI MESQUIDA

LA SIMPLICITAT DE LES FORMES

59

Xesca Vich, l'arbre nu de la tendresa
KOLDO ALONSO

XIBBOLET

62

Mares blindades
MATEU GRIMALT I SUREDA

BÈLGICA, UN PAÍS A MIG FER

63

II. Anvers: entre flamencs, artistes i mercaders
JOAN BARCELÓ I COLL

VIATGES LITERARIS

67

Els Estats Pontificis i la ciutat eterna
MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

JOCS FLORALS

69

Antoni Vidal Ferrando guanya la Flor
Natural dels Jocs Florals de Barcelona
PONÇ PONS I GIMÉNEZ

POETES JOVES MALLORQUINS

71

Pels itineraris de l'adolescència de la mà
d'en Sebatià Alzamora
DAMIÀ PONS I PONS

LES VEUS DEL VENT

75

4. L'escriptura
HONORAT DOMÈNECH I FERRER

ANY INTERNACIONAL DE LA FAMÍLIA

76

Alguns aspectes del canvi familiar
INÉS ALBERDI

PEDAGOGIA COL·LECTIVA

79

Mijaíl Gorbaxov, ciutadà mundial
ANTONI AMORÓS I BORRAS

ALÈ D'ENERGIA

80

Notes de camp sobre els molins de vent
aiguaders del Campo de Cartagena
NICOLAU S. CAÑELLAS I SERRANO

NEKAZALTURISMOA

82

Agroturisme al País Basc
MARGALIDA PALOS

ART

83

Geometria natural
ANTONI GINARD NUJOSA

LLIBRES

86

Dues obres de Llorenç Valverde
M. MAGDALENA RAMON I ANDREU

89

Discografia
SANTI ADROVER

90

Llibres escollits
BIEL MESQUIDA

FINS QUAN?

92

Normalització "light"
M. MAGDALENA MASCARÓ DURAN

PLA D'INVESTIGACIÓ I TECNOLOGIA

93

Catalunya i Balears cooperaran en els
projectes d'investigació i tecnologia
E. M.

NORMATIVITZACIÓ

94

Acord de la Secció Filològica de l'Institut
d'Estudis Catalans

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5102891176

El bandolerisme social a Mallorca

MATEU MORRO I MARCÉ

1. Uns altres oblidats a la nostra història

Joan Rosselló de Son Forteza a *Els furtadors d'olives: crònica del segle XVIII* (1) parla dels darrers bandejats del segle XVIII i descriu, amb viu llenguatge, una escena nocturna de robatori d'oliveres a Ullaró: "Se veuen dones magres i espellissades amb el gonelló de llana sobre el cap, al·lotets bruts, quasi nus, i homes descalços i mal aprofitats, amb el sac de cànem tacat i negrós damunt l'espatlla o davall xella. És un estol de gent miserable que va a robar olives de les solades grosses del

Fins ben entrat el segle XVIII el bandolerisme és una constant en la vida mallorquina. Però aquest fet no ha estat pres massa en consideració per la historiografia.

sementer". Rosselló, fill dels propietaris de Son Forteza i de Son Crespí, havia begut de bones fonts la seva informació: "La suor reconforta i dóna elasticitat als múscles empostrats per falta del necessari aliment, mentre el ventrell buit i la fam implacable els fa flairar l'aroma excitant de pa calent que somnien comprar amb el preu de llur rapinya".

Rosselló expressa la fosca determinació dels afamegats, i la palesa com la raó d'esser d'un banditisme rural que es manté viu en la memòria popular dels segles XIX i XX.

Fins ben entrat el segle XVIII el bandolerisme és una constant en la vida mallorquina. Però aquest fet no ha estat pres massa en consideració per la historiografia. Jaume Serra i Barceló assenyala que han estat pocs els historiadors que s'han fixat en aquest fenomen (2). I a vegades, quan historiadors com Aina Le-Senne n'han fet una àmplia referència han partit del concepte de subsidiarietat del bandolerisme respecte de les bandositats dels Canamunt i Canavall (3). Però, tot i que és ver que en el XVII les parcialitats nobiliàries influïren molt en la potenciació del bandolerisme, les seves arrels s'han de cercar en altres indrets.

S'ha dit que la història dels pobles l'han feta sempre els grups dominants. Això no és cap tòpic. El que s'escapa de l'òptica dels interessos dels poderosos no existeix dins la història tradicional. Els que detenen el poder econòmic i el control polític han estat els posseïdors exclusius de la cultura escrita, i els que han bastit

Antic camí d'Inca prop de Ses Basses i de Marratxinet. En aquest lloc, ple de revolts i de turons, el 15 de novembre de 1664 un grup de bandejats, entre els quals hi havia en Bartomeu Moiana, assaltà els algtzirs Josep Homar "Bo" i Bernat Cabanelles.

tota la nostra visió del passat.

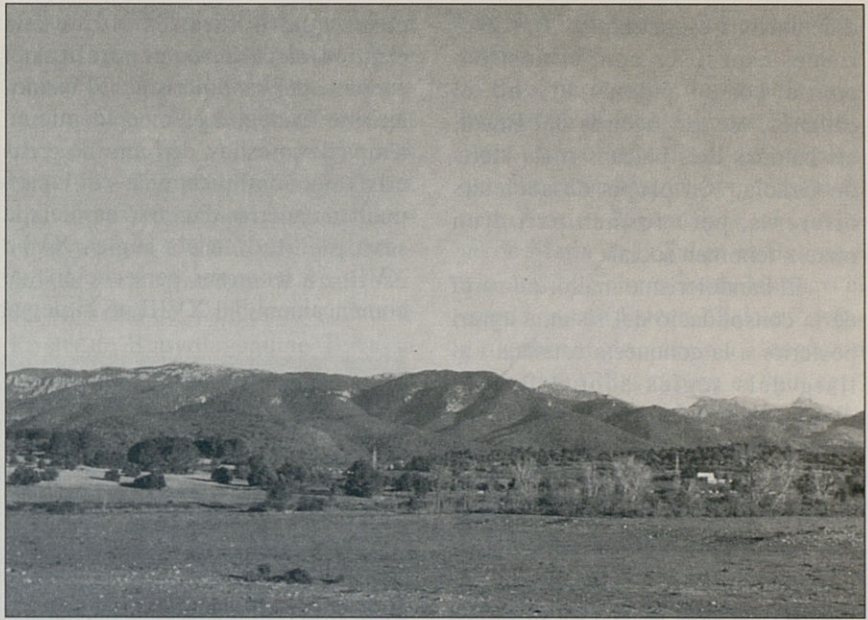
A un espai com el de Mallorca, on els grups socials hegemònics han exercit un control gairebé absolut, aquesta visió unidireccional ha arribat a extrems exagerats i a vegades grotescs. Les possibilitats d'anàlisis diferenciades han estat quasi nul·les, i desconnectades del coneixement social concret.

Sols així podem explicar que un fet tan suggerent com la història del bandolerisme a Mallorca hagi estat fins avui al marge d'investigacions fetes des d'una intenció d'aproximació i comprensió de la seva realitat. Malauradament sempre restam en el cop d'ull fragmentari lligat a la recerca local, als apunts de rondallística, o a notacions col·laterals a la història de les bandositats senyorials. La manca d'un treball històric més lligat a la vida de les classes populars ens ha privat de descobrir la dimensió social i universal del nostre bandolerisme.

Però la ignorància, o el tractament marginal, que ha manifestat la historiografia, es contradiu amb la realitat del bandolerisme traduïda a les fonts documentals o a la memòria popular. La història oficial ha malavejat per desfer tots els caires que no encaixaven dins una visió ja predefinida, però la "cultura popular" ha pogut preservar part d'aquelles referències perquè la seva funció social "no era solament la d'aïllar-se de la dels sectors dominants de la societat, sinó la de preservar la pròpia consciència de grup per a resistir-s'hi" (4). La persistència dins la memòria popular, la toponímia o la llegenda de les històries dels bandejats és un fet més a favor de la seva consideració com a realitat històrica autònoma, més enllà de les bregues nobiliàries i més enllà de les habituals arpegades, sense ordre ni concert, de fets delictius.

2. El bandolerisme social

Segons E.J. Hobsbawm els bandits socials són aquells als quals l'opinió pública no considera uns

Muntanyes entre Bunyola, Santa Maria i Alaró. En aquesta zona molt boscada, hi romangueren Honorat i Jaume Tries, del 1936 al 1949. Jaume Tries encara és viu, i resideix a Eivissa.

simples criminals. Són "pagesos fora de la llei" considerats criminals pels senyors i per l'estat, però que romanen dins la societat pagesa, i sovint amb una altra consideració.

Aquestes formes de bandolerisme no es poden mantenir sense un fort ajut extern, vengui de familiars, de pagesos o de senyors que utilitzin els seus serveis. Estam davant una realitat que és fruit d'una situació socioeconòmica que determina la configuració d'un extens grup d'homes que han de fugir i viure al marge de la llei (5).

El bandolerisme és un dels fets més universals i més uniformes dins les societats pageses. La seva difusió no és el fruit d'un model que s'hagi exportat d'una societat a l'altra, sinó que és el reflex de la identitat de situacions. La seva aparició va lligada a la consolidació de sistemes de diferenciació de classes, i la seva desaparició es vincula amb la desfeta de la societat pagesa tradicional, amb l'arribada dels sistemes agraris moderns i el desenvolupament econòmic.

Xavier Torres i Sans diu que les quadrilles catalanes dels segles XVI-XVII no s'adiuen gaire ni amb els

trets definidors del bandolerisme "social" ni amb el simple banditatge de subsistència (6). També conclou, però, que "aquests veritables professionals de les armes" no són "simples lladregots". Torres sembla entendre exclusivament per "bandolerisme social" una mena de bandolerisme "generós" a l'estil Robin Hood, o si més no un bandolerisme de lluita social. Allò que, segons Torres, diferenciaria l'autèntic bandoler d'altres tipus de delinqüents o marginats socials seria l'armament - el pedrenyal- i la pertinença a una quadrilla, a més a més d'una remarkable mobilitat geogràfica, facilitada per les connexions amb els senyors.

En el meu parer està totalment justificat parlar de bandolerisme social referint-nos a les formes que trobam a Mallorca. El caràcter "social" d'aquest bandolerisme radica en el fet d'esser una resposta a una situació estructural de la pagesia; en les múltiples connexions amb la societat pagesa i en la pròpia extracció social dels bandolers. D'altra manera estaríem cercant un "bandolerisme social" que no existeix enlloc, a no ser sota la forma

d'actuacions esporàdiques. Bandolerismes específics com el nostre o com el cors, l'andalús, el sard, el calabrès, els cangaçeiros del Brasil, els haiduks dels balcans o els klefts de Gràcia, són propis de societats diferents, però formen part d'un mateix fenomen social.

El bandolerisme mallorquí sorgí de la consolidació del sistema agrari posterior a la conquesta catalana i al llarg dels segles adoptà formes diverses, amb moltes semblances amb el bandolerisme del seu entorn cultural i geogràfic, que identifiquen un tipus de bandolerisme que no es pot confondre amb la pura delinqüència rural.

En els seus assalts no actuaven de manera indiscriminada. El 15 de novembre de 1644 un grup de bandejats esperà a l'aguait i assaltà els algtzirs Josep Homar "Bo" i Bernat Cabanelles, prop de Ses Basses de Son Sureda. L'objectiu únic de l'assalt era atemptar contra els dos algtzirs, i de fet durant l'assalt passaren pel camí diverses persones (un capellà de Sa Pobla, una dona d'Inca, i altres) que no foren incomodades en absolut (7).

La delinqüència endèmica i el bandolerisme neixen de les estructures d'una societat que condemna a bona part dels seus membres a la misèria, una societat violenta, dins la qual totes les formes de delinqüència s'ajunten per engreixar la legió de bandejats. Les males collites i l'augment dels preus cerealícoles, les condicions d'existència de la pagesia, influeixen directament en la ràpida aparició de colles de bandejats i en la seva sorprenent persistència.

L'existència d'unes bandositats nobiliàries i d'enfrontaments socials greus era un magnífic suport per a les fortes rebrotades de bandolerisme. La penetració de les faccions dins les institucions, promovent parcialitats i injustícies, i la inoperància de les autoritats reials (8) eren també factors decisius. Les lluites socials que ompliren els segles XIV, XV i XVI foren expressió d'un estat de

coses que, alhora, és el que ens explica el caràcter generalitzat i endèmic del bandolerisme. El bandolerisme tendeix a ésser epidèmic en temps de caresties, de fams, de greus crisis econòmiques, i de col·lapses polítics i guerres. Per això assoleix la seva plenitud en els segles XVI i XVII, i a les grans persecucions de començament del XVIII no hi degué

El bandolerisme és un dels fets més universals i més uniformes dins les societats pageses.

El caràcter "social" d'aquest bandolerisme radica en el fet d'ésser una resposta a una situació estructural de la pagesia; en les múltiples connexions amb la societat pagesa i en la pròpia extracció social dels bandolers.

ésser estranya la situació produïda per la Guerra de Successió i les seves conseqüències (9).

No ens trobam, tan sols, davant delinqüents comuns, no davant grups organitzats per les faccions senyoriales enfrontades. Tampoc es tracta de rebels socials o de revolucionaris, "sinó de pagesos que es neguen a sotmetre's i en fer-ho es posen al davant dels seus companys, o fins i tot més simplement, d'homes que es troben exclosos de la trajectòria normal de la seva gent i que, per tant, es veuen forçats a quedar fora de la llei i a caure a la "delinqüència" (10).

3. Bandejats i societat pagesa

El nostre bandolerisme és una expressió de les contradiccions que afecten la societat pagesa. Els bandejats formen una veritable massa humana sorgida de la pagesia mallorquina. Les causes directes del seu bandejament eren diverses: robaris, bregues, resistència a l'autoritat, protecció d'altres bandejats, etc. Però els bandejats, fets fora de la llei, no es desvinculaven de manera absoluta de la societat pagesa. Podien intervenir en les lluites i enfrontaments locals, o fins i tot en petits conflictes que afectaven a persones concretes. El 1642 un grup de bandejats a favor de Bartomeu Garau de Lloseta amenaça Bartomeu Gallard, arrendador d'Es Fangar de Campanet perquè abandoni la possessió (11).

No foren escasses les actuacions de bandejats al costat de la defensa vilatana front els pirates. És prou coneguda la intervenció d'un grup de bandejats amb cans d'ajuda a Sòller, l'11 de maig de 1561, contra els pirates berberescs. L'any 1568 el bandejat Damià Simó de la Palomera d'Andratx, sol i sense ajut, captivà 15 pirates a Sa Dragonera.

El temps de vida delictiva d'alguns bandejats palesa el notable suport amb què podien arribar a comptar. La durada mitjana del període actiu dels bandejats sol ésser de dos o tres anys, ja que si se'ls priva, amb la intervenció d'efectius militars suficients, de tots els suports pagesos, la sobrevivència es fa difícil (la majoria dels bandolers del sud d'Itàlia de la dècada de 1860 no durà més de dos anys) (12). Joan Crespí de Campanet va viure bandejat més de 7 anys; en Mateu Reus "Rotget", d'Alaró, que el 1721 ja era famós i molt perseguit, no va ésser capturat fins el 1728. Honorat i Jaume Trias, en un altre moment històric (1936-1949), romangueren a la muntanya mallorquina 13 anys. Casos com el d'Antonio Bonelli "Bellacoscia" que va actuar a la màquia corsa 44 anys, són excepcionals (13). Els bandolers

sols podrien sobreviure en la mesura en què comptassin amb suports i factors importants, fossin de senyors o fossin dels mateixos rengles de la pagesia.

Les autoritats, per això, han posat sempre un esment especial a destruir aquests suports. El 1463 es mena presa la dona de Pere Gilabert delada que havia donat pa a Pere Vicens; el 1550 Antoni Bisquerra és sentenciat i absolt per haver pres el seu germà bandejat de les mans dels oficials (14). El juliol de 1484 la procuració reial rep d'Antoni Sureda d'Artà, 30 lliures, delat d'haver parlat i donat socors a Joan Crespi (15). El 1492 Miquel Servera, també d'Artà, és delat que havia donat socors de pa i avarques al bandejat Francesc Jaume.

El gener de 1645 es llegeix una carta del jutge de Cort davant el Consell de Felanitx: "i fou definit, resolt i determinat que tots estaven promptes en obeir a la justícia i que lo honorable batle, els honorables jurats, lloctinents i consellers, faran totes les diligències possibles en cercar els malfactors i encobridors d'aquells, dels quals faran una llista i la donaran al senyor jutge de Cort" (16). Totes les grans persecucions han fonamentat el seu èxit en tallar la sconnexió dels bandejats amb la societat pagesa: ordenar que tots els habitants de fora vila es mudin dins les viles, prohibir que els moliners duguin farina a fora vila, fer paredar amb morter tots els forns de coure pa a fora vila, no permetre treure queviures de les viles, arrestar familiars i amics, col·locar bústies per a delacions, etc.

Una de les mesures habituals és el nomenament de bandejats com a comissaris encarregats de lluitar contra altres bandejats. El 1567 es dona comissió a Gabriel Ramis, bandejat de Muro, perquè pugui prendre amb armes a altres bandejats (17). El 8 de juny de 1566 es dona facultat a Nofre Jaume de Santa Maria "per poder perseguir, prendre i aportar en mà de la règia cort tots i qualssevol

delats i bandejats de qualsevol crim i delictes sien impeditos, i per dit efecte puxeu prendre ab companyia nostra qualsevol home que no sia bandejat ab les armes que vullis apparra aportar" (18). També se'l facultava per a ajuntar-se secretament amb els bandejats Antoni Castelló de Santa Margalida, Jaume Ferragut de Sant Joan, Jeroni Ferrà de Valldemossa, Jaume Piraus de Bunyola, Jaume Terrassa d'Algaida, Macià Oliver de Santa Maria i Guillem Morey i el seu fill de Felanitx.

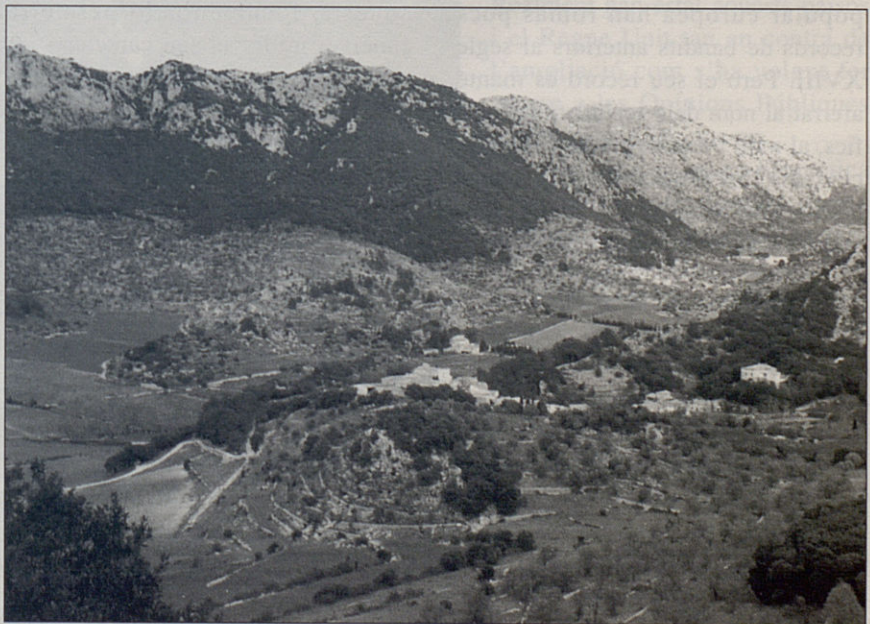
Aquestes intervencions com a comissaris de certs bandejats solien provocar accions punitives de revenja contra ells i llurs béns i famílies. Així Antoni Amengual de Binissalem matà en Miquel Sampol de la companyia d'en Nofre Jaume i calà foc a la casa d'en Nofre Jaume.

Quan els germans Poch, bandolers catalans, l'any 1570, atacaren la partida d'un comissari reial amb crits de "Muïren, muïren los traïdors!" (19), no expressaven un crit de denúncia o de rebel·lia, estaven, més tost, denunciant un cas de traïció "social", en la qual uns homes com ells, de la mateixa procedència, fins i tot antics bandolers, passaven a com-

batre els bandejats al costat dels lloctinents reials.

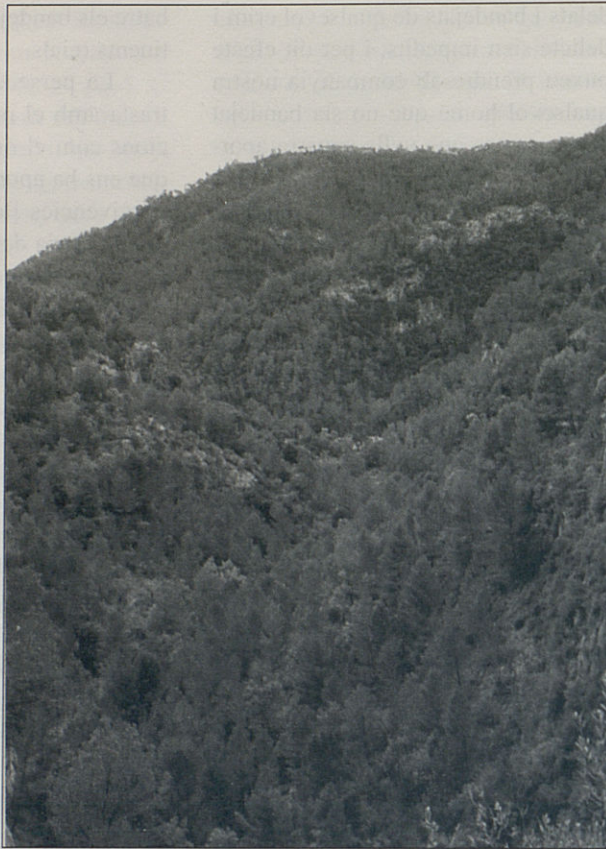
La persecució implacable contrasta amb el manteniment d'institucions com el dret d'asil als temples, que ens ha aportat un bon conjunt de pervivències llegendàries -el bandejat de Maria de la Salut, en Barona a Lloseta, en Soler a Santa Maria, o el cas de Jaume Esteva "Talaier" refugiat durant dos anys a l'església d'Andratx (20)-, o com el "guiatge" o permís de circulació que podia obeir a raons particulars, a necessitats de l'exèrcit reial (cas del guiatge general de 1569 amb motiu de la Guerra de Granada), o fins i tot com el del 12 de desembre de 1528, a facilitar la confessió i combregament dels bandejats.

El segle XVIII veu la darrera rebrotada. El 6 de gener de 1714, un escrivà d'Alaró redactava "per eterna memòria" l'acta de lliurament al lloctinent Pere Sampol de Son Curt d'Alaró de Joan Serra "Poletó" i Antoni Nicolau "Llebro" de la vila de Porreres, abandonant "les armes que aportaven que són dos pistoles caputxines de palm i quart de llargària". Les persecucions de 1716, 1717 i 1721 foren de gran intensitat. Enca-

Llogaret i vall d'Orient. Aquí fou capturat, el 6 de setembre de 1666, el bandejat Bartomeu Moiana de Montuïri. Anys més tard, el 1716, traït per un company, hi fou capturat Pere Marí "Rei".

Comellar de Coanegra a Santa Maria del Camí. L'orografia de la Serra de Tramuntana facilità que alguns bandejats poguessin sobreviure a les persecucions durant molt de temps.

ra el 1765 hi tornà haver una altra represa. S'estaven escrivint les darreres línies d'una història multi-secular.

La fama dels bandits cèlebres sol ésser força efímera. En la cultura popular europea han romàs pocs records de bandits anteriors al segle XVIII. Però el seu record es manté aferrat al nom dels accidents geogràfics, al mite i a la llegenda, i la tradició culta l'ha projectat cap al futur. I això és així perquè els bandejats simbolitzen aspectes importants de la

vida humana -reflectits per Friedrich Schiller a "Els bandits"- com el desig de llibertat i el somni de justícia.

Les fonts per a una història social del bandolerisme són encara per investigar. El treball sobre aquesta documentació permetrà conèixer millor el seu caràcter i les seves arrels, entendre'l en el seu context històric i recobrar per a la memòria col·lectiva aquesta part de la nostra història. □

Notes

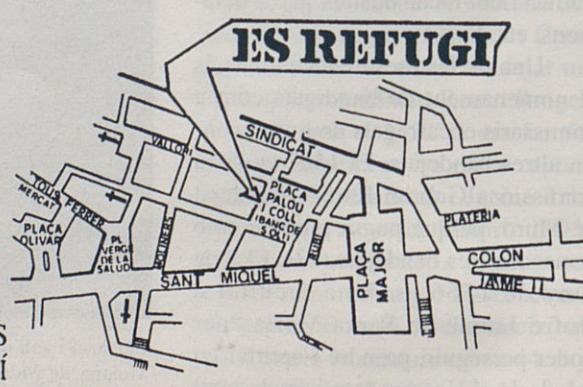
- (1) Joan Rosselló de Son Forteza, *Tardanies*, Ed. Moll, Palma de Mallorca 1949 (Les Illes d'Or, 37).
- (2) Jaume Serra i Barceló, *Delinquència a Mallorca en el segle XVII (1613-1619)*, BSAL 43 (1987), 105-146.
- (3) Aina Le-Senne, *Canamunt i Canavall*, Ed. Moll, Palma de Mallorca 1981 (Els treballs i els dies, 19).
- (4) Josep Fontana, *La història després de la fi de la història*, Eumo Editorial, Vic 1992 (Jaume Caresmar, 2).
- (5) E.J. Hobsbawm, *Bandidos*, Ed. Ariel, Barcelona 1976 (Ariel quincenal, 118).
- (6) Xavier Torres i Sans, *Els bandolers (s. XVI-XVII)*, Eumo Editorial, Vic 1991 (Referències, 11).
- (7) Andrés Bertard Mas, *Bandolerismo en Coanegra durante el siglo XVII*, BSAL 34 (1973), 198-211.
- (8) Jaume Serra i Barceló, *Bandolerisme i Reial Audiència: el procés de residència del Sr. Albanell*, BSAL 47 (1991), 151-179.
- (9) Jaume Capó Villalonga, *Història de Lloseta*, Mallorca 1987 (vol. III, p. 28-33).
- (10) E.J. Hobsbawm, *op. cit.*, p. 20.
- (11) Ramon Rosselló Vaquer i Antoni López Pons, *Història de Campanet*, Mallorca 1982, p. 204.
- (12) E.J. Hobsbawm, *op. cit.*, p. 262.
- (13) Elie Papadacci, *Les bandits corses et leurs legendes*, Ed. Albatros, París 1987.
- (14) Ramon Rosselló Vaquer i Onofre Vaquer Bennàssar, *Història de Sencelles i Costitx: 1229-1600*, Govern Balear, Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Palma 1993, p. 121-127.
- (15) Antoni Gili Ferrer, *Artà en el segle XV*, Mallorca 1983, p. 205.
- (16) Pere Xamena, *Història de Felanitx*, Mallorca 1975, p. 72.
- (17) Pere Fiol, Ramon Rosselló i Damià Payeras, *Història de Muro*, Mallorca 1991. Vol. IV.
- (18) Josep Capó, *La vila de Santa Maria del Camí*, Mallorca 1980, p. 211.
- (19) Xavier Torres i Sans, *op. cit.*, p. 149.
- (20) Juan Bta. Ensenyat y Pujol, *Historia de Andraitx*, Escuela Tipográfica Provincial, Palma 1919, p. 135-142.

ES REFUGI

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

ES REFUGI

SINDICAT
VALERIO
PLAÇA PALOU I COLL (BANC DE S'OLI)
PLAÇA MAJOR
SANT MIQUEL
PLAÇA OLIVAR
PLAÇA VERGÈ DE LA SALUD
PLAÇA PERER
TOTES MERCAT
PLATERIA
COLON
JAUME II

El regal dels països meridionals: l'ampliació de la Unió Europea

MACIÀ RIUTORT

Aquest article no pretén ésser res més que un comentari de política-ficció sobre l'ampliació de la Unió Europea amb els països escandinaus i Àustria. Partesc d'un supòsit: que aquesta ampliació és un regal dels països del sud, de França i del Regne Unit a Alemanya perquè aquest Estat reverteixi, -torni enre-, en la seva política d'abandonament de facto de la Unió Europea.

Els comentaristes polítics solen coincidir a l'hora de pronosticar les conseqüències de l'ampliació per a la Unió Europea: la Unió Europea traslladarà "la seva directiva" cap al nord; els països meridionals com són ara Espanya, Portugal o Grècia -però també França i el Regne Unit- deixaran de tenir-hi la força que hi tenien fins ara. Com que uns hi sortiran perdent econòmicament i els altres,

políticament, res de més lògic que algun dels països que hi perdran econòmicament com ara Espanya es coalii amb algun dels països que hi podria perdre políticament, com és el cas del Regne Unit per tractar de refrenar el dessús-dit procés d'ampliació.

En principi estic d'acord amb aquesta forma de veure les coses: l'ampliació de la Unió Europea amb els països norrens -excepte Islàndia-, Finlàndia i Àustria significarà realment una redistribució del poder al si d'aquesta entitat política i econòmica que és la Unió Europea. Però: realment va aquesta ampliació tan en contra dels interessos de països meridionals com ara Espanya o Portugal? Realment han estat aquests països i el Regne Unit tan en contra de l'ampliació com s'ha volgut fer creure a les Opinió Públiques respectives? Crec que no.

Vet aquí la meva hipotètica forma de mirar les coses: si volem veure una lògica darrere l'ampliació de la Unió Europea amb els països norrens, Àustria i Finlàndia haurem de veure l'ampliació com un regal dels països meridionals i de l'Anglaterra de John Major a Alemanya. Una altra qüestió és si aquest regal s'ha fet més inconscientment que conscientment o que aquest regal s'hagi hagut de disfressar de discussions més o menys irades que no haurien estat res més que cops d'efecte teatrals destinats a salvar la cara davant les opinions públiques respectives

L'opinió pública del Regne Unit està molt sensibilitzada cap a tot el que pot fer olor a hegemonia alemanya dins el si de la Unió Europea.

Alemanya s'està vessant pels antics països de l'est en una mesura que fa que tendesqui a negligir el procés d'integració europea.

les quals potser no haurien vist amb massa bons ulls -ni continuen fent-ho ara- la concessió de més poder comunitari a Alemanya sense demanar aparentment res a canvi.

Com arrib a aquesta potser sorprenent visió de les coses? Com arrib a dir que l'ampliació de la Unió Europea amb els països del Nord d'Europa pot ésser una obra iniciada (o gestada) més per gent del sud que exigida pels alemanys mateixos? Doncs per una simple qüestió de seny i de lògica:

1. Qui hagi resseguit l'evolució política i econòmica de l'Europa del darrer quinquenni se n'haurà temut d'una cosa: que Alemanya s'està vessant pels antics països de l'est europeu en una mesura que fa que tendesqui a negligir o que de fet ja negligesqui el procés d'integració europea. Facem-nos llavors una pregunta: per què hauria d'invertir (amb la paraula «invertir» vull dir «esmerçar diners i material» i «trametre'ns homes») Alemanya en els països de la Unió Europea si pot fer-ho a l'Europa de l'Est sabent de ciència dreta que això li reportarà molts més beneficis dels que li poden reportar les inversions als països meridionals de la Unió Europea?

L'Est i la Bàltia conformen per als alemanys un mercat molt més gran que el que ja tenen dins la Unió Europea i aquest mercat els fóra un mercat gairebé exclusiu! I a l'Est i a la Bàltia hi podrien arribar a heure

L'Europa Comunitària
s'està ensulsiant perquè
Alemanya l'està
abandonant *de facto*
(en teoria tot continua
igual).

aviat a més d'una abassegadora presència econòmica un considerable pes cultural que, amb el temps, també seria polític i que, en principi seria infinitament superior al que tenen ara dins la Unió Europea. Si tenim presents aquests fets, haurem de convenir que si els alemanys no destinaven material, diners i homes a l'Est en lloc de fer-ho en els països de la Unió Europea, serien uns idealistes europeïstes convençuts.

Qui com jo s'hagi plantejat doncs aquestes preguntes, haurà sentit una mica d'angoixa si ha arribat a les mateixes respostes que jo: és absurd d'invertir a la Unió Europea per no treure'n ni la meitat del que es pot treure a partir d'inversions semblants en els països de l'est. Assumiguem ara per un moment que alguns capitosts de la Unió Europea

també s'haguessin plantejat aqueixes preguntes - llur reacció lògica hauria estat que calia actuar - i l'actuació hauria consistit en el que jo anomeno "el regal": els països meridionals i el Regne Unit decideixen de "regalar" a Alemanya una ampliació de la Unió Europea que aparentment no els afavoreix i que tampoc no afavoreix la mateixa Unió Europea car afeixugarà sens dubte la presa de decisions al seu si (a part que en un camp com és el de la promoció de la nostra llengua al si de la Unió Europea la integració en ella d'altres països pot resultar molt dolenta, desastrosa ja que el català s'haurà de promocionar llavors dins una Unió Europea carregada de moltes més altres llengües oficials amb tots els problemes que això comporten; record aquí que només els noruecs aportaran d'entrada *dues* noves llengües oficials, el nynorsk i el bokmål). L'ampliació no els afavorirà i els capitosts dels països més afectats fan consegüentment ostensió pública de rebuig o si més no de resistència cap a ella. Però llur resistència és més aparent que real, la fan per als votants recelosos, malfiats d'Alemanya, perquè tot i resistir-s'hi, saben que en afavorir Alemanya serà una ditada de mel per a ella i confien que d'aquesta manera n'apaivagaran el seu deler per l'Est i la podran retornar -no pas aturar!- per un o dos decennis -més no crec que ho puguin ni ho pretenguin fer- en el

L'ampliació amb els països noruecs, Finlàndia i Àustria representa una fugida cap endavant per salvar la Unió Europea a costa de donar una ditada de mel a Alemanya.

seu afany d'expandir-se econòmicament i culturalment (i consegüentment també políticament) per l'est europeu; crec que el cas que discutim aquí s'ha aplicat -o s'ha tractat d'aplicar- una vegada més el vell lema lampedusià del «tot ha de canviar, perquè tot continuï igual», o, en la llengua dels nostres co-europeus septentrionals: «Es muß sich alles ändern, damit alles so bleibt, wie es ist».

2. He afirmat adés que les resistències vers l'ampliació de la Unió Europea han estat més fictícies que reals. En què em bas per asserar una cosa així? En l'observació que si l'ampliació era tan indesitjada pels països del sud europeu, llur resistència o fins i tot oposició hauria d'haver estat més ferma i contundent que no ha estat.

Perquè la realitat és que un home té la sensació que l'únic acte d'oposició frontal a l'ampliació que hi hagué per part dels nostres governants ha estat l'episodi de la «batalla del bacallà» amb Noruega. I res pus. Aquesta observació em referma en el pensament que l'oposició a l'ampliació ha estat més per quedar bé davant la pròpia opinió pública -en el cas del Regne Unit, la seva opinió pública està molt sensibilitzada cap a

Els països del sud
han fet l'únic que podien
fer per returar Alemanya
en la seva voluntat
inversora i política en
els països de l'est.

tot el que pot fer olor a hegemonia alemanya dins el si de la Unió Europea - que una lluita de debò que hauria d'haver passat necessàriament per una consciencització de la pròpia opinió pública dels desavantatges que l'ampliació comportaria i de la necessitat d'una lluita en contra. Aquesta consciencització no s'ha donat mai, és més, dubto que la major part de la nostra opinió pública sigui conscient de l'ampliació i, si n'han sentit a parlar, dubto que sàpien quins són els països que aviat seran els nous membres de la Unió Europea.

Resultat: l'Europa comunitària s'està ensulsiant perquè, es digui el que es vulgui, el seu principal element constitutiu i tractor actual -Alemanya- l'està abandonant *de facto* (en teoria tot continua igual). L'ampliació amb els països norrens -tret d'Islàndia-, Finlàndia i Àustria representa al meu parer una fugida cap endavant per salvar la Unió Europea a costa de donar una ditada de mel a Alemanya; hom ha pensat, doncs, que reorientant la Unió Europea cap a les formes de pensar centreuropeus, hom la salvaria. Amb l'ampliació, s'atorga a Alemanya un pes dins la Unió que no hauria somiat poder tenir fa un quinquenni. Es confia que, d'aquesta manera, Alemanya abandonarà o mitigarà si més no per uns anys el seu somni de descabdellar-se a l'est europeu i retornarà al procés d'unificació-integració europea. Jo crec que, a tot estirar, amb aquesta ampliació només s'allargarà la vida de la Unió Europea, i que, si no es fa alguna cosa més, la Unió Europea acabarà essent un gegant buit de contingut.

Però he de saludar de tota manera aquest acte iatro-polític, ja que, crec que mentre hi ha vida, també hi ha esperança, i crec i esper que en aquest temps de vida que hom guanya per a la Unió Europea, les coses arribin a canviar. Sigui com sigui, al meu entendre els països del sud han fet l'únic que podien fer per returar Alemanya. Cal veure ara si aquest país reconsiderarà la seva política.

Post scriptum: Davant aquests esforços per retenir les inversions d'Alemanya en el si de la Unió Europea, té sentit que la Generalitat de Catalunya llevi la llicenciatura de filologia germànica de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, adduint que una tal llicenciatura no té rellevància social? Que cadascú pensi el que en vulgui. □

Macià Riutort és doctor en Filologia Alemanya, professor de la Universitat de Tarragona.

La (pen)última batalla dels foners balears

PERE MOREY SERVERA

La darrera constància que fins ara coneixia de l'actuació dels foners balears era la menció que apareix a *De bello Gallico*, II,7,1.:

"Eo de media nocte Cesar isdem ducibus usus, qui nuntii ab Iccio venerant, Numidas et Cretas sagittarios et funditores Baleares subsidio oppidanis mittit."(1)

Supòs que la majoria de lectors ho heu entès tot, però per a aquells que, com jo mateix, amb el llatí no anàrem gaire més lluny de l'hic-haec-hoc, posaré la traducció:

La crònica del rei En Jaume esmenta altra vegada la intervenció dels foners mallorquins a la batalla de la Depuradora... bé, la de Santa Ponça.

"Al punt de mitjanit César, servint-se dels mateixos guies que havien vingut com a embaixadors de(l rei) Icci, va enviar nùmidas, fletxers cretencs i foners balears en ajuda dels ciutadans."

Aquests ciutadans eren els de Bibrax (a la vorera del riu Aisne, no gaire lluny de Reims), els quals havien estat atacats pels belgues.

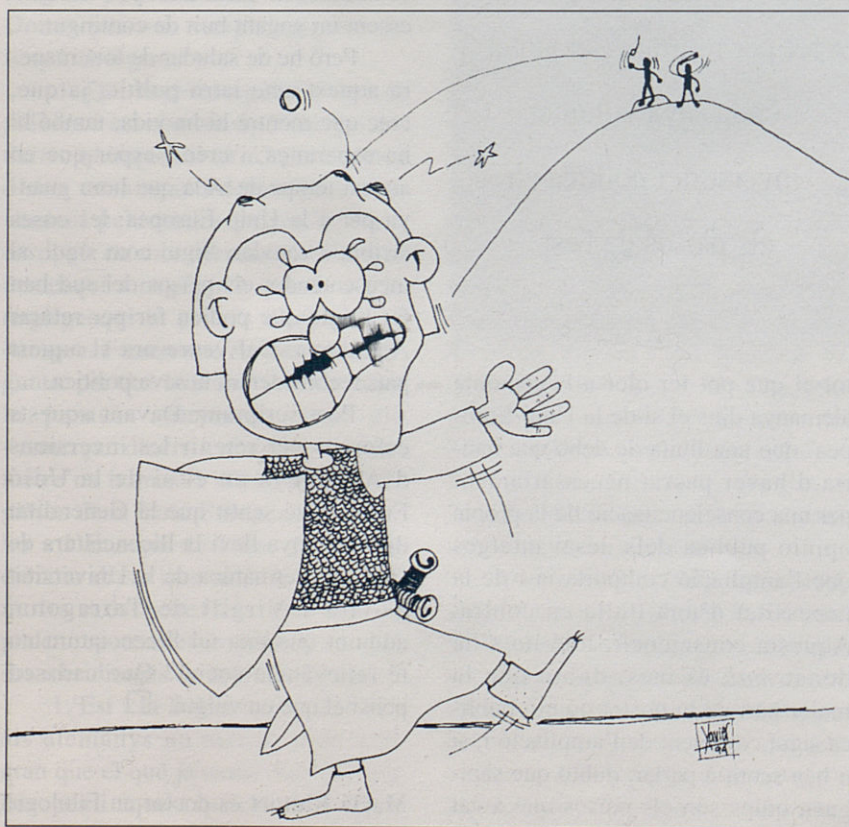
Al capítol II,8, César segueix explicant que "els de la ciutat cobraren coratge en rebre els reforços i els belgues el perderen, de manera que renunciaren a assaltar-la."(2)

Un poc més envant, la crònica explica que César posà els *tiradors* darrere un fossat que havia fet excavar per protegir els flancs del seu exèrcit durant una operació contra el campament dels belgues, els quals no anaren d'oros i la batalla no es va arribar a produir.

Finalment, al II,10, comencen les bufetades, els foners passen un pont i apedreguen els enemics mentre aquests travessen per uns guals del riu Aisne, de manera que els belgues decideixen donar-ho a les cames per no ser-hi de més.

Tot això, que em semblaria el context adequat per a una altra aventura d'Asterix, succeïa l'any 57 sota zero, i de llavors ençà desapareixen de la història escrita els foners balears.

Els foners clàssics, vull dir, perquè la crònica del rei En Jaume esmenta altra vegada la intervenció dels foners mallorquins a la batalla de la Depuradora... bé, la de Santa Ponça, quan al capítol 65 explica que "los moros escridaren-se e anaren

El rei es trobà amb el Guillem de Mediona que "eixia's de la batalla, e exia-li sang per lo llavi dessús de la boca". (Dibuix de Xavier Seguí)

gitant peres... e la senyera de don Nuno e aquells qui eren amb ella giraren la testa.”(3)

Pel que es veu, aquells “gitadors de peres” devien ser bastant respectables si feren girar en coa Nuno Sanç, i no tan sols a aquest, sinó a un altre cavaller, Guillem de Mediona, “que deïen que en tota Catalunya null hom no junyia mills que ell, e era bon cavaller” (*ibid.*).

Emperò una cosa era justar als torneigs i l'altra enfrontar-se a les temibles bassetges dels mayurquis, perquè el rei es trobà amb en Guillem que “eixia's de la batalla, e eixia-li sang per lo llavi dessús de la boca” (*ibid.*).

Segueix una mica de diàleg per a besucs, en el qual el cavaller manifesta que “s'ha quedat fenfe dentf”, però Jaume I el pren per les regnes i li diu:

“Tornats a la batalla, que bon cavaller per aital colp enfellonir-se'n deu... E al cap d'una peça que nós lo guardam no el vim” (*ibid.*)

Binimelis ho dramatitza més en la seva *Historia de Mallorca*, que publicà el diari *Ultima Hora* en fascicles els anys vint, perquè diu que Guillem de Mediona, després de la reial bronca “ya nunca pareció”.

La penúltima batalla dels foners

Fa uns mesos, a Berlín, vaig anar a visitar la Ciutadella de Postdam, on hi exposaven els resultats d'unes excavacions efectuades devers Osnabrück, molt excitants i significatives per als alemanys, perquè els havien permès de localitzar un dels escenaris de la batalla del *Saltus Teutoburgensis*, una victòria de la qual se senten molt orgullosos.

Els que heu llegit *Jo, Claudi* recordareu una descripció prou detallada i viva de la famosa desfeta, però en qualsevol cas potser serà útil recordar algunes dades:

L'any 9 després de Crist, quan Roma estava en plena expansió, Publi Quintili Varró va passar el Rin amb tres legions, tres cossos de cavalleria i sis d'infanteria auxiliar: tot

Al bosc de Teutoburg, l'any 9 dC, els germànics desferen les legions romanes i els vint mil homes de Publi Quintili Varró hi restaren insepults. A l'exposició de Berlín que va visitar l'autor d'aquest article s'hi mostraven diversos objectes de la vida privada i militar de les tropes romanes. Crida especialment l'atenció el penjoll de caràcter fàl·lic: als militars romans els interessava, també, tant la guerra com l'amor.

El seu nom era Tzum, com
el mac en sortir de la fona.
Un besavi seu havia lluitat
al costat d'Anníbal.

plegat 20.000 homes, una tercera part de l'exèrcit romà de l'època.(4) La seva intenció era desplaçar el *limes*, la frontera de l'imperi, des del Rin fins a l'Elba. Però també ell, com Napoleó divuit segles més tard, va oblidar que els pobles que volia sotmetre tenien un aliat contra el qual res no podia la seva organització i superioritat tècnica: el clima, *le Maréchal Hiver*.

Una confederació de tribus germàniques, dirigides per Hermann, en tres dies de batalla va pràcticament

anorrear les forces romanes, que ja no gosaren tornar passar el Rin de manera permanent, en no ser l'expedició de revenja de Germànic, sis anys més tard, en la qual així mateix recobrà les àguiles de la Legió XIX, però no pogué arribar fins el bosc de Teutoburg, on “els ossos de Varró i les seves legions segueixen podrint-se, insepults”, segons explica Tàcit, del qual hom sent quasi cruixir les dents de ràbia i vergonya.

A l'exposició de Berlín s'hi mostraven diversos objectes de la vida privada i militar de les tropes: una màscara de casc, vaixelles i estris de cuina, un penjador fàl·lic (als militars sempre els ha preocupat especialment fer la guerra i l'amor), un cavall, encara amb el seu arnés i, a un racó d'una vitrina, tres peces de plom que vaig reconèixer amb un ensurt. El meu crit de “glandes”! va fer girar-se, escandalitzats, els visitants, que absorvien la seva dosi de cultura, tots formalets i seriosos.

No hi havia motiu per a menys: aquells ploms, d'uns 3 a 4 cm de

llarg, eren bales de foner, com m'ho conformarien tot seguit els textos explicatius.

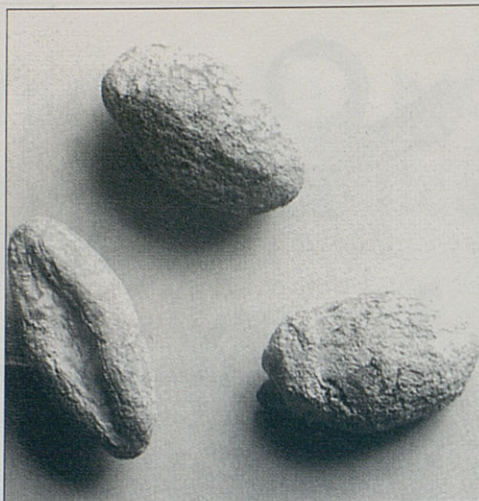
En posar-se a treballar per un exèrcit molt professional, els foners pogueren disposar, a més de les habituals i econòmiques pedres i bolles de fang cuit, d'aquelles bales de plom, que pel fet d'oferir menys superfície a l'aire tenien més abast i poder de penetració. Fins i tot, segons la metàfora d'Ovidi a la *Metamorfosi*, II,722,

"... quan cum Balearica plumbum funda lacit:

volat illud et incandescit eundo..." ("... com quan la fona baleàrica llança el plom / i aquest, volant, incandescent es posa..."), però ja se sap que els poetes solen exagerar una mica.

Així, doncs, tenim aquí una evidència més de la participació dels nostres rebesavis en les campanyes de l'imperi. Home, no és que sigui cap cosa de la qual hàgim d'estar-ne orgullosos, sobretot en aquest temps en què hom empresona soldats de boina verda pel delictes de voler defensar la seva dignitat d'homes lliures. Però mira, sempre és plaent veure que els avantpassats d'un surten a la foto de la història; tanmateix, si ens reuníem tots els caps de família que han viscut entre ell i jo sols hi hauria quaranta persones.

M'agrada imaginar-me'l. El seu nom era Tzum, com brunzit del mac en sortir de la fona. Un besavi seu havia lluitat al costat d'Anníbal. Un dia, ell, empès per la fam i (potser) pel desig d'aventura, baixà de la muntanyes, entrà a la gran ciutat de Pollentia i donà el seu nom a un home que seia a una taula. Al costat hi tenia una àguila de bronze (avui és al Museu Arqueològic de Madrid). Al cap d'una setmana l'embarcaren cap a Roma, on va aprendre a obeir les ordres

D'entre els objectes exhibits a Berlín, als mallorquins els resultà particularment interessant contemplar tres glandes, les peces de plom com glans d'alzina, d'uns 4 cm, utilitzades pels foners balears incorporats als exèrcits romans. Ovidi assegurava que es fonien a l'aire.

que li cridaven els decurions, lladruquant en una llengua estranya. Al cap d'un temps les legions es posaren en camí, sempre cap a tramuntana. Passaren els Alps, baixaren a unes pla-

El baix relleu de la columna trajana de Roma interpreta amb tot detall l'ús de la fona entre els soldats romans.

nures onejants cobertes per boscos inacabables, travessaren rius que feien esglai per la seva força i amplitud. Sempre cap al nord. Tzum s'adonà que de cada dia feia més fred, que el sol es feia trist, escadusser. Començà una pluja sense fi, clapotejà pel fang, enredat de fred, tossint debades, sense poder-se arrabassar les agulles que li havia clavats dins el pit la gelor del Bóreas. Una nit, mentre dormia, tremolant sota una manta massa prima per a aquell clima inhumà, l'esperança de tornar algun dia a Majorica li va eixir del cos sense que ell se n'adonàs.

Uns dies més tard varen sortir del bosc uns homes vestits de pells, cridant atterridors i ferotges. Tzum disparà sense convicció uns quants trets i quan els bàrbars s'acostaren, ell no intetà fugir. Mirà els ulls de qui tenia més a prop. Els tenia d'un color d'aigua tèrbola. El germànic aixecà l'espasa. Tzum féu un mig somriure trist. Havia arribat la seva alliberació. Potser va evocar la línia de les muntanyes que mai més no tornaria a veure, potser uns ulls molt negres, als quals no es tornaria a reflectir la seva imatge... Qui sap si pensà que els germànics defensaven el seu país, i que ell, Tzum, sols era un malanat al servei del mateix imperi que espoliava la seva pròpia terra.

Una sensació que ens resulta familiar a tots els qui hem hagut d'anar disfressats de caqui. □

NOTES

(1) BLANES; BONET; FONT; ROSSELLÓ, *Les Illes a les fonts clàssiques*. Miquel Font, Edit. Palma, 1990.

(2) CAESAR, GAIUS IULIUS, *Der Gallische Krieg*. Trad. Georg Dorminger, Wilhelm Goldmann Verlag. München.

(3) JAUME I, *Crònica o Llibre dels Feys*. Edic.62. Barna, 1982.

(4) BERGER i altres, *Kalkriesse-Römer im Osnabrücker Land*. Rasch Verlag. Bramsche, 1993.

El Terreno a principis de segle

FRANCESC XAVIER DOMÈNECH I FERRER

Dins la història recent d'aquesta barriada de Palma, hi figuren els records d'alguns visitants rellevants que hi residiren, durant els seus viatges a Mallorca a començament del nostre segle. Destaquen de manera especial Rubén Dario i Santiago Rusiñol, els quals reflectiren a través de les seves obres l'encís i fascinació que els produí aquell lloc d'estiueig de famílies palmesanes, aleshores un poc apartat de Ciutat.

Encara es conserva igual la casa on visqué en Rubén Dario i podem fàcilment identificar els llocs que descriu. Per altra banda, la casa de Rusiñol no ha tengut la mateixa sort i de llavors ençà ha sofert transformacions que han variat parcialment el seu aspecte.

La visió del castell de Bellver amb el seu pinar frondós que l'enrevolta i de la badia de Palma amb la catedral il·luminada dels raigs daurats del capvespre, ompliren de goig l'ànima del poeta

Si us acostau qualsevol dia pel Terreno i passau pel carrer del Dos de Maig, en el número vuit trobareu la casa d'estil mallorquí on visqué en Rubén Dario des del novembre de 1906 fins els primers dies d'abril del 1907. És a la part alta, al darrer carrer que toca el bosc de Bellver. A través d'unes barreres verdes de ferro entorcillat, es pot veure el jardí no molt gran però de bon gust, en el qual hi havia els mandariners i arbres verds que descrivia el poeta nicaragüenc a l'"Epístola a la senyora de Lugones". Actualment encara conserva l'aspecte verdós amb llimoneres i altres arbres.

Es puja a la casa a través d'una escala de dos aiguavessos simètrics laterals que condueixen a la galeria, situada davant la planta principal de la casa, on hi ha la cisterna, la parra que cobreix la galeria, la barana amb tests i des d'on es disfruta una bona vista de la badia. La façana de color ocre es veu retallada per tres persianes verdes de portes que comuniquen amb la sala i altres estàncies. Hi viuen els propietaris, la família Ferrà Daviu, una de les més antigues de la barriada. La sala menjador, sense ser de grans dimensions, combina amb gràcia els seus elements de manera pràctica i elegant: el sostre amb jàssera de fusta, grans portes, vista a la mar i al bosc. Al primer pis hi ha els dormitoris amb el balcó i finestres que gaudeixen d'un mirador privilegiat. La visió del castell de Bellver amb el pinar frondós que l'enrevolta i de la

La casa on visqué Rubén Dario a El Terreno.

badia de Palma amb la catedral il·luminada pels raigs daurats del capvespre, omplien de goig l'ànima del poeta. Així ho va descriure al seu llibre *Canto errante*, que conté poemes que parlen de la quietud dels horabaixes, de la ciutat d'or, la badia de cristalls blaus, del blanc de les barques de pesca, del perfum dels pins del bosc de Bellver, els pins que li varen curar la seva delicada salut mentre estava en aquesta casa còmoda i sana.

A la part superior de la casa hi ha un porxo característic com el de moltes cases mallorquines, que per ser el punt més elevat de la casa és el que té més bona vista a la mar i al bosc.

A la plaça Gomila hi ha la casa on estiujava Santiago Rusiñol, situada entre el carrer dels Banys i el carrer Núvol. Llavors era una sola vivenda composta de planta baixa més primera planta, amb una terrassa que donava a la banda de la mar i una altra a la plaça Gomila, des de les quals es podia contemplar la badia de Palma i la part alta d'El Terreno, amb les cases escalonades de manera que cap d'elles no tapava la vista de la mar a les altres, i el bosc coronat amb el castell de Bellver. La casa de Rusiñol en tenia davant una altra que ja tocava amb les roques dels Banys de Bellver, d'aigües cristal·lines, amb les casetes de fusta per poder-se canviar els banyistes i els típics coberts de canyissos per protegir-se del sol.

Quan hi va viure Rusiñol la casa era propietat de Maria Bauló i sembla que una part dels baixos era de la família Miró de Mesa, fins que l'any 1922 la família Canals la va comprar.

Els nous propietaris feren obres per viure-hi ells, i la casa originària va ésser objecte de transformacions i posteriorment d'altres modificacions per convertir-la en apartaments. Però, per la part de la plaça Gomila encara conserva un poc la planta baixa i el primer pis, el seu aspecte exterior de com era quan hi vivia l'artista.

La galeria de la casa de Rubén Darío.

La construcció del passeig Marítim en temps de la dictadura representà, entre altres coses, la desaparició dels Banys de Bellver i

dels Banys de s'Aigo Dolça. Moltes de les persones que els varen conèixer i visqueren aquells anys, els recorden com una sentida pèrdua.

Des del balcó i dormitoris la badia es contemplava en tota la seva amplitud.

Vista de la badia des de la residència de Rubén Darío.

A l'obra *L'illa de la calma* ens narra Santiago Rusiñol les seves impressions de forma entranyable:

"El Terrreno ve a ésser el Vallcarca, el Putxet o el Tibidabo de Palma.

És el lloc on els bons burgesos se'n van a reposar, a l'estiu, del que hàgin pogut fer a l'hivern.

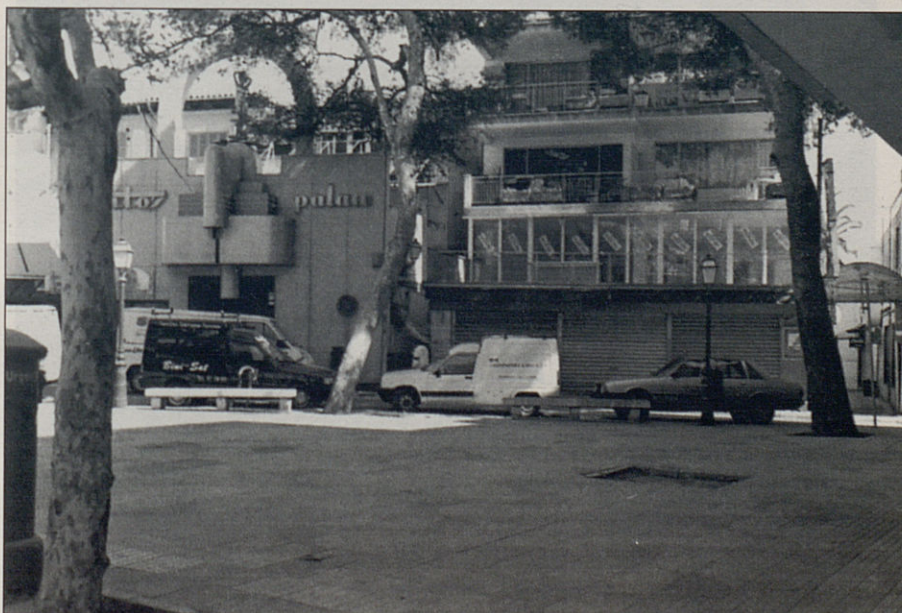
... Al cim del turó, el castell de Bellver, un castell feudal que no feu-

daleja, amb una torre de l'homenatge, i merlets, i fossos, i espitlleres, com si realment hagués de servir per altra cosa de la que serveix, que és embellir la muntanya i donar-li una silueta d'una bellesa sobirana. Sota el castell, un bosc de pins, amb una flaire de resina tan saludable, que retorna, i tan abundant, que els barcos que passen en surten més enquistats; més ensota les torres-lloge-

tes per als que paguen més per a tenir fresca; després les torres-butiques per als menestrals de la salut, i a baix, a la carretera, els que respiren modestament; però, en tot, un amfiteatre amb mar per a tothom, igualtat de cel i el mateix esplet de blavor, una d'aquelles blavors que, així com el sol moreneja els que el prenen tot el jorn, sembla que hagi de blavejar les cares dels que la miren.

Aquestes il·lusions de burgès, aquestes torres d'amfiteatre, vistes de lluny, són tan lleugeres, tan blanques, tan colorides; la verdor els escau tan bé, obren tant els pulmons al mar, que sembla que no pugui ésser que s'hi pugui suar tant, a dintre.

... És tan bo tenir casa pròpia i arribar a ésser propietari fins del sol que caigui al terrat! Tenir banyera natural! Ésser amo d'una torratxa des d'on es vegi la badia més bella que es pugui somniar, encara que un s'escaldi per a veure-la, i tenir un tancat amb una horta per a poder-hi maniobrar! Els gustos de cada u s'hi demostren amb un esplet que es pot dir que n'hi ha per a tots els gustos. El que li dóna pels planters, demaneu-ne, d'agricultura: geranis, rosers, cols, llessamins, faves, clavells, escaroles; una barreja de flors de fruiters i d'hortalissa, que sembla estrany que en tan poc lloc hi puguin tenir tanta avinença. El que té afició al bestiar, conills, gallines i pavos reials, tots en una mateixa gàbia, com una arqueta d'un Noè, modesta i sense pretensions. El que és amant dels objectes d'art, boles de vidre de color, d'aquelles que s'hi veu dintre tota la torre i tots els veïns; un indi de terra cuita, dels que va portar Colom de mostra, o una Minerva d'alumini; i qui li ha donat per la pintura, cada marina mercant que, si no es tingué el mar natural per a comparar-ne la semblança, es podria dir que es belluguen. Hi ha la torre d'un català que ha encastat

Casa on estiujava Rusiñol a la plaça Gomila, situada actualment devora Tito's.

plats a la fatxada, com un escudeller estilitzat. Hi ha qui ha omplert tota una estàtua amb petxines i petxinetes, com una pigota marina; i n'hi ha un que, en lloc de tenir ocells, té peixos engabiats en uns aquàriums de lloguer, tan avesats a estar presoners que si caiguessin a mar es perdrien i es marejarien. No hi ha il·lusió que no tingui lloc ni somni que no tingui local. La imaginació més volcànica d'un senyor Esteve català no hi podria afegir res més. Allò no són torres. Són cel·les del convent de la burgesia.

I tot això, vist en conjunt, té una claredat en to blanc, i una finesa de matisos i una dolcesa de colors, que sembla impossible que tantes cases, que tractades d'una a una, cada una se'n va a les seves, a l'acoblar-se totes juntes, puguin lligar tanta harmonia. Ve a ésser el mateix que un mosaic, que pedra per pedra, són... una pedra, i reunides, formen dibuix, o com les llanes d'una catifa, o com les tecles d'un harmòni. El Terreno és un cigne blanc, del que cada casa en ve a ésser una ploma.

I per a... no fer res... quin Terreno! Demaneu-ne, de distraccions d'aquelles que no cansen mai! Si vols pescar amb canya, ho tens tot... menys el peix que es deixi enganyar. Si t'agrada veure eixir el sol, no tens de fer més que esperar-lo assegut al terradet, i allí el veuràs com surt de l'aigua, amb una cabellera de flames, i si et dóna per veure estrelles, hi tens el cel de bat a bat, i no n'hi manca mai una. A voltes es veu entrar un vaixell poc a poc, amb els flocs estesos, com si posés domassos al cel, i s'atura a la badia amb la mateixa majestat que si portés En Lohengrin. Després surt un vol de barques com si patinessin en l'aigua, i allà on va una van totes, com un estol de peixos voladors. Ara udola una sirena que es plany d'haver-se'n d'anar; ara s'encén la farola, i destria or damunt de les ones, i per fi, arriba la nit, i el port

La part alta d'El Terreno en l'actualitat, des de l'indret que ocupà la casa de Santiago Rusiñol.

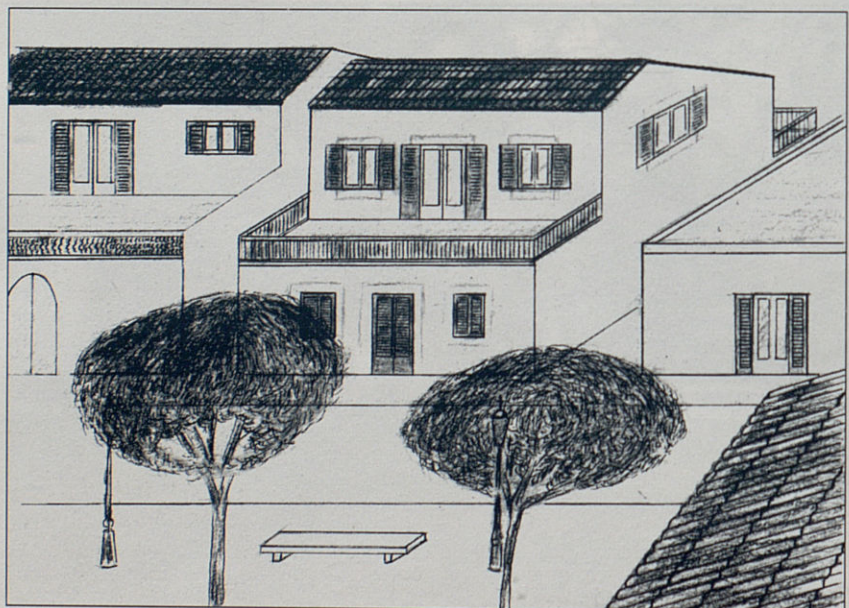
de Palma s'il·lumina, i una volior de llumets s'arreglera en totes les ribes com precessó que passa.

En aquella hora, no fa calor. El que fa són unes ganes de viure sense fer res, de dormir despert i d'enso-pir-se, que un pensa: Qui pogués ésser musclo! Obrir la casa de tant en tant, perquè l'aliment vingués dintre, i que la closca fos una torre, d'aquelles torres un xic ingènues,

però tan bellament assentades en aquell Terreno d'ensomni."

Agraïm les informacions i l'ajuda que amablement ens han facilitat, donya Rafela Roca de Ferrà, donya Catalina Canals de Manera, donya Catalina i Joana Mulet i donya Assumpta Gil. □

Francesc Xavier Domènech i Ferrer és autor també de les fotografies i el dibuix.

Reconstrucció ideal de la casa on visqué Santiago Rusiñol.

Fer la caragola

RAFEL CRESPI I RAMIS

Un dels principis seculars i inqüestionables de la pedagogia moderna és aconseguir l'arrelament de l'escola -ço és, també, dels alumnes-, al medi.

A vegades hi ha certs homes que, tot i que no ens caiguin en gràcia, no ens acabin de fer el pes, els trobem una mica estrofolaris, o, el lector, lliurement si vol, hi posi qualsevol eufemisme per no dir les coses pel seu nom. Dic que hi ha homes que tenen el sentit innat d'aquest axioma pedagògic i el saben aplicar d'una manera tan espontània que

semblen excel·sos alumnes dels Piaget i companyia.

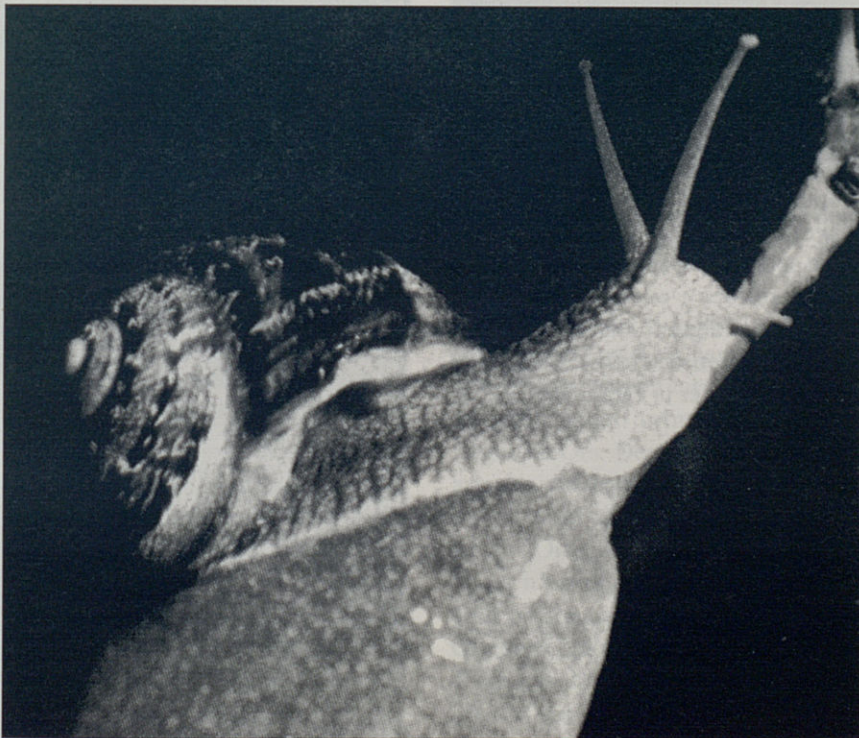
Un d'aquests homes, ens agradi o no, és el Molt Honorable Gabriel Cañellas. Vegeu, sinó l'exemple. Un dels clixés lèxico-semàntics per a expressar una actitud pacífica i estoica i, un xic o un molt, covarda davant el perill, de veure-les venir, d'amagar el cap sota l'ala, és emprar el símil de l'estruç. Bé, idò, el nostre Honorable President, en comptes de servir-se d'aquesta ràpida au africana i gens habitual de les nostres garrigues socarrimades, li agrada

parlar del caragol.

I és que, per al cas, l'exemple és igual d'útil. El caragol, quan les condicions li són favorables, una pluja suau i benigna, per exemple, surt del seu amagatall i i treu ufà tota la longitud lasciva del cos i la passeja senyorívola per la catifa de fullaraca seca tot deixant la seva estela, camí platejat sota la lluna. En canvi, quan el temps és hostil, quan el vent sec eixuga la humitat, o la mà de l'home surt àvida de rabejar aquelles carnositats amb l'allioli, el caragol s'amaga dins la pròpia closca i espera estoic el devenir del destí. Però, no us cregueu que el caragol sigui un animal mollericós, mitja punyeta. El caragol sap sobreviure a la intempèrie. La caragola, sobretot, sap crear-se aquella capa de llim sec que l'aïlla de l'exterior i arrapada a una soca d'ametller sap superar totes les canòssies d'un inclement juliol i un ardorós agost, fins i tot sap adaptar el color de la closca a la totalitat del paisatge; i no obstant això, quan les condicions els són favorables són d'una voracitat terrorífica.

Ell, el nostre President, en una de les seves conferències messetàries que de tant en tant fa, va parlar de la teoria del caragol. (Vegeu la *Hipoteca...* de EL MIRALL-50). Ell, a Valladolid, en parlà. Deia que els illencs érem com els caragols, que sabíem quan havíem de sortir a pasturar i quan no ho havíem de fer.

Segurament, més que docentat pels insignes pedagogs, va ser el subconscient que li féu trobar un exemple tan lligat a l'entorn. I és que el

No us cregueu que el caragol sigui un animal mollericós, mitja punyeta. El caragol, i sobretot la caragola, saben sobreviure a la intempèrie i arrapar-se a una soca d'ametller per superar totes les canòssies del temps inclement. I quan les condicions són favorables, són d'una voracitat terrorífica.

senyor Cañellas gairebé sempre adopta el posat d'una caragola de soca. Quan les condicions no li són gens favorables segrega una viscositat blanquinosa que no només li cus la boca sinó que el fa passar inadvertit. Un dels casos més eloqüents del que dic l'hem viscut aquests darres mesos amb la qüestió lingüística. Ni l'ABC, ni les virollades de n'Aznar o el continu ficar la banya de Vidal Quadras han fet sortir a escena el nostre President: ni per activa ni per passiva.

Sap que, entrant en aquest terreny, hi té totes les de perdre. Definir-se vers un bàndol o vers l'altre li és improductiu. Sap que allò que més li convé és fer la caragola, arrapar-se a una soca, passar totalment inadvertit i deixar córrer el temps a l'espera de la bonança. Definir-se, he dit més amunt, en aquest tema li és un inconvenient. Creu, el senyor Cañellas, dissortadament per a nosaltres, que, en la qüestió lingüística no cal fer altra cosa que esperar, que el temps anirà segellant el genocidi lingüístic que els seus varen emprendre. Ell, com un vil Pilats, no fa altra cosa que rentar-se les mans. No necessita atiar el foc, com en Vidal Quadras. No li cal fer aquests malabarismes per guanyar més vots, pot mantenir la disfressa de l'ambigüitat, pot anar fent la caragola. Sap que la indefinició és una manera elegant i dissimulada de prendre part a favor d'un dels bàndols. Fins i tot, fent la caragola pot declarar que allò que més li agrada del PP Balear és el seu nacionalisme. Si es manifestà a favor de la llengua catalana i en contra de l'ABC, de n'Aznar i d'en Vidal Quadras, el galliner popular autòcton s'esvalotaria. Són molt sensibles en aquest punt; duen l'espanyolisme més integrista amagat sota una feble epidermis nacional. I ja ho sabem, allò que vol Cañellas és tenir el bestiar propi tranquil.

De tota manera, no ens enganyem, sap treure la voracitat devoradora de la caragola: vegeu sinó les seves frases laipdàries sobre la lega-

litat dels apartaments de Ses Covetes o allò -quasi increïble- de l'únic obscur que hi ha al túnel de Sóller és el forat. Ara només li falta dir que al cementiri del Bon Sossec només hi han enterrat difunts.

APUNT TRANSACCIONAL

No és que jo els vulgui posar dins el mateix sac ni res de per l'estil, però pens que el PSOE també ha fet massa sovint la caragola. M'explicaré. Ara es comencen a sentir veus, entre consiroses i mig plenes de pietat, invocant la catàstrofe en matèria nacionalista -llengua, cultura... - que ens ve a sobre si la dreta carpetovetònica accedeix al poder estatal. Bé, si el PSOE, en aquesta matèria, en comptes de far massa sovint la caragola hagués treballat de valent per canviar la cultura lingüística de l'Estat; si hagués fet una mica de pedagogia positiva i hagués presentat les distintes cultures com un enriquiment i no com un padastre (he dit) incòmode o una buranya que s'ha de partir, si hagués fet allò que tantes vegades diuen els seus líders dels Països Catalans, ara per ventura li seria més difícil al PP destruir el poc -que dissortadament amb el temps ens pot arribar a semblar molt- que el PSOE ha fet. Si en comptes de posar pegats foradats o haver edificat, com diu la Bíblia, la casa sobre l'arena, hagués posat unes bases sòlides i consistents, ara no mostrarien, alguns, aquests ullons de pietat indefensa. Però, els ha estat més còmode fer la caragola. □

RECRIMINEM L'INCIVISME

Un exercici de subversió moral

MACIÀ BLÀZQUEZ

Ben sovint ens sentim enutjats i neguitosos quan veim qualcú llençant bruter en terra. Propòs que perdem la vergonya i increpem l'incivil. Ajudem a educar els impresentables insolidaris que embruten tots els racons de casa nostra.

Parl d'una situació que m'indigna i em fa perdre el bon humor. És el cas del fumador -no en podia ser d'altre- que llença la capseta buida en terra, o del conductor que neteja el cendrer del cotxe aprofitant l'aturada que fa al semàfor, o el nin que menja un «bollicao» i deixa caure a qualsevol lloc l'envoltori, o els lectors que desenboliquen la cel·lofana del fascicle en mig de carrer i no es preocupen de posar-se-la a la butxaca...

Tots sabem que a una conducta tan poc respectuosa i tan arrelada és mal de posar-hi solució. Però una passa en el camí de trobar-hi remei seria l'amenaça constant a l'infractor, que qualcú el delati i l'increpi quan l'arplegui "in fraganti". No pot ser d'altra manera, tan greu ha esdevingut la situació.

Una acció senzilla, però enèrgica, adoptada pel gruix dels ciutadans bastaria per fer-los caure la cara de vergonya: recollir el paper davant els seus morros i fer-lo arribar a la papera que hi ha devora mateix, o encara millor, fer-los saber que "quqlque cosa els ha caigut en terra".

Aquest hàbit fastigós ha de tenir fi. Ja n'hi ha prou. Recriminem l'incivisme de qui embruta.

José Luis L. Aranguren: “El catalanisme com a amenaça és una invenció del centralisme espanyol”

SEBASTIÀ ALZAMORA / FOTOS: ANTÒNIA M. POU

És evident que José Luis López Aranguren (Àvila, 1909) no precisa de cap tipus de presentació. Preeminent i hiperactiva figura del pensament espanyol modern, el passat mes de març va fer una curta estada a Mallorca, convidat pel departament de Pedagogia de la UIB i l'Escola de Treball Social amb l'objecte de cloure, amb una entranyable i lúcida al·locució, un curs de gerontologia organitzat conjuntament pels dos organismes docents esmentats. Amb la seva coneguda cordialitat, va dispondre també de temps per mantenir amb nosaltres la següent entrevista.

- Vostè va ser deixeble de figures intel·lectualment tan rellevants com Ortega, Eugeni d'Ors o Javier Zubiri. Parli'ns del seu contacte amb aquestes persones i de la importància que ha tingut el treball d'aquests homes en el seu pensament.

Van ser els meus mestres, en el sentit més exacte de la paraula. Amb Eugeni d'Ors em succeïa que em donava la sensació que havia estat molt poc estudiat de forma seriosa. Aleshores, vaig tenir la sort que els organitzadors de la festa del Misteri d'Elx van convocar, un any, un concurs sobre l'obra d'Eugeni d'Ors. Jo, que l'havia estudiat intensament, m'hi vaig presentar i el vaig guanyar. Eugeni d'Ors em va felicitar molt pel meu treball, i en va parlar

Jo era el deixeble per antonomàsia de Zubiri. Vaig deixar de tractar-lo quan vaig ser separat de la càtedra i vaig haver de partir als Estats Units per qüestions polítiques.

repetidament en el *Glossari*. Fou el mateix d'Ors qui va pensar en convertir aquell treball en un llibre: així va sortir aquell primer llibre sobre Eugeni d'Ors. Després ja vaig entrar a la Universitat, com a catedràtic, i va ser aquí quan vaig començar a tractar Ortega i Zubiri, tot i que ja abans n'havia estat alumne. És clar, eren persones de distinta generació: Ortega ja era un home major, i Zubiri era uns deu anys més gran que jo. Encara així, amb Ortega vaig tenir una gran amistat, però és que amb Zubiri fins i tot ens tutejàvem, cosa molt infreqüent a l'època entre persones amb certa diferència d'edat. Va

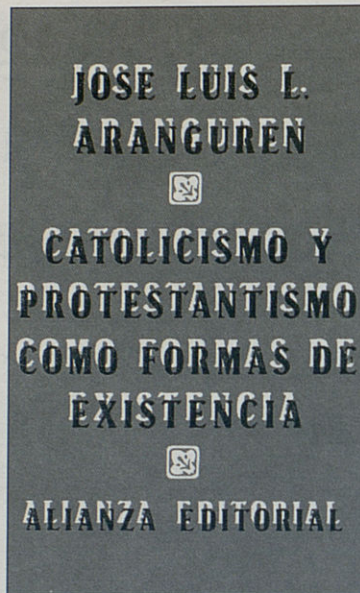
ser amb qui vaig tenir una relació personal més estreta, era una època en què jo era el deixeble per antonomàsia de Zubiri. Vaig deixar de tractar-lo quan vaig ser separat de la càtedra i vaig haver de partir als Estats Units per qüestions polítiques. Va morir poc després que jo tornàs. Sobre Eugeni d'Ors, per cert, cal dir que, injustament, mai no va ser catedràtic més que al final de la seva vida, quan va ser nomenat catedràtic extraordinari, pocs dies abans de morir, per la Universitat de Madrid -la seva relació amb Catalunya, com se sap, havia acabat de forma accidentada-. Una vegada mort, un poc

per remordiment i un poc per conservar el seu record, aquella Universitat va crear un Seminari Eugeni d'Ors, del qual em van fer director. El sou era molt petit, i jo l'entregava íntegrament a la que havia estat la secretària de d'Ors. Tot i així, el seminari va tenir un gran predicament, i a mi em va servir per entrar en contacte -gràcies a les institucions franquistes! (riu de bona gana)- amb pensadors i professors estrangers d'esquerra, que jo convidava per venir a donar conferències i lliçons.

- En els seus anys a la Universitat de Califòrnia -on va anar després de ser expulsat pel règim franquista de la universitat espanyola, juntament amb Tierno Galván i Agustín García Calvo, el 1965- vostè pren contacte amb els importants moviments estudiantils de la segona meitat dels seixanta...

És que neixen allà, tots aquests moviments. Aquí a Europa tothom parla del maig del 68, del qual enguany se'n complia el vinticinquè aniversari. Jo vaig participar en una porció d'actes commemoratius, i sempre vaig repetir que el vertaderament important d'aquests moviments juvenils i universitaris és el seu sorgiment. I aquest es va produir als Estats Units a la dècada dels seixanta, amb motiu de la guerra del Vietnam, a la qual aquells joves es declaven insubmissos, com ara se'n declaren respecte del servei militar: va ser el primer cop que la paraula "insubmissió" es posava en voga, com a actitud social, i especialment -però no únicament- dels joves envers la vida militar. A més, la meua situació com a professor era molt bona: jo impartia classes d'ètica, ciència de la religió i literatura espanyola a alumnes de màster o de doctorat. De manera que tenia molt pocs alumnes, i la meua relació amb ells -dels quals molts eren hippies, o activistes de la contracultura- era molt estreta, de vertaders bons amics.

- Com contempla vostè ara el, diguéssim, sector social de la joventut -que vostè mateix ha assenyalat

"Intel·lectual" és una paraula moderna, inventada en l'última dècada del segle passat a França arran de l'affaire Dreyfuss.

com un mite de la societat occidental sorgit sobretot, i precisament, a partir dels seixanta, sovint amb un rerefons mercantilitzador? Reconeix en el nostre present aquesta mena d'"esperit jove" que presidia aquells moviments juvenils que vostè va viure i veure des de primera fila a Califòrnia?

Sí, després d'aquestes revoltes dels seixanta, que sembla que tingueren la seva culminació en el maig francès, en els setanta els joves es tornaren ja més submissos, i en els vuitanta, més encara. Ara, em sembla que hi ha indicis que els joves estan despertant una altra vegada. Per exemple, abans hem esmentat la paraula "insubmissió", que em sem-

bla que ens designa un moviment molt interessant. Jo crec que els joves, com els correspon, prest es tornaran a trobar en disposició d'engegar i representar una autèntica consciència social.

- Per altra banda, és possible que des dels seixanta cap aquí s'hagi assistit a una progressiva desvirtuació o deshumanització de la universitat, fins que aquesta ha esdevingut un mer centre lliurador de títols?

Sí, sí, hi estic absolutament d'acord. Jo sóc professor emèrit i, si volgués, podria impartir algunes classes, però no vull fer-ho, de cap manera. La universitat s'ha convertit en una mena de superbtxillerat. El btxillerat és una invenció a favor de l'ascens social de la burgesia, entent ara burgesia com el cos social de treballadors, però no del camp, sinó de la ciutat: els artesans. La Revolució Francesa va ser una revolució burgesa, però d'aquests burgesos artesans, l'artesanía que després deriva en les indústries, els comerços, etc. Aleshores, es va establir una classe mitjana que precisa un ensenyament mitjà, que és el que ara coneixem com a btxillerat. A partir d'aquí, tothom desitja anar a la universitat, i és quan aquesta degenera en aquest superbtxillerat, amb una quantitat immensa d'alumnes per professor, totalment massificada i deshumanitzada.

- Vostè ha definit la filosofia com a "l'especulació sobre la vida concreta". A partir d'aquí, creu que la figura del pensador, sense un compromís històric, social i cívic, no té sentit?

Jo distingesc entre el pensador, que és estrictament pensador (és a dir, filòsof), com per exemple el meu mestre Javier Zubiri, que mai no va sentir la necessitat de prendre partit per res ni per ningú, i l'intel·lectual, que és el qui critica el polític, el qui, sense voler entrar a fer política pròpiament, s'hi interessa amb molt de rigor i esperit crític, en certa manera l'adversari del polític. "Intel·lectual" és una paraula moderna, inventada

en l'última decada del segle passat a França arran de l'*affaire* Dreyfuss. Dreyfuss era un militar francès d'origen jueu que va ser acusat d'espionatge a favor d'Alemanya, i que fou condemnat per aquest motiu. Hi va haver una reacció d'una sèrie d'hommes de lletres que signaren un escrit de protesta contra aquesta condemna i aconseguiren que Dreyfuss fos absolt. Als que signaren aquell escrit se'ls va anomenar, per primer cop en la història, *intellectuelles*, és a dir, intel·lectuals. A la dècada següent, la primera d'aquest segle, també hi va haver una condemna injusta arran de la Setmana Tràgica de Barcelona, i igualment aparegué un escrit en què es reprovava aquesta condemna, signat per gent com Ortega, i d'altres. I aquests foren també els primers en ser anomenats intel·lectuals, a Espanya.

- Creu vostè que es dona actualment una desvinculació, fins i tot una desconexió, del ciutadà mitjà respecte d'aquesta figura de l'intel·lectual, com també de la del polític?

En principi no, en principi no hauria de ser així. L'intel·lectual ha de ser, diguéssim, la veu autoritzada de la societat, suposat que aquesta -com actualment succeeix a Espanya- no està d'acord amb els seus polítics i els seus governants. Llavors, l'intel·lectual ha de tenir per dedicació la crítica al polític, l'oposició al polític, sempre que aquest ho mereixi. El que ara està succeïnt, i això m'agrada molt, és que, com que ja no apareixen grans intel·lectuals -com ho foren Unamuno, Ortega, etc.-, està sorgint el que jo en dic "l'intel·lectual col·lectiu": hi ha una part de la societat que està assumint el paper que abans es reservava a aquells grans intel·lectuals, és gent que assisteix a les nostres conferències i que pensa amb nosaltres, tot constituint un col·lectiu de pensament. Jo crec que l'època de l'intel·lectual individual ha passat, o està passant, i que aquest serà substituït per l'intel·lectual col·lectiu. I això suposa un canvi molt important per a

la societat, per al seu futur en general.

- I pel que fa al polític, no troba vostè perceptible aquesta mena de desconfiança popular a què feia esment abans?

Sí, existeix aquesta desconfiança, però es tracta d'una desconfiança molt propera a la indiferència, i que ve induïda pel fet que la gent no veu alternatives: és allò de no m'agrada el govern del PSOE, però és que el PP m'agrada menys encara. M'agrada Izquierda Unida... Izquier-

Els moviments civils,
d'intervenció social directa,
són absolutament
necessaris com a
contrapartida plena de
vitalitat i realitat als partits
polítics, que s'han convertit
en grans empreses.

Enrique Tierno Galván.- "Quan García Calvo, Tierno Galván i jo vam ser expulsats de la universitat, vam rebre l'adhesió de José M. Valverde, que era amic de tots tres."

da Unida? Però això no és Izquierda Unida, és Izquierda completament Desunida! (rialles). I sempre així. De manera que és aquest el problema, els ciutadans no veiem, no percebem alternatives.

-No fa gaire, llegia en una entrevista que vostè demanava una major i més abundant articulació de moviments socials. Això lliga amb el que deia recentment Vázquez Montalbán sobre que els valors de l'esquerra són actualment més rastrejables en moviments civils dispersos -ecologisme, antimilitarisme, feminisme, etc- que no en els partits polítics tradicionalment representatius de la socialdemocràcia...

Sí, sí, Els moviments civils, d'intervenció social directa, són absolutament necessaris com a contrapartida plena de vitalitat i realitat als partits polítics, que s'han convertit, essencialment, en grans empreses. També caldria una major imbricació entre els distints moviments, un consens palpable. L'ecologisme, per exemple, està molt bé, però els temes ecològics no són els únics que ens preocupen, avui per avui. De manera que faria falta que aquests moviments s'obrissin més els uns als altres.

-També recentment, ha insistit vostè en una petició que ja es trobava en el seu llibre Ética y política, que és la d'una "democràcia ètica"...

Sí, és clar. Hem assistit a l'espectacle de veure com molts d'aquells que tenen càrrecs polítics apareixen implicats en negocis bruts, corruptes, tot convertint-se en delinqüents, o quasi delinqüents. Això cal tallar-ho, d'arrel.

-És de suposar que aquesta regeneració ètica implicaria també una regeneració estètica, és a dir, dels signes externs de la democràcia, de les seves institucions representatives...

També, sí. Quan García Calvo, Tierno Galván i jo vam ser expulsats de la universitat, vam rebre l'adhesió de José María Valverde, que era amic de tots tres: després de presentar, amb motiu de la nostra expulsió,

la seva dimissió de la càtedra d'Estètica a la Universitat de Barcelona - que havia obtingut el mateix dia que jo obtenia la meua d'ètica a Madrid-, em va enviar una targeteta de "collage", en què apareixia la seva figura havent acabat d'escriure en una pissarra el següent: "Nulla estetica sine etica, ergo apaga y vámonos!" (*riallles*). Jo crec que la primera proposició d'aquest "sil·logisme" és rigorosament certa.

-*Aleshores, la democràcia, en tant que sistema essencialment corromput i sustentat en la força del número, el qual és controlat i mediatitzat pels "mass media", pot arribar a ser el més injust dels sistemes?*

Sí, sí, malauradament pot ser-ho. Absolutament.

-*Vostè ha vingut aquest pic a Mallorca amb motiu de la clausura d'un curs sobre gerontologia. És l'ancià, el que ha vingut a anomenar-se la tercera edat, una mena de molèstia o de sector irreciclable per a la societat i els estats capitalistes?*

Crec que efectivament l'ancià ha estat una figura irreciclable fins fa poc temps, però sembla que ara les coses poden haver de canviar. Cada vegada hi ha més persones que arriben a la tercera edat, les expectatives de vida es perllonguen i vivim més que els nostres antecessors. Però no solament vivim més, sinó que també ho feim en millors condicions, intel·lectuals sobretot, però també físiques: cada dia és més infreqüent l'ancià valetudinari, aquell que ja no s'aguanta ni està per a res. De fet, els especialistes ja parlen de la quarta edat, que començaria als vuitanta-cinc anys, de manera que jo ja estic a punt d'ingressar-hi (*riu*). Aleshores, és molt possible que en un futur proper els vells cobreixin una superfície social molt important, des del moment que de cada vegada hi ha menys naixements, menys joves, i més persones en una senectud més llarga i a la qual arriben en millors condicions i aptituds. Jo mateix, després-ahir, vaig renovar el meu permís de conducció! (*torna a riure*).

"Crec que l'intel·lectual ha de comparèixer davant dels mitjans de comunicació, precisament pels mateixos motius que els critica contínuament. Personalment, sempre que em conviden jo dic que sí."

-*Un altre sector social del qual s'ha ocupat vostè, especialment en el llibre Erotismo y liberación de la mujer, és el de la dona. Opina vostè que hi ha hagut en els últims anys uns progressos reals, pel que fa a la situació de la dona en la societat, o s'ha arribat més aviat a una mera aparença d'igualtat, més emblemàtica que no efectiva?*

Sí, certament encara estam molt lluny, molt lluny, de la igualtat real. Sí, poc a poc la dona ha anat adquirint una major rellevància social, una sèrie de drets, etc, però tot això encara no es tradueix en una situació igualitària de fet. Per posar un exemple, seguim veient com el cos femení és manipulat en funció d'interessos de mercat. De totes maneres, hi ha hagut un canvi important, que ha estat la desmitificació de la menopausa, l'abolició del seu antic i terrible significat de final de la vida eròtica de la dona. A més, en la conducta eròtica veiem com la dona ha sortit d'aquella passivitat en què es trobava relegada en altre temps: ara és normal que la dona prengui la inicia-

tiva en la relació eròtica, i aquesta és una passa important en el camí cap a la igualtat.

-*Sobre els "mass-media": creu vostè que s'ha produït una magnificació de la importància de la seva repercussió social? Per altra banda, alguns diuen que l'intel·lectual s'hi prostitueix, en fer-hi compareixença...*

No, jo crec que l'intel·lectual, sempre i quan sàpiga mantenir la seva personalitat com a tal intel·lectual, ha de comparèixer davant dels mitjans de comunicació, precisament pels mateixos motius que els critica contínuament. Personalment, sempre que em conviden jo dic que sí. Ara, no per entrar en el joc de la manipulació i la frivolitat, sinó justament per dir i defensar públicament el propi pensament.

-*Aquesta mena d'escapisme individualista que sovint promouen els mitjans, tindria la seva màxima expressió en la nouvinguda realitat virtual?*

Sí, jo sóc molt crític, respecte de la realitat virtual. L'últim número de

la *Revista de Occidente* està dedicat a aquest tema. Quan la directora me'n va demanar un article, li vaig respondre que li n'entregaria un de ben crític, i que si no gosava publicar-lo, l'enviaria a *El País*. Em fa molta por que la realitat virtual vengui a fer desaparèixer la realitat real, valgui la redundància, la de l'home que viu, que sent, que pensa. . . Fins i tot ja es parla de les aplicacions eròtiques de la realitat virtual, d'obtenir les sensacions de tacte, d'excitació, mitjançant estímuls cibernetics. A mi, això em sembla una cosa francament lamentable.

- *Vostè és probablement l'intel·lectual espanyol que més rigorosament s'ha aproximat a la realitat de les cultures minoritàries de l'estat espanyol cultures catalana, basca i gallega. En quina situació general veu actualment aquestes cultures i quina opinió li mereixen polèmiques com la desfermada recentment arran del "problema" de l'ensenyament en català?*

Jo sóc mig basc per part de la meva família materna, i supòs que aquesta circumstància m'ha donat una especial sensibilitat no només envers la cultura basca, sinó també la catalana, en un sentit ampli, i la gallega. Joestic convençut que el catalanisme com a amenaça és una invenció castellano-vella, o castellano-nova, en definitiva, madrilenya. I que aquest actual ressorgiment de l'anticatalanisme a Espanya és degut a l'herència centralista de Franco, qui va tenir un gran interès en fer de

Madrid una ciutat més important que Barcelona, que abans de la guerra civil era més gran i populosa que no Madrid. Franco va engrandir Madrid a força d'annexionar-hi pobles i barris perifèrics. Per altra banda, jo crec haver influït una mica sobre els presidents basc i català, Ardanza i Pujol -més expressament sobre Ardanza, tot i que tots dos són amics meus- en la seva idea que una comunitat europea no podrà ser tal si no hi són plenament representades, a més dels estats, les nacions que en formen part. I Catalunya i el País Basc són, evidentment, nacions, igual que pot ser-ho Galícia, a pesar de la seva pobresa. Pel que fa a aquesta última polèmica, jo crec que si un immigrant arriba a Catalunya, el mínim que pot fer és aprendre el català. De tota manera, la llengua i la cultura catalanes es troben, per fortuna, en un bon camí de recuperació, sobretot en comparació a les basques: jo conec polítics bascs que em confessen que tenen autèntics problemes, a l'hora de preparar un discurs en euskera.

- *Seria tal vegada convenient una reformulació de l'estat espanyol cap a un estat federal?*

Sí, potser seria una mica prematur, per tota la càrrega semàntica que porta l'expressió "estat federal". Però per exemple, aquesta idea que el Senat sigui una cambra on hi tinguin representació les distintes nacionalitats de l'Estat espanyol es troba a la Constitució, però només a la Constitució. Ja comença a ser hora que

esdevingui una realitat efectiva, em sembla.

- *Finalment, quina visió té del procés de construcció de la unió europea, tenint en compte fets com els de Bòsnia-Herzegovina, els rebrots feixistes i racistes, etc?*

Precisament a causa d'esdeveniments com els de Bòsnia-Herzegovina dic que aquesta unió europea s'ha de fer en base a les nacions que la integren, i no només dels estats. No hi pot ser representat el Regne Unit i prou. Escòcia i Irlanda són autèntiques nacions que mereixen també ser tingudes en compte. Alemanya i Suïssa són estats federals: doncs que es doni representació a les nacions que els integren. Crec que només així es pot arribar a una vertadera entesa, a una autèntica unió. Pel que fa al ressorgiment feixista i xenòfob, es tracta d'un dels pitjors obstacles amb què pot topar aquest procés d'unió europea. Cal no oblidar i aprendre de la història, tenir sempre present que fenòmens com aquest poden perjudicar molt seriosament qualsevol projecte. □

Palma, abril 1994

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Teléfono 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XISCO
grafiques

Bukowski

ÀLEX MARTÍNEZ VIAL

Henry Charles Bukowski, sant i patró dels escriptors que beuen o dels bevedors que escriuen, morí el passat mes de març. Els desheretats, prostitutes, borratxos, les deixalles del somni americà formen el seus relats. Amb Chinaski al davant, encapçalant la tropa de marginats en l'enfrontament amb l'establishment, tots els seus companys van caure a poc a poc menys Chinasky, alter ego de Hank, que en arribar als cinquanta canvià els productes barats pels vins francesos, així doncs arribà a "beure" fins als setanta-quatre.

Neix a Andernach, Alemanya, el 1920 i als dos anys adopta Los Àngeles com a única pàtria, amb l'únic govern que el de la tradicional i opressora família Bukowski. Deixa els estudis i, de feina en feina (era capaç d'aguantar-hi un dia), creua la geografia americana per tornar a Califòrnia, on, bevent i escrivint a la revista «Underground Open City», viu en pensions de mala mort. La seva literatura de claveguera comença a veure la llum quan, als 49

anys, decideix, després de dotze de feina a una oficina de correus, dedicar-se exclusivament a escriure.

Ens conta als seus relats, quasi tots autobiogràfics, les experiències més crues; als 36 anys tocà la mort amb les mans, sis litres de sang l'ajudaren a sortir-ne i a entrar al bar més pròxim.

Màrtir, doncs, del somni americà, empra les paraules justes per contactar amb una humanitat que

odia i va augmentant, després de «Postman», la seva primera novel·la, les vendes dels seus llibres arreu d'Europa. La seva prosa, història del sexe i de les borratxeres, de l'amor i del dolor, el diàleg realista de Bukowski paral·lel al pop i a Tom Waits, arribarà fins i tot a dur al cinema els seus relats de joventut de la mà de Barbet Schroeder ("Barfly") i de Marco Ferreri ("Ordinaria locura"), àdhuc reflectint a la gran pantalla el salvatge i tendre sentit de l'humor bukowskià.

La joventut de casa nostra coneix Bukowski gràcies al fet que Herralde compartí alguna vegada una botella de vi amb l'autor.

Els joves, de cada cop més, llegeixen Hank (malgrat que no li agradi a Umbral, que intenta escarnir-lo per televisió, sense gaire èxit) en un món en què més val preparar-se per a ser "perdedors".

Els incondicionals de l'obra de Bukowski prest gaudirem de la seva poesia, traduïda a l'editorial Anagrama, inèdita a l'Estat espanyol.

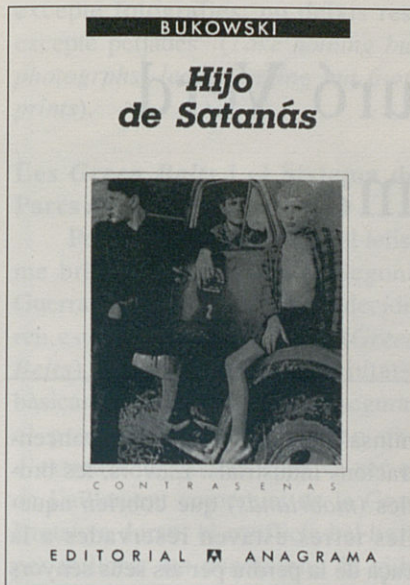
José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

**FUNDACIÓ «SERVEIS DE
CULTURA PER AL POBLE»**

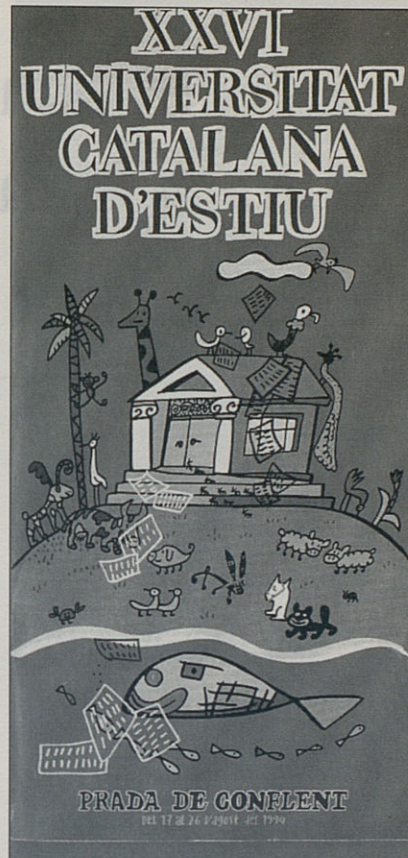
Per a la promoció popular de la nostra
cultura estam al vostre servei

Demaneu informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

Sarcàstic, inoblidable, se'l venera i se'l rebutja, però no se'l pot ignorar. (Alguns professors que encara recomanen «La Celestina» trobarien indignant la prosa de Hank, un dels escriptors que més ha motivat els joves en els darrers vint anys.) Canvia la perspectiva de la vida. Amb la seva ironia, canvia la perspectiva de molts de lectors i els guia cap a l'infern, lluny de "cançons d'amor espantoses", on els miserables vençuts llegeixen el seu poeta.

S'estima més engatar-se a mort que doblegar l'ànima treballant i ens demostra, una vegada més, que "qui riu darrer, riu més fort". Bukowski ens ho explica meravellosament al relat «Writers», del seu darrer recull «Fill de Satanàs». □

VIII UNIVERSITAT DE JOVES

dins de la XXVII
Universitat Catalana d'Estiu
per a joves de 16 i 17 anys

Prada del Conflent (Catalunya Nord)
del 17 al 27 d'agost de 1994

INFORMACIÓ OBRA CULTURAL BALEAR

MUSEU DE MALLORCA

Joan Binimelis, Historiador de Mallorca (1539-1616)

ANTONI GINARD

Fa uns quants mesos férem una ressenya d'una exposició del Museu de Mallorca sobre l'historiador Joan Binimelis (1539-1616), organitzada amb motiu del IV Centenari de la redacció de la *Història del present Regne de Mallorca*. Comentàvem aleshores que hi mancava el corresponent catàleg i que, per això, l'exposició restava coixa.

Doncs bé, ara és imprescindible fer amb urgència una rectificació, corregida i augmentada: la Societat Arqueològica Lul·liana i el Museu de Mallorca (a la col·lecció Monografies, 4), han publicat el catàleg referit a l'exposició.

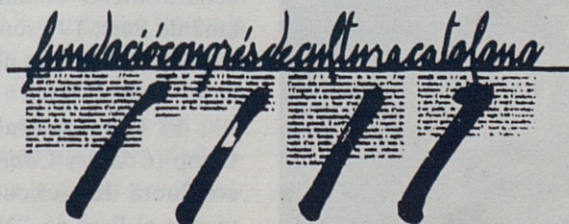
L'edició inclou una presentació; una biografia del Dr. Joan Baptista Binimelis; unes Notes per a la biografia del Dr. Binimelis (extretes de la transcripció del seu testament i de les relacions de causes de fe de la Inquisició); Una Relació d'alguns dels llibres més importants de la biblioteca del Dr. Binimelis segons les anotacions dels encants dels seus béns movents a 7 de juliol de l'any 1616; així com el catàleg i la reproducció dels documents exposats.

L'edició es completa amb un interessant dossier que inclou diversos estudis monogràfics: «Geografía y Medicina en el Renacimiento Mallorquín: El Historiador Joan Bautista Binimelis», d'Antonio Contreras Mas; «Joan Binimelis i la seva Història de Mallorca», d'Eulàlia Duran; i, «Quina acceptació tengué la Història del Regne de Mallorca de Joan Binimelis?», de Gabriel Ensenyat Pujol.

Feta la rectificació, només resta donar l'enhorabona (ara per duplicat) als responsables del muntatge de l'exposició i de l'edició del llibre (*Joan Binimelis, Historiador de Mallorca (1539-1616). IV centenari de la redacció de la Història del present Regne de Mallorca (1539-1993)*.- Societat Arqueològica Lul·liana - Museu de Mallorca (Monografies, 4).- Palma de Mallorca, 1994), perquè han demostrat una voluntat i una tenacitat de la qual tots hem d'aprendre. Gràcies per l'exposició i pel catàleg.

EL MIRALL

AMB EL
SUPORT DE

Cap a la gestió del Cinturó Verd de la ciutat de Palma

MACIÀ BLÀZQUEZ I SALOM

La necessitat de protegir i gestionar els espais naturals de prop de Ciutat va ser demostrada, dramàticament, pels incendis de la Serra de Na Burguesa l'estiu passat (1993). Aquesta tragèdia ens fa girar els ulls cap als problemes de gestió ambiental i de la intensa pressió recreativa que suporten els espais naturals propers a Palma (Bellver, Serra de Na Burguesa, Son Seguí i Es Carnatge). A la vegada fa revenir altres situacions semblants ben comparables, a les quals ens urgeix de cercar solucions, possibles i realitzables, amb problemes de pèrdua d'espais per al lleure i del rerefons paisatgístic de la nostra badia i ciutat turística.

La batalla del Kinder Scout

El 24 d'abril de 1932 milers de ciutadans, majoritàriament miners, de les ciutats de Manchester i Sheffield ocupaven massivament les

El lema central del Codi del Camp (*Country Code*) que regeix la conducta dels excursionistes que visiten aquest Parc és: "No prenguis res excepte fotografies; no deixis res excepte petjades."

serres de les muntanyes que separen les seves ciutats, el Peak District, per exigir el dret a passejar i gaudir de la natura (*right to roam*), que era tant

minsua entre les dues grans concentracions industrials. Llavors, les brolles (*moorlands*) que cobrien aquelles terres estaven reservades a la caça de la perdiu per als seus senyors i per als personatges rics que es podien permetre pagar els lloguers. Com a resultat dels enfrontaments amb els garriguers dels vedats, tres excursionistes foren detinguts; això donà encara més ressò i força a la campanya empresa per demanar la declaració de Parc.

Milers de treballadors anglesos s'organitzaren per pressionar el govern, que acabà accedint a les seves demandes i declarant 1.404 km² (prop de la meitat de la superfície de Mallorca) Parc Nacional, especialment destinat al gaudi dels ciutadans de l'entorn. Avui en dia visiten aquest Parc Nacional al voltant de 20 milions de persones cada any.

Gran part de la superfície del Parc continua essent privada, l'administració pública hi té acords de gestió que inclouen excencions fiscals, restauració de la infraestructura, tanca ment durant un curt període de caça i, fins i tot, compensacions monetàries per tal de persuadir els pagesos a no practicar activitats lesives per al medi natural (com ara, no fer silvicultura a una torbera o a una zona d'interès botànic). Dels 1.404 km² de Parc, 197 són de lliure accés a través dels acords negociats amb la propietat de la terra.

El lema central del Codi del Camp (*Country Code*) que regeix la conducta dels excursionistes que visiten el Parc és, "No prenguis res,

Placa commemorativa de l'acció no violenta del Kinder Scout al Peak District l'any 1932.

excepte fotografies; no deixis res, excepte petjades" (*Take nothing but photographs; leave nothing but foot-prints*).

Les Green Belts i el Sistema de Parcs a Gran Bretanya

Per continuar amb el paral·lelisme britànic, després de la Segona Guerra Mundial les autoritats decideixen establir Cinturons Verds (*Green Belts*) envoltant les grans ciutats, bàsicament per dues raons: assegurar el proveïment de llenya en cas d'extrema necessitat, com va ser el de l'aïllament comercial de la Gran Bretanya durant el conflicte bèl·lic, i per millorar les condicions de vida dels habitants de les grans ciutats proporcionant-los un espai de lleure proper als habitatges i als centres de treball que descongestionàs les conurbacions industrials.

Aquest model s'ha mantingut i està fins a l'actualitat. Amb el mateix objectiu, la *Countryside Commission* ha desenvolupat i manté una xarxa de Parcs al voltant de les grans ciutats destinada a cobrir les demandes de lleure a l'aire lliure dels ciutadans, a la vegada que és aprofitada per despertar la consciència ecològica filtrant els seus usos recreatius tot fent-los compatibles amb la pròpia conservació de la naturalesa. En el cas escocès, amb l'anomenat *Scottish Park System*, la xarxa es compon de: els Parcs Urbans, que són el primer punt de contacte, fins i tot diari, amb la natura; els Parcs Rurals (*Country Parks*), que acullen les activitats de lleure més intenses i agressives amb el medi, on es desenvolupen activitats tan diverses com ara una torrada, recorreguts en bicicleta de muntanya per itineraris establerts, pràctiques d'esquí en pista artificial, rem, vela, equitació, etc.; i en darrer lloc, els Parcs Regionals, que ocupen l'escala màxima quant a abast territorial, que solen ser àrees en les quals les propietats acostumen a cedir a l'administració pública la gestió per al lliure accés.

La proliferació dels ciclistes de muntanya i els danys que ocasionen a la natura exemplifiquen l'augment de pràctiques de recreació informal al medi natural, sense ordre ni control, en detriment de la sostenibilitat del recurs turístic i recreatiu. (Foto de l'autor)

Els Parcs de la ciutat de Barcelona

L'Àrea Metropolitana de Barcelona té, aproximadament, quatre milions d'habitants. En aquest cas les condicions de vida no són dolentes, però sí que són causa d'un considerable estrès i "amuntegament". Les demandes actuals d'espais naturals propers a la ciutat per a gaudir del lleure a l'aire lliure, prop de la natura, també són més que destacables i, al meu entendre, exemplificadores.

Entre el Servei de Parcs de la Diputació de Barcelona, el Servei de Parcs del Departament d'Agricultura de la Generalitat i la Mancomunitat de l'Àrea Metropolitana gestionen un bon exemple de Xarxa de Parcs i Reserves al voltant de la conurbació catalana per acollir i controlar aquests usos. Collserola, El Garraf, El Delta del Llobregat, Sant Llorenç del Munt i L'Obac, Montnegre-Corredor i el Montseny són els més extensos i coneguts.

L'experiència de la seva administració ens pot servir per a atendre un important entrebanc que sempre sorgeix quan es planteja la gestió del medi natural: el finançament públic dels serveis de manteniment i vigi-

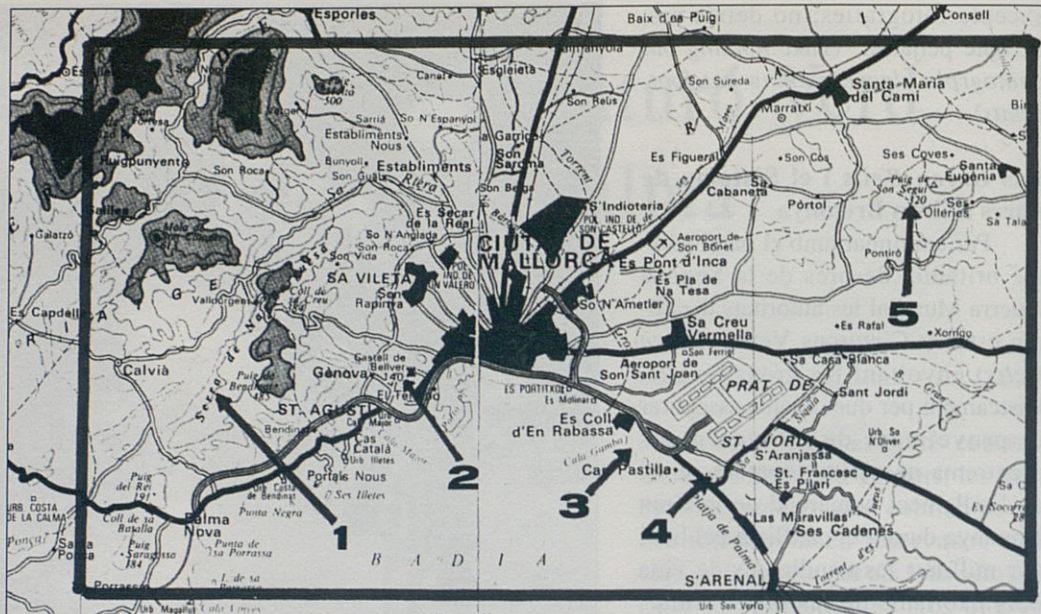
lància de les àrees recreatives. A Catalunya no s'han trobat gaire emperors entre la iniciativa privada a l'hora de permetre l'accés a les propietats. De fet, molts dels centres d'acollida de les activitats més intenses (el que serien els 29 pots de mel", *honey pots*, en l'experiència i terminologia britàniques) són gestionats per empreses privades que els tenen en concessió administrativa dels organismes públics si aquests en són propietaris. Els beneficis que se'n treuen provenen del pagament de l'aparcament vigilat, el lloguer de taules i fogons, la venda de begudes, etc. Alguns exemples són les àrees d'esplai de Can Via, Les Planes, Forn Montcau, Font Can Mascaró i Fredes.

Continguts generalitzables

Dels exemples britànic i barceloní en podem extreure diverses conclusions aplicables a d'altres casos:

Primer, els espais naturals propers a les ciutats de dimensions gran i mitjana serveixen d'**esbarjo i gaudiment informal de la natura**. Són activitats que apareixen de manera espontània entre la població, en

Components bàsics de la proposta de Xarxa d'Espais Naturals-Àrees Recreatives del Cinturó Verd de Palma: 1) Serres de Na Burguesa, Son Camps i Son Marill; 2) Bosc de Bellver; 3) Es Carnatge; 4) Ses Fontanelles; 5) Son Seguí.

forma de sortides de cap de setmana per fer la torrada, passeigs d'horabaixa pels camins de més fàcil accés i més segurs, passeig en bicicleta, moto-cross, observació d'ocells, etc. L'experiència demostra que la pràctica d'aquestes activitats recreatives informals sol resultar caòtica i que originen l'aparició de multitud de conflictes (com ara entre ciclistes de tot terreny i senderistes compartint un mateix tirany enmig d'un bosc o una muntanya).

Segon, aquestes demandes ciutadanes poden provocar greus **conflictes** i, fins i tot, altercats per les pèrdues que ocasionen als propietaris. A més, són usos que conviuen desordenadament amb d'altres més lesius que poden fer perdre valor recreatiu i natural als espais no gestionats. Alguns exemples clars d'aquests processos són l'abocament d'escombraries i runa, la caça o el trànsit rodat a velocitat excessiva o massa renouer.

Tercer, la degradació de la situació per mor del descontrol de tot el conjunt d'activitats es pot resoldre amb el tancament o l'absoluta privatització, com pretenien fer els latifundistes del Peak District o com es fa a dues passes de Palma amb les urbanitzacions de luxe de la Serra de Na Burguesa.

Però també es pot fer una passa en direcció a la **racionalització** i, lògicament, per a la **intervenció de l'administració pública** establint els organismes i els termes generals que permetin d'arribar a acords de gestió en totes les activitats i interessos privats i públics.

Quart, en base a les experiències britànica i barcelonina, sembla que seria un bon model plantejar una **xarxa jeràrquica**, o esglaonada, que filtri la demanda d'espais de lleure al medi natural per la via de possibilitar un **ventall d'ofertes** concretes, planificadament, en funció de les potencialitats del terreny, per tant de les seves actituds territorials i de les demandes i condicionaments socioeconòmics que hi conflueixen (per exemple, propietat de la terra, possibilitats d'acord amb els propietaris, valor naturalístic, accessibilitat, etc.).

Cinquè, i en darrer lloc, el marc macroeconòmic sembla aconsellar l'orientació de la màxima responsabilitat gestora de cap a **entitats privades**, que es demostren més eficients que les públiques. En aquest cas, el precedent el tenim en les concessions administratives que es fan, en el cas català, **per a la gestió de les àrees recreatives (honey pots)**, que és on es poden obtenir més beneficis i, a la vegada, on més

esforços de gestió cal posar.

Això vol dir que instal·lacions com ara un centre de visitants (una exposició, la projecció d'un audiovisual, una cafeteria, un restaurant, un museu, una granja escola...), o un itinerari (a cavall, a peu amb guia o en cotxe tot terreny), o una àrea recreativa per a fer paelles i torrades (amb fogons i subministrament de combustible, posem per cas), poden ser gestionades per empreses privades, que en treuran benefici econòmic i a la vegada racionalitzaran i optimitzaran un ús que habitualment s'ha manifestat informal i caòtic.

Palma i els espais naturals que l'envolten

Les condicions humanes dels miners del nord-oest d'Anglaterra als voltants de la Guerra Mundial, i tampoc les actuals, no es repeteixen en el cas de Palma, ni llavors ni avui. Palma tampoc no és tan gran com Barcelona, ni té tants d'habitants, ni tanta contaminació, ni congestió del tràfic...

Però, una passejada pels afores de la nostra ciutat que es troben en un estat més "natural", em fan plantejar aquests paral·lelismes.

La demanda d'espais de lleure al medi natural és de cada dia més intensa i es fa palesa pels impactes

que ocasiona en la conservació de les terres de conreu restants i en la vegetació natural (p.e., els incendis forestals). De cada dia més i més ciutadans surten a fer la passejada, el berenar campestre i, fins i tot, la pael·la pels voltants de Palma, ja sigui a la muntanya (Bellver, Son Rapinya, Sa Vileta, Son Seguí, Xorrigo...) ja a la costa (pertot el passeig marítim, incloent Es Carnatge).

Al meu entendre, si tenim en compte les potencialitats ambientals dels espais que ens resten, per una o altra raó encara no urbanitzats, un primer esglaió d'una futura **Xarxa d'Espais Naturals-Àrees Recreatives del Cinturó Verd de Palma**, hauria d'estar constituït pel Bosc de Bellver, la Serra de Na Burguesa, Es Carnatge, Son Seguí i Ses Fontanelles.

Cadascun d'aquests espais podria acomplir un nivell de prestacions funcionals variat, que de fet, i com dèiem, ja compleixen de manera informal i, sovint, càdica. La seva funció bàsica al si d'una xarxa jeràrquica d'ENP seria la de filtrar el públic visitant, estalviant sobrecàrregues recreatives i d'ús públic als espais més fràgils, parcs i reserves, que constituïrien l'esglaió pròpiament de conservació de la naturalesa.

La intervenció de l'administració pública en la gestió dels esmentats espais és absolutament necessària, almenys per tal de generar un efecte-demonstració entre els agents socials, bàsicament empresariat. Aquesta actuació pública es pot concretar amb la creació de la infraestructura d'ús públic, amb la compra de terrenys o d'edificacions, encara que sigui per després fer la concessió de la seva gestió a una empresa privada, per tal d'estalviar o optimitzar els pressupostos de gestió com a centre d'interpretació o espai recreatiu de la natura. Aquesta mateixa experiència es podria materialitzar, posem per cas, en la gestió de l'antiga pedrera de Son Quint, dins el futur parc de la Serra de Na Burgue-

sa, com un altre espai d'ús recreatiu intensiu, que fins i tot podria incloure fogons de torrada i berenadors sense gaire o gens perill d'incendi.

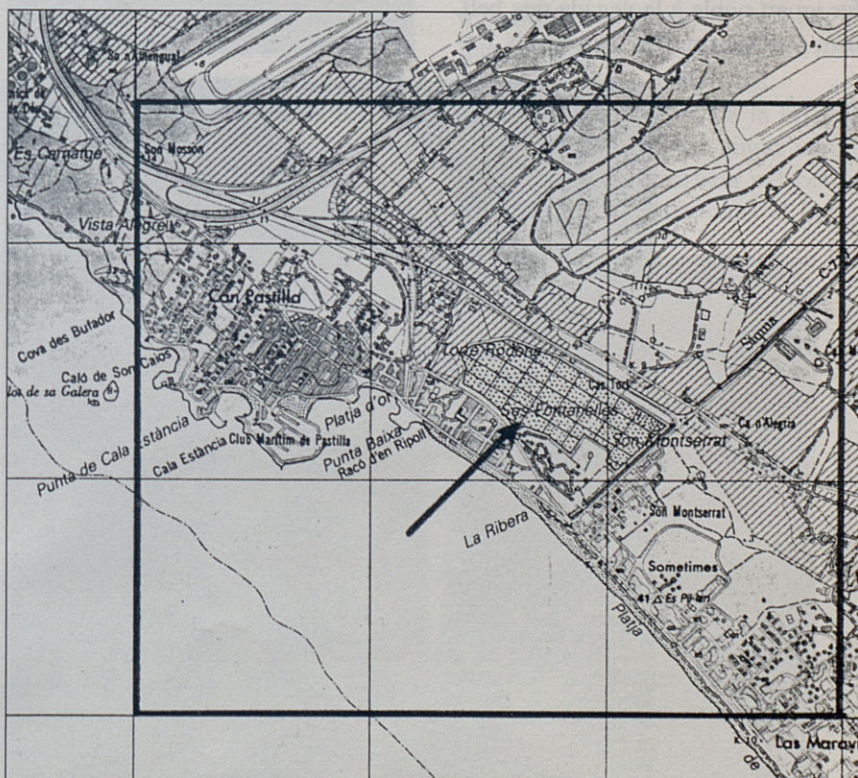
Casos evidents que exigeixen la creació d'indicacions d'itineraris i gestió de l'ús recreatiu en forma de passeig i ciclisme de muntanya són: l'àrea del Cementiri de Sa Vileta, el Bosc de Bellver, Son Muntaner, la carena de tota la Serra de Na Burguesa i Es Carnatge (vegeu altres articles als números 54 i 57 de "El Mirall").

Afavorint aquests usos ordenats, i ben orientats en consonància amb la conservació dels valors naturalístics d'aquests espais, s'evitaran l'acumulació de brutícia i d'abocaments il·legals i la sensació d'abandó i d'inseguretat que provoquen, facilitant, d'altra banda, la seva optimització com a recurs recreatiu.

El cas de **Ses Fontanelles** mereix menció a part, atès que es tracta d'una petita zona humida molt propera a Palma, exactament al costat de Can Pastilla, que malauradament

va camí d'esser urbanitzada. Si es pot evitar la tragèdia, aquest espai natural disposa de les qualitats òptimes per convertir-se en una àrea d'ús educatiu de primer contacte amb allò que signifiquen les zones humides del nostre espai mediterrani, on els visitants podrien conèixer què és un aguait per a observar ocells, una síquia, unes salines, un molí de vent o una ànnera migratòria.

La gestió de Ses Fontanelles per a ús ambiental, com a recurs didàctic, filtraria moltes de les visites que arriben a altres zones humides, com ara el Parc Natural de S'Albufera, i permetria jerarquitzar els usos més ciutadans prop de Ciutat i deixar les altres zones humides per a la conservació estricta, o per a usos recreatius menys intensius. □

Localització de la zona humida de Ses Fontanelles, darrer vestigi del Prat de Sant Jordi i espai natural amb vocació territorial per a entrar a formar part del Cinturó Verd de Palma, amb forts usos educacionals i d'ús públic.

Llengua, poesia i vida

(A propòsit de Josep M. Llompart)

JEAN SERRA

Veritat i bellesa

Si la finalitat última de la poesia -de qualsevol art-, no és dur un poc de seguretat a la humanitat vacil·lant, si no és la de contribuir a la solidaritat entre els homes, si no és la de procurar-los ponts que els ajudin a creuar les aigües turbolentes... la poesia no pot ser bella. No hi ha bellesa sense veritat. La recerca de l'una és complementària de l'altra. Per a Paul Klee, "l'art és un somriure de la Creació. Cada obra d'art n'és un exemple".

Un poeta que no es proposi de fer un art noble a la vegada que bell, més valdria que no escometés l'a-

Un poeta que no es
proposi de fer un art noble
a la vegada que bell, més
valdria que no escometés
l'aventura d'escriure.

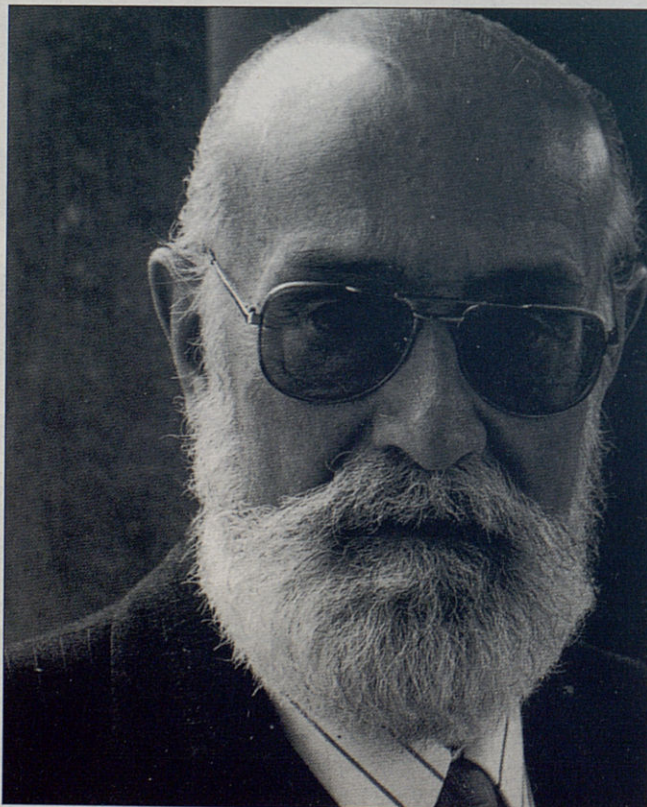
ventura d'escriure. En un món ple d'injustícies, de dolor i de fam, els que utilitzem les paraules, tenim el deure d'emprar-les en el sentit més positiu (i bell) que ens sigui possible.

La majoria dels lectors esperen, dels poetes, si no solucions al drama de les seves existències, sí almenys un mínim de consol, aquella paraula apaivagadora que sols un creador digne de ser considerat com a tal és capaç d'escriure. Keats, poeta romàntic per excel·lència, ens va deixar un vers paradigmàtic:

"Dóna una cosa bella goig per sempre".

Sols per aquesta capacitat de crear unes altres realitats a la vora de la trista, desolada i miserable vida dels que són majoria al món, entesa, aquesta capacitat, com un do atorgat a la vegada que com a conquesta d'un esforç personal, hauria d'embaragar l'escriptor una gran humilitat, i ser, així, tolerant amb les limitacions pròpies i les dels altres. És això el que s'espera dels poetes. No una vida santa com Joan de la Creu. Sinó una conducta exemplar. Els qui habitem l'opulenta, hipòcrita societat del benestar, els primers. "No n'hi ha prou a ser bo -deia Nietzsche-, cal ser noble".

Suposar, per tant, que la literatura és deslligable de la vida, és poc menys que creure que les paraules són un producte asèptic de laboratori. Tanmateix, cada paraula posseeix una càrrega significativa pròpia perquè forma part d'una llengua nascuda d'un poble, fermentada i perfecciona-

Josep M. Llompart, 1992.

da per aquest poble i els seus grans escriptors al llarg de la història.

Art imbricat en la vida que imita l'art

Per a la catalogació crítica de les obres literàries, de ben poca cosa serveixen les dades biogràfiques dels autors. Però seriem ingenus si per a la comprensió estètica i profunda d'una obra narrativa o poètica no tenguéssim en compte també la trajectòria existencial de l'escriptor o del poeta. Sobretot des que ja fa segles se signen amb nom i llinatges propis les creacions personals. Com, sinó, podia dir Flaubert: "Madame Bovary sóc jo"? Al lector de *A la recherche du temps perdu* potser no li interessa la vida i la biografia de l'autor, però l'obra literària és inconcebible sense l'home Marcel Proust.

Keats per ventura no dubtava a perfeccionar l'art perquè ell, que no tengué temps de perfeccionar la vida, creia, anticipant-se a Oscar Wilde, compatriota seu i revoltat, que la vida acaba imitant l'art. No podem creure que l'art, sorgit de la vida, es configuri en la humanitat com una realitat a part. En un dibuix, en una pintura, en una novel·la hi ha passió, amor, angúnia, joia, temença... Hi ha l'ésser humà de carn i ossos. I hi és tot o no hi és res.

En efecte, hi ha quelcom de misteriós en l'escriptura que parla de la grandesa de l'univers a través d'un poeta... L'home, el poeta, l'escriptor estarà subjecte a la seva circumstància terrenal... Però si una obra literària és bella és perquè l'esperit de qui l'ha creda és també bell. És el poder de la paraula feta poesia. Així ho expressa Villangómez:

"La poesia porta una delícia secreta entre els dolors, una bellesa recòndita entre els monstres més palpables, una potència màgica que torna el nostre mot més nostre com més fondo".

Poble, llengua, poesia

Per donar fonament al bilingüisme, s'argumenta, a vegades, que

Monument a Antoni Maura, Palma. Darrer curs de batxillerat. En primer terme a l'esquerra, Josep M. Llompart.

autors com Conrad o Becket han escrit les seves obres en altres llengües que en la seva d'origen. Ja se sap que dominar dues o més llengües és possible. Tanmateix, el bilingüisme natural no existeix. Hi ha escriptors, ja ho sabem, que ara empen un idioma i ara n'empen un altre. Si això és senzill per a la prosa narrativa o de divulgació, quan es tracta de poesia la cosa canvia. La poesia és diferent. A l'hora d'escriure poesia,

res com la llengua pròpia. Jordi Juan Riquer, el malaguanyat novel·lista eivissenc que es considerava bilingüe perquè sabia escriure tant en castellà com en català, tenia ben clar que la poesia requereix la llengua que un ha sentit des de petit. La llengua del cor i dels sentiments.

Els grans poetes de la història acabaren acudint a la llengua vernacle, a la llengua parlada pel poble. Així Dante, que dominava el llatí a

Palma, gener de 1990. La manera com Llompart va ser considerat figura nacional va ser també, evidentment, reconeguda per aquells que el dejectaven per aquest motiu.

Jean Serra i Torres

En Jean Serra és un home ocupat sempre a promoure la cultura i la llengua del nostre país, tan necessitades del suport intel·ligent i combatiu que certes persones, com en Jean, saben entregar-los generosament. Estudis, publicacions, llibres, articles periodístics i, sobretot, actituds de seguretat i confiança formen la part més vocacional de la seva tasca diària. Justament aquests dies el seu nom ha tingut el relleu públic que li ha proporcionat l'aparició del llibre *Per arribar a ser* que, editat per Moll (col·lecció Illes d'Or, núm. 152), conté una recopilació de col·laboracions publicades a periòdics i revistes; i l'acte que li ha dedicat l'Institut d'Estudis Eivissencs amb el qual l'entitat ha volgut reconèixer la militància cultural i nacional d'aquest il·lustre eivissenc, concedint-li la Menció d'Honor de Sant Jordi.

Des d'EL MIRALL ens sumam a tan merescut reconeixement que, deim, és el corolari d'una trajectòria de compromís i perseverància. - J. M. B.

la perfecció, va escriure la *Divina Comedia* en la vulgaríssima llengua del seu poble.

Sens dubte hi ha una realitat documental, útil per elaborar les cartografies històriques. Però també hi ha una veritat literària profunda. Per a uns, Joan Alcover es decideix pel conreu de la llengua pròpia després d'haver fracassat en llengua castellana. Llompart opina, en canvi, que és l'experiència vital la causa que fa néixer el gran poeta català. Uns

rallen la superfície de la qüestió, papers en mà. Llompart cala a fons, en la veritat literària.

En efecte, perquè sorgesqui un gran poeta, no basta l'idioma sol. És necessària la confluència d'altres factors que actuen des del fons de l'ésser individual i col·lectiu. És obvi que Alcover no esdevé el poeta català que coneixem perquè fracassi en castellà. Molts altres poetes han fracassat, en castellà o en qualsevol idioma, i han fet l'obra que havien

de fer malgrat tot. Alcover va abandonar el castellà perquè no hi podia expressar el que sí va expressar en la seva llengua catalana, la qual li oferia tot el bagatge que com a llengua materna podia oferir-li des de dins ell mateix i des de dins el poble que l'ha creada. El dolor, l'experiència vital, fins el desencís eren el marc, la circumstància, com quan Bonaventura Carles Aribau, per afalagar el seu patró banquer escriu, sense ell pensar-s'ho, el poema que serviria d'espoleta per desvetllar la nostra Renaixença.

Josep M. Llompart, poeta nacional

Enllà dels anys, el ponderat Miquel Àngel Riera l'evocava així: "Ell, que devia anar doblegant la trentena, era tot i no haver publicat encara cap llibre, un prestigi que ningú no discutia, se'l miràs des de la vessant de creador o des de la de crític". Un prestigi que anà creixent i consolidant-se, malgrat que l'home públic, entregat a la noble tasca de defensar la nostra cultura, tapava sovint la seva vertadera vocació.

Ara ens queda sobretot la seva magnífica poesia on els lectors sedecs podem apaivagar solituds i ànsies. Però també als seus llibres teòrics podem trobar respostes clares, com aquesta: "Consciència cultural i

La mort de J. M. Llompart va ser motiu perquè es manifestàs el reconeixement públic al poeta i a l'home que per sempre havia restat fidel a la llengua i a la història del país. En aquesta il·lustració, una representació escolar a la sala del Parlament Balear on s'instal·là la capella ardent. Hi acudiren nombrosos instituts i escoles, i molts ciutadans en homenatge personal.

Alcover abandonà
el castellà perquè
no hi podia expressar
el que sí va expressar
en la seva llengua
catalana...

consicència nacional són, en el fons, una mateixa cosa inseparable i indetachable, que se situa per damunt de qualsevol estructura política”.

En una altra ocasió, després de referir-se a un jove de Montuïri detingut sota sospita de pertànyer a un grup armat, Llopart manifestava el seu “rebuig de tota casta de violència, tant la dels uns com la dels altres, fins i tot aquella que s'exerceix en nom de l'alliberament nacional”. Vet aquí dues mostres de com era de pacífica l'orientació, diguem-ne ideològica, de Llopart, per desmuntar opinions contràries que ell ara ja no pot rebatre.

A la seva poesia no sols trobem l'esplendor d'una llengua ben emprada, sinó també el coneixement magistral de la tècnica poètica. Llopart era un poeta inspirat, un poeta del seu temps, modern i experimentador. Ja en vida seva, entre d'altres crítics i estudiosos, Joan Mas i Vives i Josep M. Sala-Valldaura s'encarregaren d'esbrinar les claus i l'evolució de la seva obra poètica, confirmant aquell prestigi augural.

Però, per altra banda, Josep M.

Palma, novembre 1992. Llopart a la manifestació “Salvem els espais naturals”, una de les darreres aparicions públiques del poeta. (Foto Belén Tómagó)

Llopart no sols va ser un gran poeta català, sinó que és un poeta nacional de les Illes. Nacional en el sentit cultural i no polític. Diem poeta nacional a aquell que amb la seva obra és forjador d'una nació, com ho fou Víctor Hugo. No va ser Li Po, poeta nacional, que gaudia de la protecció de l'emperador? És que

no és lícit pretendre de ser un poeta nacional? Bayron, ho volia ser. Whitman aconseguí de ser-ho. Com nacionals (o patriotes, si voleu) ho han estat en aquest segle Kavafis, Pasternak i Pessoa (menys que un funcionari, un obscur oficinista). □

Eivissa, maig 1994

El C.P. Nicolau Calafat de Valldemossa ha rebut el Premi Baldiri Reixac

El Col·legi Públic Nicolau Calafat de Valldemossa ha obtingut un dels Premis Baldiri Reixac que atorga anualment la prestigiosa Fundació Jaume I. L'escola està formada per cinc excel·lents professors i vuitanta alumnes entre valldemossins, peninsulars i estrangers. Tots ells fan l'ensenyament en català sense problemes.

El premi Baldiri Reixac, dotat amb cinc-centes mil pessetes en material didàctic, es concedeix a les escoles per la qualitat global de l'actuació escolar i especialment pel lloc que ocupen en la llengua i la cultura catalanes.

Aquest important guardó, tant per la categoria com per la quantia, és una bona prova de l'excel·lent nivell actual de l'escola que lluita amb força per aconseguir els seus objectius.

Tots estam d'enhorabona, les professores per la bona tasca que realitzen dia a dia, els alumnes per l'aplicació que demostren, els pares que hi tenen els fills escolaritzats, i els valldemossins, que són conscients de la bona feia de l'escola Nicolau Calafat. - A. S.

1a. trobada de joventuts nacionalistes dels Països Catalans

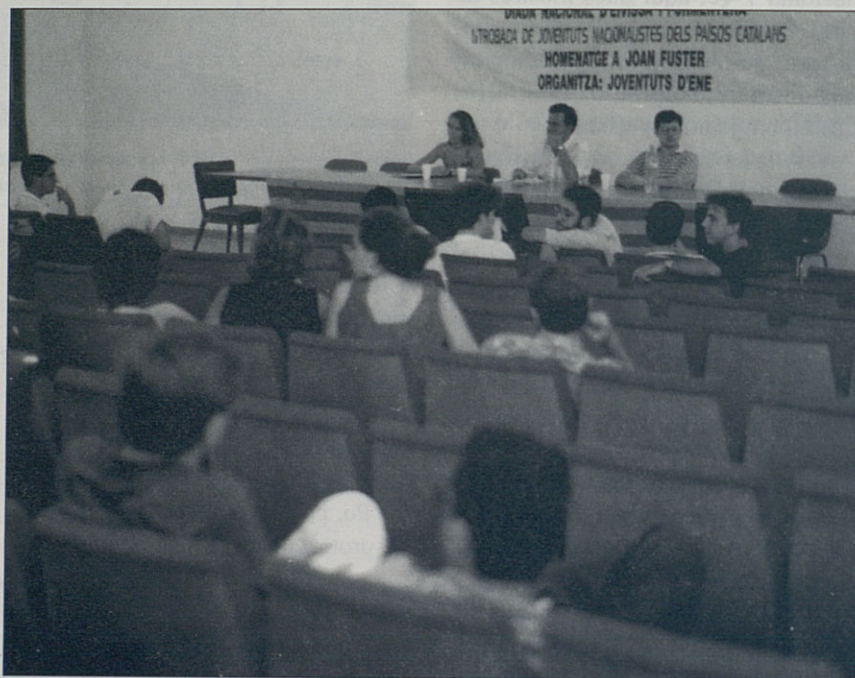
MAGI MORANTA MOREY

Els dies 8, 9 i 10 d'abril d'enguany se celebrà a la ciutat de Tarragona una trobada de joventuts de partits nacionalistes d'arreu dels Països Catalans: de la Catalunya Nord, *Joves Nord Catalans*; del Principat, *Joventuts Nacionalistes de Catalunya* i *Joves d'Unió Democràtica de Catalunya*; del País Valencià, *Joves d'Unitat del Poble Valencià*; i de les Illes la presència dels *Joves d'Esquerra Nacionalista-PSM*, dels *Joves del PSM de Menorca*, de les *Joventuts Nacionalistes de les Illes* i dels *Joves d'Unió Mallorquina*.

Una fita històrica la d'aquest aplec que per primera vegada se celebra amb aquestes característiques i proporcions. Si bé en altres ocasions tengueren lloc encontres similars sempre han pecat d'una certa precarietat i espontaneïtat, aprofitant sovint altres actes o celebracions com la Universitat d'Estiu de Prada, les jornades del Grup Blanquerna o les diverses diades nacionals de cadascun dels territoris.

En altres ocasions s'han arribat a establir punts de contacte que no han tingut continuïtat, com l'Escola de Tardor del 1992 organitzada per les Joventuts del PSM-ERC-UPV, o la Primera Trobada de joventuts progressistes dels PPCC (JEN-PSM, JERC, JENE, PSMenorca, Joves del PVN) a Eivissa l'agost del 1992, on no s'arribà a cap acord de col·laboració o contactes més o menys estables.

De tots és sabuda la situació de la nostra nació, i si en certs aspectes és indubtable l'avanç experimentat, especialment el nivell de presència

Trobada de joventuts nacionalistes a Eivissa (9 i 10 d'abril 1992), amb assistència dels joves del PSM de Mallorca i Menorca, de l'Entesa Nacionalista i Ecologista d'Eivissa, dels joves d'ERC i dels joves del Partit Valencià Nacionalista.

Els joves dels partits
nacionalistes dels Països
Catalans decidírem intentar
unificar els esforços i
treballar per fer avançar
el nostre país comú.

política de forces nacionalistes, no és menys cert que el nacionalisme espanyol és més agressiu que mai en les seves formes i actuacions contra qualsevol aspecte de la llengua, la cultura i el dret d'autogovern del nostre poble.

Conscients d'això, els joves dels partits nacionalistes dels Països Catalans decidírem intentar unificar els esforços i, per damunt de les distintes ideologies que ens diferencien, treballar per fer avançar el nostre país comú, i establir respostes conjuntes i contundents amb què respondre els atacs que ben segurament

seguirem rebent en el procés d'alliberament nacional que perseguim.

Aquesta idea va prendre força el passat gener quan es va celebrar el 2n Congrés dels Joves d'Esquerra Nacionalista-PSM i que va coincidir amb el principi d'una forta campanya de menysteniment i desprestigi dirigida als moviments nacionalistes dels PPCC. A la cloenda del Congrés, tots els representants de les Joventuts convidades varen remarcar, en els seus parlaments, la necessitat, com ja he comentat abans, d'unificar esforços i treballar alhora tota una sèrie d'aspectes en els quals podíem fàcilment posar-nos d'acord per damunt de les visions i polítiques particulars.

A Tarragona, els Joves d'Esquerra Nacionalista de Mallorca-PSM hem pogut ajudar a constituir el que podríem denominar una "Plataforma" de joventuts nacionalistes dels PP.CC., d'acord amb el propòsit que ens hi va dur de defensar i coordinar polítiques, propostes i alternatives a tots els àmbits i nivells des d'una perspectiva jove i nacionalista, una "Plataforma" edificada sobre els següents eixos d'actuació:

a) El disseny, execució i defensa de la política juvenil que s'acordi a nivell internacional.

b) Cohesionar una política juvenil unificada enfront l'Estat espanyol. Els PPCC hem de respondre com un sola realitat davant l'exterior. Tot i així, cada organització ha de mantenir un marge de maniobra prou ampli per actuar particularment.

c) Definir una política juvenil conjunta d'abast nacional; participació activa als Consells de Joventut dels PPCC.

d) Potenciar tot tipus d'intercanvis, experiències i informació entre totes les organitzacions.

Tot aquest plantejament va ser exposat a Tarragona i la reciprocitat de propostes va permetre arribar a la coincidència en afirmar que calia coordinar accions i esforços comuns en els següents camps: consells de joventut, universitat i associacions d'alumnes, en el món juvenil asso-

ciatiu i en el polític en general.

Els joves d'UPV es proposen engegar una campanya per tal que el Consell de la Joventut de la Comunitat Valenciana passàs a denominar-se Consell Nacional Valencià de la Joventut (seguint la trajectòria del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya que té un reconeixement diferenciat, en l'àbit europeu, del Consejo de la Juventud de España). També es va insistir molt en la necessitat que les activitats, campanyes i informació que es generin en cada organització siguin trameses a la resta per tal d'estar-ne assabentats, i que la fluïdesa de les relacions i el reconeixement entre tots sigui més factible.

En qüestions més concretes, acordarem mantenir accions conjun-

tes en els consells de joventut respectius; estudiar les possibilitats de la nostra projecció europea, a fi de conèixer i mantenir una postura conjunta quant a l'objecció de consciència; i vetllar per l'impuls de la normalització i ús de la llengua catalana a tots els àmbits i nivells.

Finalment, decidírem reunir-nos de nou el mes de setembre a Ciutat de Mallorca a fi de valorar els resultats obtinguts des de la primera trobada i donar una nova empenta a les accions empreses. □

Ciutat de Mallorca, 9 de maig 1994.

El nacionalisme és a debat.

Revista trimestral

El núm. 22 és al quiosc o llibreria

"Pretén ésser una eina més al servei de la reconstrucció nacional dels Països Catalans oberta a totes les tendències i ideologies que vulguin, sense complexos, construir la nació catalana".

Subscriu-te i participa en el debat.

Targeta de subscripció Nom _____ Adreça _____ Població _____ Tel. _____		Domiciliació a Banc o Caixa de _____ de 199 _____ Sr. Director Banc o Caixa _____ Sucursal _____ Adreça _____		Distingit senyor, Us preguem que fins a una nova ordre feu efectiu a Fundació CDP amb càrrec al meu compte corrent/libreta d'estalvis els rebuts anuals, que per a aquesta entitat us siguin presentats. Cordialment,
☐ Subscripció normal..... 2.500 Ptes. ☐ Subscripció suport..... 3.500 Ptes.		Compte corrent/ libreta d'estalvis núm. _____ A nom de _____		
Altres formes de pagament ☐ Xec bancari adjunt núm. _____ ☐ Contrareemborsament _____ ☐ Gir postal _____		Signat _____ Gran Via de les Corts Catalanes, 570, entresol Tel. 454 97 02 Fax: 454 97 03 08011 Barcelona		Fundació CDP Centre Documentació Política

Les armes mítiques de Jaume I, d'Antoni I. Alomar, una eina de reivindicació nacional

E.M.

Actualment que és tan evident com la majoria de comunitats han de reforçar la seva personalitat per no ser arrossegades per l'expansió de les cultures dominants, que són una minoria, cada vegada és més clar, i més en una cultura de la imatge, la importància dels símbols i tota mena de senyals propis per a l'autoidentificació dels pobles.

El valor d'aquests símbols creix quan tenen relació amb la història de la comunitat, sobretot amb els seus orígens, més o menys mítics. Entre els símbols històrics visuals nostres n'hi ha un, la cimera reial del drac alat, que tot i la recuperació del seu ús durant la primera etapa de recuperació nacional, la Renaixença, va tornar a caure en l'oblit. Aquest arraconament es va produir sobretot fora del País Valencià, i això ha permès

que, tot i que tenia un abast general, el govern autònom valencià l'hagi adoptat com a emblema regional.

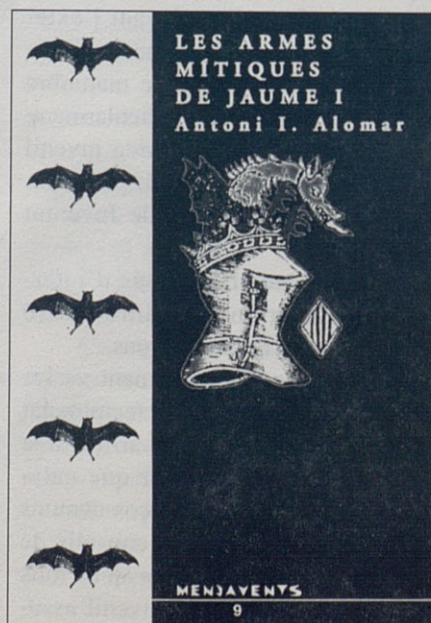
El llibre d'Antoni Ignasi Alomar *Les armes mítiques de Jaume I*, amb el subtítol *procedents de Mallorca**, precisament tracta, amb un gran nombre d'il·lustracions de tots els Països Catalans, d'aquest símbol del drac alat, del seu origen i de la seva difusió un cop perduda la monarquia pròpia, especialment al País Valencià, però també a Mallorca, i, encara que menys a l'època moderna, a Catalunya, i mostra la recuperació del seu ús en aquests dos darrers territoris a partir de la Renaixença.

La presentació de la història de la cimera del drac alat, de les seves relacions amb la rata-pinyada, que finalment la va substituir en els escuts municipals de les capitals dels

principals territoris històrics dels Països Catalans, Palma, València i Barcelona (en aquesta ciutat sembla que la'n llevaren els ajuntaments franquistes), a més de posar a l'abast unes dades que tothom hauria de conèixer, serveix per destacar com cal el valor històric de l'exposició secular de la cimera del drac alat a Mallorca durant la festa de l'Estendard com una pretesa relíquia del rei En Jaume I.

Després d'haver llegit l'obra queda clara la importància simbòlica, per bé que no ens manquen altres reivindicacions més urgents i actuals, de la reclamació de la devolució de la cimera. El Patrimoni Nacional la va aconseguir, fa un segle i mig, juntament amb altres peces i armes antigues que també es presentaven com a pertanyents a la

Cimera que duia el portaestendard a la festa de la Conquesta de Mallorca amb l'empresa del drac alat adoptada per la dinastia reial des de Pere III; reclamada pel Real Patrimoni, es troba a la Real Armeria de Madrid.

Parlament d'Antoni I. Alomar en la presentació del llibre *Les armes mítiques de Jaume I*

“Un element fonamental del sistema cultural que constitueixen les interaccions socials són els universos simbòlics, formats per mites i símbols, sovint menyspreats pels historiadors de les cultures expansionistes quan pertanyen a les cultures que es volen fer dependents. Només tenint en compte la funció fonamental de l'univers simbòlic dins cada cultura podem avaluar correctament la història dels símbols i dels mites i, doncs, la seva funció fonamental en els processos no sols de decandiment, en forma de substitució pels dominants, sinó també de recobriment nacional. Una cultura és un conjunt sistemàtic d'elements, per això les amputacions que s'hi facin sempre repercuteixen en totes les parts, encara que no en siguem conscients.

Els elements simbòlics i mítics de les cultures s'han d'interpretar en cada moment històric enmig dels altres elements. Es pot dir ben bé que constitueixen un termòmetre per avaluar els canvis, les reestructuracions al si de cada cultura en qüestió i també al si del poble que s'hi reflecteix.

La història de les armes mítiques de Jaume I, i mítiques vol dir que, tot i els anacronismes palesos, formen part del mite d'aquesta figura fonamental de la nostra història que és el Rei En Jaume, ens mostra una gràfica de la història del nostre poble. Aquesta representació va des de la incorporació al segle XVII de les armes al mite fundacional de la Mallorca actual, a través de la festa de l'Estendard o de la Conquesta, en un moment de necessitat de refermar la personalitat i els drets col·lectius davant el començament de les intromissions de l'imperialisme castellà, fins als moments anteriors a la Renaixença, al segle XIX. Entre els dos caps de la gràfica, les armes acompliren una funció socialitzadora importantíssima, com totes les relíquies molt del gust del poble, el qual dins els actes de la festa de l'Estendard hi aprenia part de la nostra història i dels seus orígens.

Quan la tasca començada al segle XVII arriba al punt màxim amb la pèrdua de l'autogovern com a conseqüència de la derrota del 13 de juliol del 1715, la festa del 31 de desembre començà a degradar-se i l'espoli de les armes per la monarquia absolutista, les quals anaren a parar Madrid, on unes s'han perdut i les altres s'exposen sense cap referència a la seva significació per a Mallorca, esdevé un testimoni dels canvis greus produïts, contra els quals, precisament, les armes havien estat mitificades segles abans.

Dit això, ja no hi haurà ningú que, en un procés de normalització cultural i lingüística, nacional, diguem-ho clar, per bé que malhauradament vacil·lant, es pugui estranyar de la reivindicació de la devolució de les armes a l'únic lloc on, com qualsevol element cultural, mantenen el seu sentit, ni sorprendrà fins i tot la proposta de restaurar en l'heràldica institucional, alternant-la amb la rata-pinyada que hi té relació, l'elegant cimera reial, que han sabut valorar al País Valencià, per bé que amb una interpretació exclusivista, com l'apropiació de la senyera reial comuna als hereus de Jaume I duita a terme pel Principat de Catalunya.

Com diu bé Isidor Marí, no pot ser que tothom conegui Buffalo Bill i ningú no sàpiga qui era Roger de Flor, per exemple. No siguem ingenus i no oblidem que els qui ens volen fer llevar importància als nostres mites ho fan només perquè els baratem pels seus. Al capdavant, els seus esforços ens demostren que anam pel bon camí, recordau tot el dispendi per celebrar el “Quinto Centenario”. Ens cal reforçar l'univers simbòlic propi, que ningú més que nosaltres pot valorar ni necessita, i els mitjans per fer-lo evident dins i fora de les nostres fronteres. Vet-aquí el context de la reivindicació de les armes mítiques de Jaume I i el rerefons del llibre.”

Alfons el Magnànim a l'Armorial equestre del capítol del Toisó d'Or.

Conquesta de Jaume I, gràcies al servilisme de les autoritats municipals en temps de la “Dècada Ominosa” absolutista.

A l'obra, Alomar mostra la manera com aquestes peces històriques s'atribuïren al segle XVII a Jaume I en un moment de necessitat de reforçar la pròpia identitat mitjançant l'enfortiment del mite fundacional del rei En Jaume el Conqueridor a fi de defensar-nos de les escames castellanes contra l'autogovern; es mostra també quin era l'origen vertader de totes aquestes peces i amb quins mitjans es va dur a terme la seva exportació de Mallorca.

L'argumentació principal a l'hora de reclamar el Real Patrimoni a l'Ajuntament de Palma les armes va ser la tradició del seu origen reial. Amb les proves que tenim ara que fan evident que l'origen no era aquest, podem exigir la devolució d'aquesta part del nostre patrimoni històric.

La racionalització del mite que constitueixen els resultats de les investigacions d'Antoni I. Alomar, però, no vol dir que hàgim de destruir-lo sinó que cal reforçar-lo conscients de la seva funció dins la histò-

L'Ajuntament de Palma decideix reclamar les armes atribuïdes a Jaume I

El ple de l'Ajuntament de Palma va aprovar les següents propostes de resolució sobre la recuperació de la cimera reial i altres objectes històrics procedents de la festa de la conquesta que havia presentat el grup PSM-Nacionalistes de Mallorca:

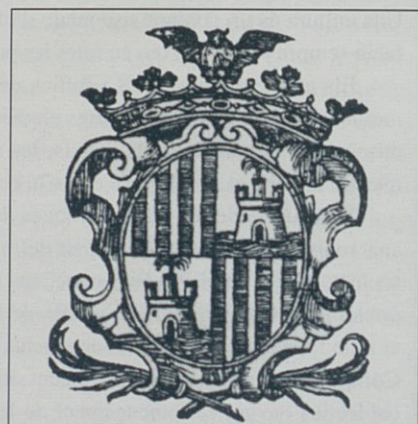
1.- Que, dins el marc de la reivindicació i recuperació progressiva del nostre autogovern, el Batle de Palma com a hereu principal de la institució històrica de qui depenia la festa de l'Estendard fins a la pèrdua de l'autogovern fa 279 anys establés un acord amb el president del Govern Balear i amb el del Consell de Mallorca, hereus també en diferent mesura de la Universitat de la Ciutat i Regne de Mallorca, per tal de

a) demanar i negociar el retorn a un museu de Mallorca de les peces històriques venerades secularment a la festa de l'Estendard o de la Conquesta que des de l'any 1831 es troben a la Real Armería de Madrid,

b) demanar als responsables del "Patrimonio Nacional" mentre les peces encara no tornin a Mallorca un inventari d'aquests objectes i un informe sobre el seu estat de conservació ja que sembla que no totes s'exposen a la "Real Armería" i que algunes poden haver desaparegut o estar en mal estat.

c) demanar, per assegurar la seva conservació, que es restaurin les que ho necessitin, ja que algunes sembla que varen patir durant l'incendi de la "Real Armería" de l'any 1894.

d) demanar que mentre no tornin a l'illa, l'exposició d'aquestes peces a la "Real Armería" es faci informant de forma clara del seu origen, importància i significació per a la història de Mallorca.

A dalt. Escut de la portada de la *Historia de Valencia que tracta de las Antiguitats de Spanya*, de Pere A. Beuter, València (1538).
A baix. Capçalera d'un títol de la Universitat Literària de Mallorca, amb la rata-pinyada.

Gravat de Joaquim M. Bover de les peces de la Casa de la Juraria relacionades tradicionalment amb la Conquesta i exposades a la festa de la seva commemoració, que es troben a la Real Armería.

آلہم ایلمین لہ مال الباع و تک افا قر آلام
جرانسان و اشمل لا ایلہ فیہ شئ الا وہ و فتح
و صفا خ انزلنا الامان جاک فہہ بوش فاک شہہ *
جامد آلہ دعک و ولہام آلہ من جا س شہک جاک
کدر و شہام * ک جاک ص فاک یکن آلہ * شہہ

ria de Mallorca en el seu origen de relíquies creades en un moment de perill per tal de fer avinent al poble la presència del fundador de la Mallorca actual, de qui prové la nostra constitució fundacional.

En darrer lloc, encara que al llibre d'Alomar no hi ha un apartat de conclusions, també se'n dedueix la necessitat de recuperar l'ús del drac alat als escuts, com un altre símbol que primer va ser de la monarquia i ara és dels països que la compartírem, sobretot els que formen el que eufemísticament anomenam l'"Espai Comunicatiu Català" o, fins i tot!, el "Domini Lingüístic Català", "països de llengua catalana", per no dir Països Catalans. □

* Alomar i Canyelles, A. I. Les armes mítiques de Jaume I, Edicions Documenta Balear, col·lecció Menjavers 9. Palma 1994.

La Conselleria de Cultura intensifica la lluita contra els delictes de Patrimoni Històric i Artístic

C. B.

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear ha intensificat la lluita contra els delictes de patrimoni històric i artístic a través d'una sèrie de mesures legals i de nous programes de preservació i restauració. Segons el conseller de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, Bartomeu Rotger i Amengual, "aquestes accions tenen com a objectiu conscienciar la ciutadania de la importància de preservar i de valorar

el nostre llegat històric i, al mateix temps, donar-lo a conèixer amb tot el seu abast i la seva riquesa".

La tipificació en el codi penal, del delictes contra el patrimoni històric, el foment de la declaració de béns d'interès cultural, la potenciació dels treballs d'inventari i de catalogació i una política de subvencions per fomentar la recuperació i la restauració del nostre llegat històric són algunes de les actuacions que du a terme

la Conselleria de Cultura amb la finalitat principal de conservar i protegir el patrimoni històric i artístic de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Amb aquest objectiu, el Govern Balear ha proposat la tipificació, en el codi penal, del delictes contra el patrimoni històric. En la darrera reunió del Consell Nacional de Patrimoni Històric que va tenir lloc a Mèrida, el passat mes d'abril, la Conselleria de Cultura va proposar al Ministeri cinc mesures per impedir la destrucció i l'expoliació del patrimoni les quals permetran la tipificació, en el codi penal, de figures de delictes que actualment es troben disperses en altres cossos normatius.

L'elaboració d'una normativa que reguli la venda de detectors de metalls amb el propòsit d'evitar les destrosses que es fan en els jaciments arqueològics i l'exhibició pública de material de caràcter arqueològic en locals comercials i edificis públics, la instal·lació efectiva i eficaç de la Comissió Superior Qualificadora de Documents Administratius i la institucionalització de figures, com és la del fiscal protector del patrimoni històric, són les mesures que conformen la proposta de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears tramesa al Ministeri.

Una altra de les actuacions previstes pel Govern Balear és la d'incrementar la dotació, a les entitats o centres socio-culturals, de mecanismes de suport tècnic i econòmic que els permetrà incrementar la protecció del patrimoni històric i artístic. En

La magnífica obra modernista de Domènec i Montaner per al Grand Hotel de Palma (1903), declarada bé d'interès cultural per la Conselleria de Cultura. Restaurada per la fundació La Caixa, actualment és la seu d'aquesta entitat. Els monuments, jardins, zones arqueològiques i conjunts històrico-artístics de les illes Balears sumen gairebé el 30% del total de declaracions de béns culturals de l'Estat espanyol.

aquest sentit, Bartomeu Rotger ha manifestat que la Conselleria de Cultura té previst completar l'equipament tecnològic del taller de restauració de l'Arxiu del Regne de Mallorca mitjançant la instal·lació de maquinària que permeti la restauració de qualsevol tipus de document i en qualsevol circumstància. Aquest equipament representarà un estalvi notable, tant de despeses com de temps, ja que fins ara les restauracions més dificultoses s'han fet a l'Institut de Restauració i Conservació de Béns Culturals a Madrid.

Fins aquest moment s'han recuperat 700 pergamins des que el taller de restauració de l'Arxiu del Regne de Mallorca fou creat, l'any 1992. Les principals funcions del taller són la restauració dels pergamins de la secció de Clero, la restauració de documents inclosos en les diferents seccions i sèries documentals de l'arxiu. Així, al llarg del segon semestre del 1993 i primer trimestre del 1994, s'han restaurat documents de l'Arxiu Torrella i de la sèrie "Extraordinaris d'Universitat". El taller també està capacitat per restaurar encuadernacions de llibres, tant manuscrits com impresos. Com a activitat auxiliar de la funció restauradora, s'hi duu a terme l'elaboració de l'arxiu fotogràfic, integrat fonamentalment per portades de llibres manuscrits.

El foment de la declaració de béns d'interès cultural és una altre de les actuacions que du a terme el Govern Balear. Cal assenyalar que les illes Balears és la comunitat amb més alt nombre de béns d'interès cultural. La suma de zones arqueològiques, monuments, jardins i conjunts històrico-artístics amb la declaració de BIC s'eleva a 2549, quasi un 30% del total de l'estat, prop de 9000.

Segons el conseller de Cultura, Bartomeu Rotger, "la densitat de BIC a les illes Balears, un per a cada 278 habitants, supera àmpliament la de la resta de les comunitats autònomes. La Conselleria de Cultura va declarar 14 nous BICS durant 1993 i té incoats 17

El conseller de Cultura Bartomeu Rotger ha manifestat que el taller de restauració de l'Arxiu del Regne de Mallorca, amb el nou equipament tecnològic, podrà tractar qualsevol document.

expedients més per noves declaracions durant els propers mesos".

"Aquestes dades -continua, Rotger- són una conseqüència directa de la política de la Conselleria de Cultura que ofereix importants avantatges als propietaris d'un BIC. L'accés preferent a crèdits oficials, la possibilitat d'accedir a ajudes de l'administració amb caràcter d'avançament reintegrable i importants exempcions fiscals en la contribució territorial urbana, IRPF i d'altres impostos locals i estatals són una mostra d'aquests avantatges que tenen com a objectiu suscitar l'interès del propietari per a la conservació del patrimoni històric de les illes".

El Govern Balear, sota el criteri que la conservació del patrimoni passa per la potenciació dels treballs de catalogació i de registre, ha promogut, a través de la Conselleria de Cultura l'inventari dels elements més importants que configuren el nostre patrimoni històric. L'inventari sobre l'estat actual dels béns mobles de l'Església catòlica (illes Balears),

l'inventari de cartes arqueològiques i l'inventari dels elements de l'enginyeria tradicional en són exemples.

L'inventari sobre l'estat actual dels béns mobles de l'Església catòlica (illes Balears) canalitzat a través de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, en el qual també prenen part el Bisbat de Mallorca, el Ministeri de Cultura i la Universitat de les Illes Balears, una vegada finalitzat, servirà per tenir un coneixement bàsic del que es conserva com a béns mobles de l'Església catòlica i, consegüentment, per a la seva protecció i conservació, i per evitar-ne qualsevol exportació il·legal.

Els elements que configuren l'enginyeria tradicional de la nostra Comunitat Autònoma han estat l'objecte d'estudi d'un inventari impulsat pel Govern Balear dins el Pla nacional d'arquitectura promogut pel Ministeri de Cultura.

L'inventari de construccions d'enginyeria tradicional està fet en dos reculls, el primer s'inicià el 1990 i se centra en l'estudi dels molins fariners de vent. El segon es realitzà els anys 1991 i 1992 i té per objecte les construccions de l'enginyeria tradicional de la serra de Tramuntana.

L'inventari més significatiu, per l'inèdit del tema, és el de les cartes arqueològiques elaborat per la Conselleria de Cultura. Aquest inventari ha permès la localització de nous jaciments arqueològics a la nostra comunitat, el registre i la catalogació de tots els jaciments existents i l'estudi de l'estat de conservació i dels motius de degradació.

Mitjançant aquestes actuacions, la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, conscient que el patrimoni històric i cultural de les illes Balears, ric i divers, és el llegat tangible del nostre passat cultural pretén una acció decidida i adreçada a recuperar i protegir aquest llegat històric, per transmetre'l a les futures generacions en les millors condicions. □

part de Rwanda, dels sistemes econòmics, socials i polítics europeus no ha estat gens beneficiosa. Rwanda no havia fet una evolució pròpia i els models rebuts d'Europa no eren vàlids per a un país amb uns altres problemes, tipus de vida, economia, etc. Què en penses? Creus que aquest plantejament és correcte?

- La culpa la donaria, en part, a l'intervencionisme europeu, sobretot a l'econòmic. De vegades, allà hi ha coses que sembla que es fan precipitadament per tal d'aconseguir una ajuda estrangera, i les condicions que imposen aquells que, suposadament, volen ajudar, no són bones pel país.

- Per exemple...

- Per exemple el sistema polític.

Em sembla que va ser una cosa imposada per la francofonia, pel Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional; i això ho dic perquè, al mes de maig, el president deia que Rwanda no tenia la maduresa necessària per començar una política de partits i, al mes de juny, la seva opinió havia canviat totalment a causa de les condicions imposades des de fora. Rwanda viu d'ajudes estrangeres i, de vegades, per poder viure i sobreviure el president va haver d'acceptar condicions que no el convenien. Normalment tots els països que ajudaven Rwanda demanaven alguna cosa: explotació del sòl, cotxes japonesos a canvi de l'ajuda del Japó, productes farmacèutics belgues a canvi de cafè, etc.

- En quines condicions vàreu deixar el país?

- Quan sortírem, les coses estaven molt malament: es feien grans matances, sobretot de tutsis i dels membres de partits de l'oposició. Els hutus que morien, al començament, era perquè pertanyien al partit de l'oposició, no per l'ètnia sinó per la política. Més tard es matava per robar, per enemistats, etc.

- I com vares abandonar el país?

- Va ser molt difícil. Jo temia per la meua vida i, em sembla, que amb raó, perquè des del dijous dia 7 d'abril no podia sortir de casa meua,

Normalment, tots els països que ajudaven Rwanda demanaven alguna cosa: explotació del sòl, els cotxes del país havien de ser japonesos...

em cercaven, no per la raça sinó perquè jo em sentia lliure de dir allò que veia com injust i denunciava les injustícies. És per això que aquells que organitzaven les matances no em volien i, de fet, en varies ocasions havien manifestat que calia que anàs alerta si pretenia seguir viu. El dia 10 d'abril, al migdia, vaig poder sortir del país amb un grup d'estrangers, dins el maleter d'un cotxe fins a Rwamagana (va ser la primera vegada que vaig plorar), que està a meitat de camí entre la parròquia de Kiziguro i la capital, i des de la capital fins a Bujumbura amb un avió mili-

AUTRES RENSEIGNEMENTS

1. Police d'assurance NO .....
 2. Permis de conduire NO .....
 3. Caisse Sociale NO .....
 4. Immatriculation .....
 5. Groupe sanguin ..... **B+**

Uzavikoresha binyuranyije n'itegeko arahanwa
 L'usage non autorisé sera puni par la loi.

Itanzwe kuwa 2.6.12.98
 Etabli le

Amazina, umukono w'ubushyamba na kashyamba
 Nom, signature du Bourgmestre et cachet
Muganemwe Emmanuel

**KARITA Y'IBIRANGA UMUNTU
CARTE D'IDENTITE**

NO 40861

Republika y'u Rwanda
 République Rwandaise

Ministari y'Ubutegetsi bw'Igihugu n'Amajyambere ya Komini
 Ministère de l'Intérieur et du Développement Communal

Prefegitura KIBUNGO NO J **487949**
 Prefecture

Komini ya Muganemwe
 Commune de

Segiteri Umwe
 Secteur

Amazina Mbyalyiyehe
 Noms et prénoms

Igitsina M
 Sexe

Se Nasekubanza
 Père

Nyina M. Sinapi
 Mère

Mnd 3

Amazina y'abana n'igihe bavukiye
 Noms, prénoms et date de naissance des enfants

Amazina Noms et Prénoms	Yavutse kuwa Né le	Igitsina Sexe

Ubwoko (Hutu, Tutsi, Twa, Nyanziru)
 Ethnie: Umuwe

Aho yavukiye 1.963
 Lieu de Naissance:

Italiki yavutseho Radiu
 Date de Naissance:

Umwuga Umuwe
 Profession:

Aho atuye Umuwe
 Lieu de domicile:

Amazina y'uwo bashakanye
 Noms du Conjoint: C

NO C.I. ....

Umukono cyangwa igikumwe cya nyirayo
 Signature ou l'empreinte du titulaire

Amazina y'abana n'igihe bavukiye
 Noms, prénoms et date de naissance des enfants

Amazina Noms et Prénoms	Yavutse kuwa Né le	Igitsina Sexe

Dret i envers de la tarja d'identitat de Petero Nolasko Mbyalyiyehe. Observeu (immediatament després de la fotografia) la qualificació ètnica com a primera dada d'identificació.

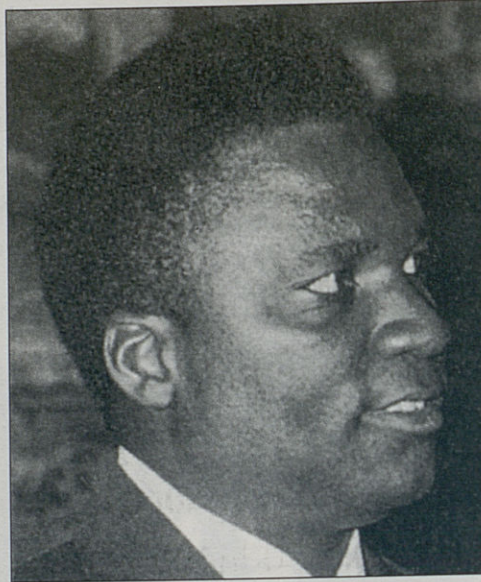
tar dels francesos que venia a evacuar els estrangers. Vaig passar una setmana a Bujumbura fins aconseguir el visat per arribar a Espanya, a Madrid, el dissabte dia 16 d'abril, i ho vaig deixar tot.

- Des que sortires, has tengut notícies d'amics, família...?

- No, res. No he pogut contactar amb ningú, les notícies que tenc són les mateixes que teniu vosaltres pels diaris, la televisió o la ràdio. I em sembla que ells, la meua família, tampoc saben res de mi, ni on som, ni què m'ha passat...

- Quant al tema de les parròquies, sembla que durant la guerra, gent que col·laborava amb vosaltres a la parròquia, s'han matat entre ells: monitors, catequistes, etc. Com es pot explicar això? No ha arribat el vostre missatge de pau i amor?

- Em sembla que el que va passar prové del fanatisme que cultivaren els polítics, la religió poc ha pogut fer. Hi havia gent que no tenia voluntat de matar, però, influenciats pel fanatisme, ho feien. Sobretot els joves que no tenien feina ni terreny per cultivar varen ser aprofitats pels polítics amb falses promeses de doblers, feina...; la dependència dels

J. Habyalimana, president de Rwanda, assassinat en un atemptat juntament amb el president de Burundi.

Quan acabi la guerra
tornarem a fer feina,
començarem des de zero.

L'esclat demogràfic d'Àfrica no ha estat paral·lel a un creixement econòmic, polític i social.

polítics era total. Jo tampoc m'ho puc explicar, estic confús.

- Fa vint-i-cinc anys els Missioners dels Sagrats Cors varen anar a Rwanda, no hi havia res, només gent que necessitava ajuda. Que hi heu deixat ara?

- Hi hem deixat dues parròquies i una casa de formació, hem deixat uns 700 refugiats dins la parròquia de Kiziguro i 3.000 a Rwkara. Es va matar molta de gent. Només a la parròquia de Kiziguro teníem, tenim, una població de 100.000 persones i, a més, 120.000 desplaçats de guerra que venien del nord de la província, de Byumba. Va morir gent, molta de gent.

- Els missioners, com eren tractats?

- Fins arribada la guerra, eren molt respectats i, ara, el fanatisme i el fet d'haver acollit els tutsi va fer que el respecte disminuís. Es varen produir alguns assalts i matances dins les esglésies, cosa que mai havia succeït.

- I quan acabi la guerra, què?

- Quan acabi la guerra tornarem a fer feina, començarem des de zero, és segur que trobarem les cases sense res, ho hauran robat quasi tot: portes, llits, matalassos, llibres, no trobarem res. Però en la pobresa es poden fer moltes de coses, les coses materials que teníem no seran tan importants com refer la mentalitat i el cor de la gent, superar el trauma de la guerra, els orfes, hi ha molta de feina. Des d'Europa, quan es recuperi la pau, la feina pot ser molt efectiva, però ara no sé que es pot fer, tal vegada resar alguna pregària a Déu perquè ajudi els rwandesos a seure i parlar. El diàleg ens faria molt de bé, però és difícil, molt difícil. No sé què es pot fer, els rebels volen el poder i l'exèrcit no vol cedir. No sé on és el terme mig. □

(Palma, abril/juny 1994)

Pere Muñoz pertany al moviment laic de missioners dels SS.CC.

El català en els rituals de sagraments de la diòcesi de Mallorca (1516-1847), de Gabriel Seguí

JOAN-ANTONI MESQUIDA

Aquesta nova publicació, dedicada "a l'Obra Cultural Balear i al seu servei de cursos de català per a adults"(1), és un estudi ampli i documentat sobre els rituals de sagraments mallorquins publicats entre 1516 i 1847, o sigui, els que aparegueren abans del ritual del bisbe Miralles.

En el pròleg, Gabriel Seguí ja ens diu que "el coneixement d'aquests textos litúrgics és de gran importància no solament per a la filologia catalana, sinó també per a la teologia sacramental, la teologia sistemàtica i fins i tot per a l'etnologia i la història de les idees" (pàg.5).

Des d'un punt de vista estrictament filològic, aquests rituals són una mostra d'un determinat llenguatge d'especialitat d'una àrea de coneixement molt específica. Això permet veure els recursos, tècniques i estil d'un registre lingüístic en un àmbit d'ús concret.

L'autor divideix l'estudi en diverses parts. Després d'una descripció externa dels còdexs i d'un quadre cronològic dels rituals dels Països Catalans, ve una part dedicada a descriure el context sociolingüístic en què s'inscriuen aquests textos estudiats. El bloc següent en destaca les notes litúrgiques més significatives a partir de la divisió pertinent d'abans i després del *Rituale Romanorum* de Pau V.

L'estudi lingüístic només tracta dels aspectes morfosintàctics i lèxics dels rituals. Comença l'anàlisi per l'article i els pronoms i segueix amb les altres categories morfològiques

El català en els rituals de sagraments de la diòcesi de Mallorca (1516-1847)

Edició a cura de Gabriel Seguí i Trobat

17

biblioteca
Marian Aguiló

L'autor divideix l'estudi en diverses parts. Després d'una descripció externa dels còdexs i d'un quadre cronològic dels rituals dels Països Catalans, ve una part dedicada a descriure el context sociolingüístic en què s'inscriuen aquests textos estudiats.

com són els possessius i els demostratius, els relatius, el verb, les partícules de relació, els adverbis i diverses paraules que donen informació lingüística. I això per a cada còdex. Respecte d'aquesta anàlisi lingüística, hem de dir que es tracta d'un inventari de formes, o sigui, d'una classificació morfològica de categories més que no un estudi morfosintàctic complet dels textos, cosa que l'autor anuncia al començament, tot i que ja avisa que és una "aproximació provisional".

Malgrat això, les conclusions que se'n deriven en l'estudi són més sociolingüístiques que no estrictament lingüístiques. Així, Seguí no aprofita a bastament, des del nostre punt de vista, les possibilitats d'estudi gràfic, fonètic, morfològic, sintàctic i lèxic que permeten i donen de si els textos de base i que pertanyen a una època plena de sorpreses i tan poc estudiada com és la compresa entre el segle XV i el XIX, ambdós exclosos.

Tanmateix, l'edició dels còdexs és feta amb molta cura i amb unes normes ben explícites al principi d'aquest capítol. Així i tot sobta que en una obra d'aquestes característiques l'autor hagi optat per la regularització de l'ortografia, malgrat que n'hagi conservat certs trets originals com la no apostrofació de l'article, el manteniment de la grafia *i* llatina com a tret clàssic(2), el manteniment de la forma arcaica o llatinitzant d'alguns cultismes (*Pascha, marts...*) i la caiguda de la *-i* del grup *-ix* en terminacions verbals, adverbials i adjectivals.

L'aparat crític(3) està format per les variants del còdex B (el *Manuale sacramentorum* de Rafel Albertí i Pere Onofre Oliver, publicat a Mallorca el 1601) respecte dels altres tres, que segueixen solucions pràcticament idèntiques.

L'interès, doncs, que ofereix aquest treball és doble. Tant per als teòlegs o els estudiosos de la literatura teològica, per un costat, com per als filòlegs o els interessats en la ciència lingüística és un llibre a tenir en compte que aporta dades ben interessants i molt útils. Així mateix, l'edició de Seguí permetrà donar a conèixer un tipus de textos amb unes característiques pròpies que constitueixen un llenguatge d'especialitat com a gènere que són: els rituals de sagraments.

Palma, maig de 1994.

Joan-Antoni Mesquida és professor del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB.

NOTES

(1) Cf. pàg.4 del títol esmentat, editat pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB i per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat dins la col·lecció Biblioteca Marian Aguiló (Barcelona, 1994).

(2) Aquí hem de fer constar que Seguí parla de "manteniment de diftongs creixents *-ie, -io, -iu* a principi de paraula" com a "grafia arcaïtzant llatinitzant" i no especifica que aquests grups inicials ja es devien pronunciar, tot i escriure's amb *i*, com a palatal fricativa sonora i que aquesta "vocal" és una simple grafia (ben normal en l'època) per indicar el so esmentat i que no existia en llatí i d'aquí la vacil·lació.

(3) Al llibre surt l'expressió *aparell complementari de variants* amb aquest sentit.

Biblioteques Municipals

CORT

Pça. Cort, 1
c.p. 07 001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul·lan
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquin, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

Xesca Vich, l'arbre nu de la tendresa

KOLDO ALONSO

Robin Williams interpreta a *El club dels poetes morts* el paper d'un professor de literatura. El primer dia de curs fa llegir a un dels alumnes, en veu alta, el llibre de J. Evans Pritchard, *Entendre la poesia*. Al pròleg del llibre, el tal Evans escriu que un poema es pot quantificar atenent a dues preguntes bàsiques:

- 1) Amb quant talent s'ha aconseguit l'objectiu del poema?, i
- 2) quin valor té aquest objectiu?

Diu també que la primera pregunta mesura la perfecció del poema; la segona, i la seva importància.

Amb aquestes dades no resulta gens difícil fer la gràfica que reflecteixi la puntuació i la qualificació del poema.

És evident que na Xesca Vich, com el professor Keattin, fa molt de temps que també va arrancar aquesta pàgina del seu llibre artístic. Per a ella, per a Robin Williams i per a molts d'altres, la poesia no es pot mesurar i, encara més, no sempre s'ha d'escriure: la poesia no es fa només als llibres, es pot fer amb un pinzell, amb un poc de fang, amb uns metres de cel.luloide... I na Xes-

ca fa poesia amb els seus quadres, amb les seves màscares i amb les seves ceràmiques.

Potser va trigar molt a descobrir-ho, però ara ja ho sap i se n'aprofita. Ara ja creu en si mateixa, ja es reconeix com a poeta malgrat no en sigui del tot conscient. Perquè el dubte continua acompanyant-la sempre. És el seu company més fidel.

Però per a ser un bon escriptor primer cal aprendre a escriure i a fer molta de caligrafia. I ella n'ha feta molta. I llavors cal aprendre paraules, quantes més millor. I no només en la teva llengua, n'has d'aprendre en d'altres: la comunicació és qualche cosa més que un idioma. Ens comunicam amb les paraules que coneixem i amb les que inventam i amb els gestos coneguts i amb els que intuïm, amb els símbols comuns i amb els propis. Però ens comunicam.

Na Xesca Vich ha estudiat molt, contínuament. A vegades amb gent de la talla del mestre Torrents Lladó, o de l'altre mestre Jaume Mir, a l'Escola d'Arts i Oficis. I també de manera autodidacta: observant, llegint, escoltant, mirant, vivint.

De Xim Torrents Lladó va aprendre part de la seva tècnica i l'ús dels colors. I el segon, en Jaume Mir, va dir allò de "nena, tu vales mucho" en un moment en què na Xesca volia llençar la tovallola. El de Felanitx és un home caparrut que en sap molt de lluitar.

Na Xesca Vich ha tengut diversos mestres, però fa falta qualche cosa més per poder crear. Als seus inicis, na Xesca era una nina precoç

Xesca Vich, al seu taller, l'univers de la seva obra.

que pintava molt bé i que feia gràcia amb els seus retrats d'adolescent. Però de seguida va començar a evolucionar. Va passar dels retrats infantils a una pintura més complexa. Va fer ceràmica i màscares. Va tornar a pintar. Va tenir una etapa trista, depressiva i depriment. Va lluitar i va sortir-ne. Tornà a pintar, però ja amb major solidesa, amb molta més confiança: havia après un idioma, coneixia moltes paraules; tenia bona lletra. Però no en tenia a bastament. Necessitava qualque cosa més i va ser aleshores que va començar a investigar el llenguatge plàstic, a fer el seu propi idioma, a crear la seva pròpia llengua amb la qual expressar-se millor que amb cap altra. Amb els seus símbols, les seves figures, amb els seus astres aconseguí un univers personal, inicialment tancat en el seu propi esperit. Era poca la gent que podia arribar a conèixer-lo. La seva feina havia d'anar per aquí. Començava una nova etapa, tal vegada la més difícil: fer arribar la seva obra a la gent.

Aquest és un problema que pot resultar insuperable per a un artista. I per això cal tenir al costat algú que et conegui, t'estimi, cregui en tu. Na Xesca Vich té sempre a la vora el seu millor company, el confident més fidel, el seu marit Paco.

L'evolució de l'obra de na Xesca Vich té alts i baixos, però té continuïtat en el temps i una fermesa basada, no en la vocació, com ella creu, sinó en la necessitat. Perquè necessita pintar com a expressió vital i transmetre els sentiments per mitjà del quadre. Abans eren sensacions personals i íntimes, ara els sentiments són molt més amplis: la solidaritat amb el ser humà, en el sentit més vast. La persona com la raó de viure. L'home i la dona, la dona i l'home. Els homes i les dones es dibuixen sense una connexió clara amb la realitat: tan sols són capaços de veure allò que els ulls els permeten d'abastar. Com a *El petit príncep*, na Xesca Vich vol que les

“Sèrie terra, acrílic. Va començar a investigar el llenguatge plàstic, a fer el seu propi idioma, a crear la seva pròpia llengua.”

Triangles, cercles, punts,
circumferències, astres,
taques... Cada símbol
té les pròpies
significacions: l'home
i la dona, el món...

persones mirin amb el cor, amb l'ànima, amb l'esperit. Cal mirar més enllà del que veim a simple vista: la realitat no és millor ni pitjor, és pròpia i única, exigeix un poc més del que estam acostumats a donar. Na Xesca ja no es conforma a donar-nos-ho tot fet, ens exigeix que facem un esforç i mirem més enllà. El seu coneixement de la tècnica li permet fer-nos aquesta jugada: res no és el que sembla. Els símbols li permeten

dir el que vol dir sense caure en el tòpic. Triangles, cercles, punts, circumferències, astres, taques... Cada símbol té les pròpies significacions: l'home i la dona, el món... Amb tècniques tradicionals o amb innovacions continua la seva evolució.

Les figures s'han fet esquemàtiques i recorden els dibuixos més primitius, els més purs, els més simples. Contra la perfecció exigida pels puristes anys enrera, na Xesca Vich ofereix la simplicitat de les formes, la tendresa dels cossos, l'*Arbre nu* del qual ens parlava el seu admirat Llach. És clar, ho fa perquè sent la necessitat d'anar més lluny. Com en el viatge de Kavafis a Itaca, cal que el viatge sigui llarg, amb moltes matinades, amb molts de ports que els nostres ulls ignoren i en els quals es pot aprendre de tots aquells que saben. Na Xesca Vich vol fer el viatge, l'està fent des de fa un parell d'anys: hi ha hagut dies de tempesta i dies de claror, dies de grans onades i dies de mar plana, dies de vents huracanats i dies de calma absoluta.

A la seva nau, un petit veler que tremola quan el vent bufa amb força,

"Sèrie astres, acrílic i refractari. Els símbols li permeten dir el que vol dir sense caure en el tòpic."

hi ha gent a la proa que marca el camí. Abans, Picasso. Ara, Millares. De vegades, Kandinsky. Sempre, l'admirat Tàpies. Són mariners de luxe en la travessia de la seva obra. Mai no ha volgut amollar el ferretó molt de temps al mateix port: l'evolució és constant i un altre port l'espera. De totes maneres és conscient del que va deixar escrit Machado abans de partir cap el trist exili del qual mai no tornà: "Caminante no hay camino / se hace camino al andar".

El velam del vaixell s'ha deixat veure ja per aigües de tot el Mediterrani. Els seus quadres i la seva obra han creuat la mar i caminen amb pas

ferm cap a la Ville Lumière. Pròximament, els parisencs veuran el millor que Xesca Vich els pot oferir i, com a *Casablanca*, potser sentiran el batec que els farà dubtar si és el seu cor o les canonades que se sentien lluny.

De totes maneres, encara pot donar molt més, tot i que ja no és una nina. Té al seu favor l'experiència de molts anys de lluita i de fidelitat als seus sentiments fent costat als perdedors. "Sempre m'he sentit a prop dels qui fracassen". Jo afegiria dels qui fracassen, però lluiten. Des dels primers temps de bregar pels drets humans fins als sacrificis per expressar-se correctament en la prò-

pia llengua, anant a classe, en sortir del seu taller, amb en Paco, el seu home, fent tots dos els deures que com alumnes aplicats havien de presentar el dia següent. Aquesta experiència vital i aquesta lluita per aconseguir conèixer-se, es reflecteix a les pinzellades dels seus quadres. Aquesta és l'avantatge: té coses a dir-nos i sap com fer-ho.

Al seu taller, just davant l'antic establiment de Can Joan de S'Aigo, té la fàbrica, l'oficina, el despatx, l'univers des d'on crea tota la seva obra. Enrevoltada de quadres, màscars (una d'excel·lent, basada en *El crit*, de Munch), pintures, pinzells i sentiments na Xesca Vich se sent com el peix dins l'aigua. Fora del taller, és tímida, a dins és arrogant. Fora és insegura, a dins confia en ella mateixa. A fora li costa d'expressar-se, a dins sap què vol i com manifestar-ho.

Així és, en definitiva, na Xesca Vich, una dona que té la necessitat de crear, que posseeix una forta vocació per fer allò que creu que ha de fer. Una dona treballadora, constant, inquieta i segura alhora, que sap que la inspiració existeix però que és millor que, quan vengui, la trobi amb el pinzell a la mà. □

(Na Xesca Vich és l'autora de la portada d'aquest número d'EL MIRALL.)

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 i SOL, 28 - Telèfon 72 28 59 - 07001 PALMA DE MALLORCA

Mares blindades

MATEU GRIMALT I SUREDA

Eren ja prou les tasques maternes: mare nutrícia, cuinera, talladora d'ungles, encunyadora d'accent i llengua, sofridora... i a l'hora d'ara s'hi ha afegit el rol afèbic de mare xòfer/transportista.

Quin goig, a la porta d'una escola estant, de veure aquell ninet quan, sentint-se cridat per la mare amb dos cops de claxon inconfusible -com el bel d'una ovella per l'anyell-deixa els companys al pati i corre vers la mare blindada dins el cotxe! Quin delit si hom vol exercir de *voyer* vora els bons col·legis de *pijos* contemplant unes mares àgils, airo-ses, de turgències amb disseny òptim! Amb quin aplom saben encabir aquestes dones llur blindadge vehicular dins un aparcament angost o els reix agarberar en segona línia cotxes amb nom de terra i camp (si bé llurs xòferes mai no solen fer cares de pageses baldament alguna

encara parli mallorquí canyellenc)! Amb quin sentit d'impunitat diplomàtica i desimboltura gosen exabruptar el guàrdia municipal que els ha enflocat un paperet de multa! Amb quina suau decisió i fermesa saben anar lla on volen i no lla on els condueix el corrent del trànsit!

Llur pau quasi nirvànica els isola el propi ego de l'stress de la situació i no es deixen influir per frenetismes del tràfec ni per l'acaramullament de vehicles i àdhuc tenen temps i gràcia per conversar amb les amistats, malgrat bloquegin el trànsit municipal. No és d'estranyar que de tals mares, segures com una caixa forta, surtin uns bons executius, yuppies, consultors i conselleres pel dia de demà.

Si la mare antiga era la figura d'una dona *cum lacte donans oscula*, aquesta mare culta ja sap infondre *cum nutrimento linguam anglicam*, repassant frases i dites angleses men-

tre el fillet conta què ha fet a escola o menja el bollicao. Si la mare proletària anava carregada de fills com una aranya d'aranyons -gravada i gravada amb un fill al braç i un altre estitarrant-li la falda- aquesta mare d'ara pot depositar el seu bebè en mans de la guarderia o dintre la borsa del cangur, per sort o a desgrat del senyor Wojtyla.

Si la mare antiga mentre eixarcolava faves tenia un menut al cap de solc cridant "mumare vull mamar!", aquesta mai no ha menjat res conrat seu.

Aquesta mare de l'escola privada sempre transpua la seguretat *insita* que el client gaudeix de respecte indestructible. La mare de l'escola pública, per contra, se sol mostrar més temorencia perquè gairebé mai no ha vist cap autoritat acadèmica posar a retxa un catedràtic que abusi de la *interpretatio soluta*. □

Amb quin sentit d'impunitat diplomàtica i desimboltura gosen exabruptar el guàrdia municipal que els ha enflocat un paperet de multa!

II. Anvers: entre flamencs, artistes i mercaders

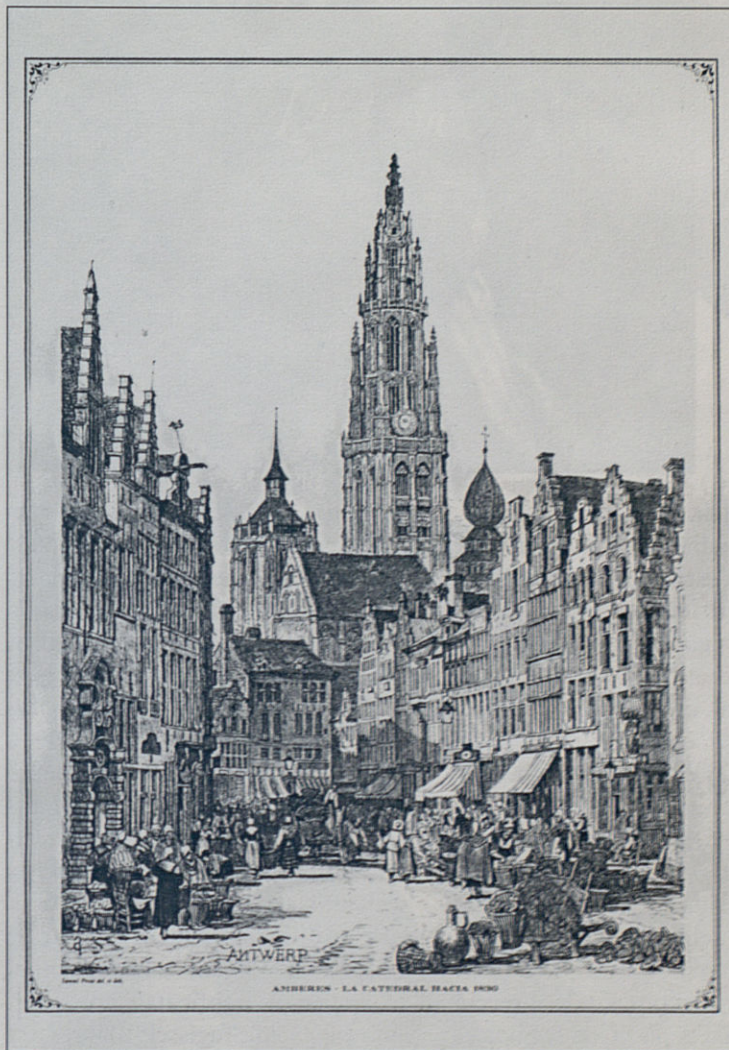
JOAN BARCELÓ I COLL

“Wat’s morgens opkomt uit de stad
is van een zuiver blauw, dat hoger,
hoger doordringt in de nacht
alsof de dag va nuit de straat begon,
niet aan de horizon”
(Frank Van Assche, en “Voet noot bij Vandag”, 1988)

*Allò que al matí brota de la ciutat
és d'un blau net, que més alt,
més alt penetra dins la nit
com si el dia començàs al carrer
i no a l'horitzó.*

Anvers és tot un altre món, molt diferent del que hem descrit en l'article anterior sobre Brussel·les (EL MIRALL-67). Un món més taujà i plàcid, més vital i divers. El fet de ser un port de gran tradició i empenya -el segon d'Europa, després de Rotterdam, i el cinquè del món- i d'haver format part de la lliga hanseàtica, sempre li ha permès endegar una gran activitat comercial, obert a un fort tragí humà. L'ancoratge jueu local ha significat també un gran pes en el tràfic i comerç mundial de diamants. La riquesa es palpa en molts indrets de la ciutat, al carrer, les botigues, els espectacles, els museus, les esglésies, els bars, els restaurants...

Així no és gens estranya la cara plaent i estergida de la seva superfície urbana ni que la riquesa acumulada al llarg dels anys i les generacions es vegi en el traç i en l'evolució de la pròpia ciutat, en la vida i en la diversitat dels seus barris. Els edificis cívics i religiosos concentren el millor reflex artístic i cultural d'aquest tragí.

La vitalitat de la ciutat d'Anvers al primer terç del segle XIX es manifesta en aquest gravat, detallista i de magnífica execució.

Aquí, a Anvers, es fa evident que esteu en territori flamenc. Ho capteu al vol, de seguida. Els sons de la seva parla estan plens d'impel·lències guturals, d'un fraseig lingual àvid, sec i tallant. El flamenc és molt afí a l'holandès i, en bona part, a l'alemany. Oposadament a Brussel·les, la gent d'Anvers evita parlar en

francès. I és que francès i flamenc són dos mons culturals amb fortes friccions històriques. Però els flamencs, malgrat el seu caràcter minoritari, han sabut surar bé. El seu sistema de vida és estable, agut i vivaç. Si sou foraster, és millor que useu l'alemany o l'anglès. Us respondran a gust, sense cap problema i amb

Una de les obres més conegudes de Rubens, *Venus davant el mirall*. Rubens, com Van Dyk, Jordans, René Magritte... són extraordinaris exponents de la força pictòrica i cultural de la ciutat d'Anvers.

gran amabilitat.

Si us endinseu en la ciutat veureu que és d'estructura molt tradicional, de carrers nous i imbricats a la part vella i una xarxa més moderna estesa en mosaic molt variat. La ciutat, com a tal, és relativament petita, de dimensions humanes i caliu de veïnatge. El centre el formen dues places properes, la de la catedral i la del mercat on hi ha l'ajuntament de planta i brocat gòtic. Tot aquest conjunt arquitectònic està situat molt a prop del riu, el Scheldt, de curs plaçid i cabal ampli.

En sentit contrari a la direcció del riu, des de la plaça, de seguida es troba la gran artèria comercial que us porta fins a l'elegant i ben cuidada estació dels trens, vora el parc del zoo. L'estació és un embalum del segle XIX de notable planta estilística dins el més pur modernisme, amb un gran vestíbul d'enorme alçada. L'escalinata de forta inclinació i biforcada condueix a la gran canonada que forma la gola per on circulen

els trens. L'edifici impressiona perquè té caràcter i originalitat i un fons d'atracció i suggestió que us parla de viatges llunyans, esperes anhelants i comiats llagrimosos. Tota la simbologia del viatge i del pas de la vida.

Gòtic, renaixement i barroc formen el gran estrellat estilístic de la ciutat, inquieta i mercantil, sempre oberta als canvis del temps i al pas de la gent i els seus tripijocs. Precisament un tret molt vistós d'aquesta societat tan rica és la presència activa i prolífica dels jueus. Els veieu per la ciutat, alguns caminen solitaris, esparsos, capficats i enfeinats, amb pas ràpid i fugisser; d'altres, els més, formen grups molt distintius. Ells, amb captivença seriosa, hieràtics i erectes, van sempre molt polits i acuradament vestits de negre, amb la coroneta immaculada coberta pel petit bonet de teixit noble i il·lustrós o amb un barret fosc de tocat greu i vistent. Elles, porten robes de tons sedosos i brillants, de colors vius i caiguda llarga, d'ampli embolcalla-

ment. Per les mans dels jueus passa la gran riquesa de les joieries i el comerç refinat de les pedres precioses.

Tanta diversitat i riquesa ha proporcionat, des de sempre, una gran vida a Anvers, plena d'esdeveniments lúdics, culturals, artístics i religiosos. La visita a la casa i al taller de Rubens us permetrà reconstruir una mica l'època i l'ambient dels seus millors temps, el segle XVI. D'aquest poble cal destacar molt el sentit cordial en les relacions humanes. Sap viure a pler, dóna temps al temps i gaudeix de la taula i les begudes. La conversa és pausada i amable, amb regust per al matís morós i el valor del mot. Amb aquest tarannà s'avé molt la degustació pausada de la cervesa. Hi ha més de cent varietats de cervesa belga. Algunes són veritables brous alcohòlics i alimenticis, de tast dens i saborós que porten fàcilment a l'enterboliment magmàtic. La trapista, cervesa d'alta fermentació, és un d'aquests magmes, fosc, dens, fruitat...

El port mereix una visita detinguda: tot un univers molt particular de sons, colors, objectes, tipus humans... Com que el trajecte que hi duu transcorre per les vores del riu Scheldt, mentre espero assistir a un concert a la Catedral, m'hi deixo caure i passejo pels seus rodals, vora els docs d'amarrament. Les aigües corren tranquil·les amb lleugera palpitació. L'ambient és suau, clar, ple de pau. Pur repòs per a l'esperit. El cel lluu amb tons malves, blancs, taronges. Uns petits nuvolets juguen i s'esfilegassen tot seguint el curs del riu. A la riba contrària hi ha el perfil fosc dels arbres, de brancatge solemne i el ferram articulat de les grues. Els vaixells de càrrega llisquen lentament. El vent tebi infla unes poques veles. Passen petits bots de motor lleuger.

De la vora estant del riu, destaca el perfil clar i net, gràcil i esbelt de la catedral: m'hi dirigeixo. L'interior és eteri. Consta d'una nau central, vertical ascendent, i de tres naus laterals a cada costat. El conjunt

forma un vertibale bosc petri de palmeres columnals. Les vidrieres són nombroses, de colors vius, el púlpit extremadament afaiçonat, de fusta fosca entortolligada i nuosa. Però són les parets les que atreuen la vostra atenció, recobertes de quadres famosos, de grans composicions, d'acord amb la gran tradició pictòrica i estatuària del país. Als dos costats de l'altar major destaquen dos tríptics, el de l'açament de la creu i el del davallament de Crist. Dos Rubens magnífics, extraordinaris de treball, color i expressió. Hi queden embadalits en un estat d'efusió exultant. Completa l'ambient, dins la fosca de la nit exterior, el barroc gràcil, vibràtil i ondulant de la música de Bach a l'orgue interpretada per Stanislas Deriemaeker, organista titular. Esperit, gràcia, entendriment artístic, eufòria anímica i intel·lectual són els fruits de la conjunció del moment.

Ja defora, a la plaça empedrada, sonen les campanes, greus, impertorbables. Després, un carrilló dóna un to més lleuger, alegre i enjogassat. L'enllumenat ensenya el somieig dels pinacles de la llarga torre de rellotges daurats. A la plaça veïna del mercat, l'estàtua mítica i emblemàtica de Brabo llença al riu la mà del gegant Antigonus. Segons la tradició, el gegant obligava pagar peatge als qui passaven el riu, i si no el pagaven els tallava la mà. Brabo vencé el gegant i li tallà la mà. És la mà tallada que simbolitza la ciutat i que, per a alguns, fins i tot li dóna el nom, «Antwerpen» (de "Hand werpen", llençar la mà). En tot cas, la història té tot el regust de l'època i l'esperit mòbil i mercantil de la ciutat.

Ara, a l'estiu, mai es fa tard per aquests carrers. És l'hora de l'àpat nocturn. Estan plens de restaurants, amb taules de fusta, espelmes que belluguen, petits rams de flors i una cuina sucosa, de gran prestigi en el peix i el marisc. A les places i carrers hi ha una gran estesa de terrasses dels bars i clubs. La conversa és animada, el temps passa. Pul·lulen

GROTRIAN-STEINWEG

Pianos Can Garcias

L'Obra Mestra

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

músics populars, gent que us mostra les seves habilitats circenses, grups d'amics en tertúlia, cants, begudes, entendriment. Les parelles es fan fonedisses pels carrerons. També veieu grups de caps-rapats, de mirada interrogativa i cap marcat. La nit finirà amb pluja, una pluja fina i contínua que acaba impregnant el moll de l'os. Quedeu ben xops. Els contorns es fan més limitats, immediats. Les ombres passen ràpides, escadusseres. Una vegada a l'hotel, des del refugi càlid i suau del llit, sentiu el timbal del degoteix saltarí de la pluja sobre les pedres del carrer.

Transcorreguts els dies, amb recança vàrem deixar la ciutat. Ens havíem habituat al seu aire i al seu ritme tan pausat i agradós. Ens captivà la força i el sentiment de la seva obra pictòrica. Els seus interiors màgics i definidors, la individuació pel caràcter, la carnació de les figures i la seva expressió pels colors, sempre amb un paisatge encantat al fons, l'exploració del somni surreal o el relleu de la super-realitat. Rubens, Van Dyc, Jordaens, Brueghel o Rene Magritte són clars exponents d'aquesta riquesa conceptual, tècnica i artística, de la diversitat i les contradiccions d'Anvers. Resten, doncs, aquí, en el record, un bon grapat de coses: el poder de la imaginació, l'autenticitat de l'obra personal, ironia, "nonchalance", timidesa, afany de viure i de veure, sentit artístic, el pas dels vaixells pel riu al capvespre, la catedral i els seus entorns, el rebombori estiuenc de les penyes d'amics, els vins, la vivacitat del mercat del diumenge, l'afany intel·lectual i la conversa d'esperit. Una bona munió de coses de collita difícil i que sempre hem d'agrair. □

Joan Barceló Coll és catedràtic de fisiologia vegetal.

Un Classic European

EL
L
O
R
E
L
L
E
L
L
E
L

Pianos Can Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Els estats pontificis i la ciutat eterna. Les vies i els carrers del Papa Gori (1)

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

He arribat a Roma quan és un poc més del migdia. L'aeroport Leonardo da Vinci és un formiguer on molts de carrabiners, ben armats de metralletes, vigilen acuradament. El guia, un romà greixut, amb grans bigotis a lo "papa Gepetto", ens explica que avui s'espera un avió de Colòmbia i cal tenir ben oberts els ulls. La Ruta dels Grans Camells de la droga passa per aquí. Però el qui reclama més la meva atenció es veure tanques monges i capellans amb els seus hàbits, ben atrafegats, alguns amb porta-folis de negocis, que vénen a despatxar assumptes de la seva congregació. Això és Roma em dic a mi mateix, la Roma dels Papes, la Roma de sempre, la de Sant Pere i del Cardenal Despuig i del molt venerable Joan XXIII. També és la Roma dels Borgia o Borja, la que trepitjà Ramon Llull amb el seu pas de gegant indomable, la que es doblegà sota les camises vermelles de Garibaldi, la del Cònsol Cecili Metel·lus de sobrenom "El Baleàric"...

De l'aeroport a l'hotel el camí és solellat i força entretingut. Puc veure pinars, alguna casa de camp, un polígon industrial, el monument als pilots italians, el riu que serpenteja... i llavors, després de ponts, viaductes i autopistes en laberíntic entramat, la Roma dels suburbis, dels barris obrers, dels gratacels populars... Una cursa més i l'autocar penetra dins la Roma històrica. Quina sensació de veure físicament allò tan sabut, tan predicat, tan des-

Al cap de 455 anys de Papes italians, la Cadira de Sant Pere fou ocupada per un polonès, bisbe de Cracòvia, Karol Wojtyła, que amb el nom de Joan Pau II donà aires nous a un Vaticà vell. La ficció de Morris West a les "Sandàlies del Pescador" esdevé realitat.

crit, tan contemplat als llibres d'estampes i fotografies, tan familiar i alhora tan allunyat de Mallorca!

I veig que puc anar molt més enfora de la Roma dels clixés que fins ara m'havien presentat. Puc descobrir mil Romes sota aquesta cuirassa de pols secular. I puc calibrar igualment l'esperit de la Roma moderna, de la Roma d'avui, que ha romàs amb l'ànima de sempre. Mentre passam per carrers i avingudes de gran tràfec em ve a la memòria el retrat d'Antoni Cerdà Lloscos (1390-1459) que va ésser com Despuig cardenal de Roma. Se'l considera, per tradició, nascut a Santa Margalida i pertany al nostre patrimoni d'intel·lectuals de l'Església puix que es

cremà els ulls sobre els llibres i les escriptures. Procurador general dels trinitaris i teòleg consultor del papa Pius II conegué pels seus mèrits una trajectòria ascendent i també intensa. Va ésser arquebisbe de Messina (1448-49) i cardenal del títol de Sant Crisògon (1448). El podem fàcilment imaginar sota aquest sol de Roma, entre els pins en forma de bolet, tot meditant els mots de la seva obra més coneguda, un tractat que porta per títol *De educatione principum...* El veig clarament. Sobre els hàbits de monjo trinitari duu la porpra cardenalícia que cobrint-li les espatles rellueix també en el barret eclesiàstic de sis puntes. Ens mira de cua d'ull, amb el seu llibre entre les mans. És un home una mica barbut, de nas recte i mirada un poc adormida.

Té grans orelles i les galtes xuclades. El proclamaren príncep dels teòlegs però físicament té la cara i el posat, el gest i la fesomia dels nostres pagesos... En realitat fou un gran mestre d'escola, preceptor dels fills d'Alfons el Magnànim a Nàpols i així ha restat ben reflectit a la seva obra de caire pedagògic. Però bé, oblidem n'Antoni Cerdà i contemplem, segons ens indica el xòfer, el balcó del Palau de Venècia. "Aquest era el balcó de Mussolini -ens diu- des d'on feia els seus discursos al poble... -I afegeix:- Coses de la guerra!

La guerra. El balcó de Mussolini sobre la façana d'un palau de decoració renaixentista. Sortia amb

Aquest és l'autoretrat del gran artista Miquel Àngel, geni de la plàstica que donà al clima intel·lectual de Roma tot un seguit de noves visions i perspectives, moltes plasmades a les voltes admirables de la Capella Sixtina.

El cardenal mallorquí Antoni Cerdà Lloscos, un precedent del cardenal Despuig, ambdós humanistes i compromesos amb la cultura del seu temps i la seva condició de prínceps de l'Església a Roma.

la barra ben alta i els punys sobre els malucs. Era com un d'aquells grans gerros de doble ansa que es diuen "cràtera" i tenen el coll ample, com era ample el coll del "Duce", tot múscul i provocativa insolència. Aquest gest fou imitat quasi a la perfecció pel capitost feixista Arconbaldo Bonacorsi, més conegut pel seu nom de guerra "Conde Rossi", a tots els balcons dels ajuntaments de Mallorca. Arribam a la plaça de la Font del Tritó i llavors al carrer de les Dues Fonts. I és que Roma és una ciutat que sempre ha volgut jugar amb l'aigua: fonts públiques i brolladors ornamentals serveixen de tron o bassament a molts monstres i personatges de pedra de la fantasia mitològica. El nostre "albergo" es troba just al costat del palau Barberini, vivenda de cardenals i papes en el passat, museu d'art modern actualment. La promesa d'evocació en els

terrenys de la llegenda i la història no pot estar més carregada d'atractiu. Estic força content. Dinam a un d'aquests establiments de la "tavola calda" abans de fer a la cambra del darrer pis, a les golfes, la merescuda migdiada. Pasta amb salsa de carn ben amanida d'espècies i un cafè "capuccino"... No sense assaborir de passada el contingut d'una ampolleta de "chianti" i llavors, juntament amb el cafè, un tasset d'Amaretto.

Som a Roma. Em repetesc això quan ja des de la meua cambra puc veure un ample panorama de les teulades de la Ciutat Eterna. Tots els camins hi porten. Roma. El llombríngol de la Civilització Occidental. La Roma literària a favor i en contra del Vaticà. La de Philippe Van Rjndt i la seva col·lecció *Tetramachus*, la de Guillem Apollinaire, Cécil Saint-Laurent o Françoise Sagan entre d'altres que giren entorn al drama

dels Borja, la del cardenal Wiseman i la seva famosa *Fabiola*, la de Morris West a *Les Sandàlies del Pescador*, la de Joan XXIII i el seu ideari recollit per Henr i Fesquet, la de Salvatore Pappalardo o el cardenal que ha sabut enfrontar-se per escrit i de paraula a la màfia, la que ambicionà en Bonapart i Hitler, la de sempre, la del Papa Gori de les nostres rondalles alcoverianes... De totes aquestes Romes en parlarem poc a poc... Però abans de concloure aquest capítol voldria repetir unes paraules de G.K. Chesterton que corresponen a la seva obra *Ordodoxia*: "Tota convicció fonda va acompanyada d'una certa desesperança: És tan gran la fe que es triga molt a fer-la caminar. I el més curiós és que el dubte neix de la indiferència en relació al punt de partida. Ja és sabut que tots els camins porten a Roma, raó per la qual molta gent mai no pot arribar al termini..." □

Antoni Vidal Ferrando guanya la Flor Natural dels Jocs Florals de Barcelona

PONÇ PONS I GIMÉNEZ

Senyores i senyors, amics, amigues, autoritats, membres del jurat, premiau avui, amb tot encert, una de les veus més sòlides, més personals, més autèntiques que han donat les nostres Illes i una persona de bé, un home compromès, apassionat, honest... un gran amic.

Antoni Vidal Ferrando és un poeta absolut, radical, total, un poeta sense trampes, sense perdó, sense excusa.

Apartat del món superflu i convencional que ens envolta, arrelat al món atàvic del seu Santanyí natal, Antoni Vidal Ferrando va ser poeta molt prest, però va publicar molt tard.

No es va deixar enlluernar per l'ambició de la fama o el gust de veure el seu nom imprès a una coberta i va madurar, en silenci, durant anys, el seu món literari fins que, segur i amb veu pròpia va iniciar una trajectòria fulgurant, plena de premis, que no l'ha apartat, però, del seu constant aprenentatge ni ha tacat d'envaniment la seva enorme humanitat.

Fill literari d'un altre gran mallorquí, Blai Bonet, va dedicar bona part dels anys de joventut a llicenciar-se en història, la història d'unes illes catalanes que han malvenut les arrels i on ja responen, diglòssics, pels vells carrers centenaris, mots estrangers.

L'any 1985 es va donar a conèixer amb dos reculls que pressagiaven ja les seves dimensions poètiques i apuntaven quins serien els seus temes primordials.

"*El bell dels jorns*" (23è premi Ausias March), era un llibre contundent on l'amor a l'estimada i a la terra s'expressaven amb un llenguatge melòdic, però ple de convulsió:

Antoni Vidal Ferrando i Ponç Pons, a Barcelona, el dia de la proclamació del veredict dels Jocs Florals de la Llengua Catalana de 1994.

*Virgo regia. Vaig sorgir d'un temps,
d'un poble adust, fillol de la postguerra.
Són com crancs de forat, agres taronges,
els meus vuit pams sembrats damunt la terra.*

"*Racó de n'Aulet*" (premi Ciutat de Palma), confirmava i ampliava la riquesa d'un llenguatge que es delectava en sonores plasticitats per parlar a vida o mort de l'amor. "Amor -són paraules textuals del pròleg que li va escriure Llompart- a l'estimada, tocat de reflexions de nostàlgia, i amor dramàtic a la pròpia terra.(...) Un amor, aquest, estremeit d'urgències, amargors, de desencisos i de fidelitats, que brunzen, tumultuoses, en els versos, sense rompre, tanmateix, l'equilibri estructural dels poemes".

Amor al poble:

*Pens en l'ahir -cap-cot el calendari-
i en el present i em costa tant
d'escriure't versos entenedrís i de lloar-te,
poble meu. I t'estim tant,
amb aquest amor furtiu, contradictori,
abrandat de call vermell*

*i d'arboceres,
que m'acotia la sang, que em glaça el vaticini,
amor immutable.*

Amor també a na Rosa, la seva dona:

*Serem fidels -jo et seré fidelíssim-
i amor carnal abrusat d'un erotisme
emotiu, tel·lúric i preciós:*

*Hores d'amor obscenes, marginals,
àdhuc el far del moll s'empeguèia.*

A "*A l'alba lila dels alocs*" (premi Bernat Vidal i Tomàs), Vidal Ferrando emmotllava la seva veu dolorosa, humaníssima, esqueixada, al rigor del decasíl·lab, del vers estramp i es lliurava, potser fart d'un món que a voltes és massa dur, insolidari, a la bellesa sonora i no gens fàcil de la imatge, de l'el·lipsi, del llenguatge que es recrea a si mateix i que genera sensacions i continguts, però que guarda en el fons del seu substrat un sentit, una moral, una

ètica, i és tanmateix un gran crit d'inadaptació i dolor:

*I envelliré parlant-vos
de meravelles, del que estim, enigmes,
sommis, frcassos. Altra cosa no
anhel, car de tots els plaers, l'amor
és el confí i el mot és el miracle.*

Aquest, diguem-ne, "hermetisme", culminarà en una obra de difícil comprensió, però elaborada, com és norma en ell, amb un rigor i una feina d'autoexigència exemplars.

Quaranta-vuit poemes, quatre per cada signe i dotze per cada estació, conformaran en un fris d'extraordinària bellesa musical "*Els colors i el zodíac*" (premi Festa d'Elx 1987).

Sempre, fins i tot quan el llenguatge sembla arravatar el poeta, trobam, el vers sentenciós, la frase sàvia, la veu madura de l'home profundament compromès, home entre els homes, també ell, Déu contra els déus, també el seu Déu, que lúcid, rebel, pragmàtic, constata que

*Ens queda aquest paisatge amb cicatriu,
l'estètica dels folls, un vidre lila,
i l'episodi dels records per àmbit.*

o ha ben assumit ja que:

*el plaer
no té mai la bellesa del desig.*

La bellesa i el desig, el desig de bellesa (perdonau-me la cita, però fins i tot Mahoma va afirmar que Déu és bell i estima la bellesa) crec que és una de les fondes i més vitals obsessions en l'elaboració de l'obra d'Antoni Vidal Ferrando.

El poema, entès com un acte de comunicació, com el reflex en les paraules d'un instant d'il·luminació, com un procés reflexiu d'anàlisi i coneixement, té de rerefons l'amor i la mort com a personatges antagònics recurrents.

Amb un domini lingüístic ja assimilat i paït era fàcil repetir-se i lliurar-se a una molt fàcil i postissa musicalitat. Però Antoni Vidal Ferrando, en don fe, en sóc testimoni, és un home sense trampa i d'una gran integritat.

L'any 1989 guanyava el premi Ateneu de Maó amb un nou llibre més realista i esplèndid, brillant, un

llibre que a mi m'evoca tots els murmuris que escampa el vent menorquí i trob magnífic, emocionant, entrañable, "*Cartes a Lady Hamilton*".

Amb uns decasil·labs nets d'infors o d'adherències, amb uns versos essencials, barrocs, expressivíssims, Vidal Ferrando recrea a través de cartes-poema els amors del capità Horace Nelson amb Emma Hamilton i en uns poemes intimistes, carregats de tensió lírica, recorda els anys que va passar de mestre a l'illa germana, Menorca, on crec, on intuec en l'enyorança dels adjectius i la dolça malenconia dels verbs, que va esser feliç.

L'any 1993 publica, fent un gran canvi, tocant un difícil tema, una obra arriscada i mestra: "*Calvari*".

Un canvi agosarat, valent. Un tema menyspreat: la religió. Una obra que transpua humanitat i que, reconeguda amb el premi *Josep M. Llompart*, ens mostra en versos decasil·labs, tankas i prosa poètica de plàstica rotunditat, no només el drama de Jesús:

Tu no ets, el Messies, ni dels nostres.

sinó el conflicte existencial de l'home:

*Ja no hi ha déus.
I ara servam els regis
temples d'abans
per lliurar-nos ofrenes
a nosaltres mateixos.*

i el destí tràgic dels pobles que no s'estimen ni lluiten per la seva identitat:

*Us ho dic certament: els rituals,
els imperialismes són el rastre
que deixen a la sorra els escurçons,
les nits de lluna nova, en el desert
perquè hi vagueu per sempre com les hienes.
Em demanau un signe: compartiu,
i n'eixireu vivificats i savis.*

Ara que la poesia dóna encara llibres com aquest que li heu premiat, "*Bandera blanca*", Vidal Ferrando ens acaba de sorprendre amb una novel·la no apta per a lectors *lihgt* ni crítics *prêt-a-porter*.

"*La lluna i els calàpets*" no és tampoc només, com es ressenya a la contraportada, "la reconstrucció de la història d'una família", "la crònica d'una època", sinó també una reflexió profunda, ètica i apassionada, molt ben escrita (aquest home no en

sap d'escriure malament) sobre la incerta i a voltes corprenedora i absurda condició humana.

Hereu de la més illenca tradició -deixau que escrigui i proclami aquí els noms de Ramon Llull (tots som fills de Llull!), de Salvador Galmés, Llorenç Villalonga, Blai Bonet, Gabriel Janer Manila, Miquel Àngel Riera, M. Antònia Oliver, Carme Riera i tants altres narradors que han aportat al nostre maltractat, però ferm i bell, catalanesc la força d'unes obres de llenguatge poderós i de sintaxi invicta, mediterrània, salobre, Vidal Ferrando ha sabut esser qui és i assumir (parafrasseig Roland Barthes: "hi ha autors que prefereixen la seguretat de l'art a la soledat de l'estil") assumir, com deia, tots els riscos d'escriure amb veu pròpia, a voltes dura, difícil, una veu que reclama i es mereix, per mèrits propis, un lloc d'honor en la nostra literatura.

Si el seu curriculum és, ple de premis, impressionant, més impressionant encara és per a mi la seva enorme i amistosa humanitat.

Premiau avui un poeta que us du salvats, vius, flairosos, purificats tots els mots assolellats de les Illes.

Premiau avui l'obra d'un home que ha treballat durant anys, insubornable al desànim, amb tanta fe, amb tanta força, amb tant deler la poesia, que els seus versos tenen, sòlids, cisellats, mallorquiníssims, un segell inconfusible d'amor i autenticitat.

Premiant-lo a ell, us prestigiau a vosaltres i prestigiau l'idioma que ens agermana i uneix.

Avui tots som Les Illes. Avui la veu del poema té ressons de veritat.

Que aquests Jocs Florals confirmin, desvetllin, signin, consagrin la trajectòria d'un home que coneix tots els colors dels mots, que viu per als mots i estima amb un apassionat dolor la nostra terra i la nostra encara avui amenaçada pàtria-llengua catalana.

Que aquests Jocs Florals no siguin un acte aïllat i folklòric, sinó un pilar cultural de la molt noble i moderna, plural, nació catalana.

Ha guanyat "*Bandera blanca*", d'Antoni Vidal Ferrando. Ha guanyat la poesia. Hem guanyat tots!

Moltes gràcies! □

(Discurs de Ponç Pons al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.)

Pels itineraris de l'adolescència de la mà d'en Sebastià Alzamora

DAMIÀ PONS I PONS

Uns dos mesos abans que el recull *Rafel* guanyàs el Premi Salvador Espriu per a poetes joves, en Sebastià Alzamora me'l va deixar llegir. D'immediat em va interessar i hi vaig saber veure els seus múltiples mèrits i valors. La impressió que em va produir és que per ventura fins i tot era excessivament perfecte. Aquest, poc més poc menys, va ser el comentari que vaig transmetre a

l'autor. Massa perfecte —i, evidentment, no em malinterpreteu— perquè tenia una arquitectura global del tot racional i calculada, perquè havia estat construït sense que la improvisació i l'atzar hi haguessin pogut ficar el nas, perquè tot s'ajustava a un ordre apriorísticament establert que en cap moment era contradit. Us he de confessar que fins i tot vaig trobar que era un poc massa cerebral.

Era evident que en Sebastià Alzamora, que abans d'escriure *Rafel* ja era autor, formant un duet amb en Pere Janer, del recull *Bicefàlia*, ben interessant, i que s'hauria d'haver publicat, no era d'aquells joves que tenen més voluntat de ser poetes que habilitats per demostrar que saben ser-ho amb una certa dignitat.

En S. Alzamora ha tingut la intel·ligència i la cultura literària necessàries com per a permetre's el luxe d'estrenar-se com a poeta publicat amb una obra que és una mostra de saviesa lírica. Crec que en el seu cas, que afortunadament ja no és gens infreqüent en la poesia mallorquina jove d'aquests darrers anys, per ventura seria més exacte dir que ja n'és la norma, hi podem veure una mostra de la relativa normalitat lingüística i literària que la nostra societat ha anat assolint al llarg de l'última dècada. Darrera els poemes que formen el recull *Rafel* hi ha un autor que ha tingut l'oportunitat d'assimilar de ben jove uns certs coneixements sobre la llengua i la literatura catalanes, l'aprofundiment dels quals ha pogut dur a terme de manera acadèmica i rigorosa en alguns cursos del batxillerat i en els seus anys d'estudis universitaris, encara inacabats. Començam a ser una societat que ofereix a aquells dels seus ciutadans que volen exercir l'ofici d'escriptors la possibilitat d'aprendre'l amb unes certes garanties de rigor i eficàcia. I aquest fet és molt positiu, per molt que la formació d'un novel·lista o un poeta sempre anirà molt més enllà de l'apre-

Sebastià Alzamora a Barcelona, el dia que va rebre el premi "Salvador Espriu" pel poemari *Rafel*.

mentage, teòric i pràctic, d'un conjunt de receptes de cuina literària. Un escriptor de veritat és, per damunt tot, un creador de llenguatges i d'emocions, de formes i d'un petit o gran univers d'experiències. Aquest joveçà anomenat Sebastià Alzamora pertany a aquesta dinastia. I malgrat la seva joventut, n'és membre amb totes les conseqüències.

El poemari *Rafel* té una arquitectura perfectament calculada i lligada. Són trenta-un poemes dividits en deu sèries de tres poemes i un altre de final que serveix de *Cloenda*. A més, tots tenen vint-i-cinc versos, que són decasíl·labs blancs. La sensació de rigor, de disciplina i d'ordre es desprèn inevitablement del conjunt. Sembla com si tot hagués estat dispostat per un seny omnipotent capaç de sotmetre sense vacil·lacions les experiències vitals més diverses a la llei de la forma.

I les experiències vitals que donen cos al contingut del llibre pertanyen clarament al regne de les agitats interiors que acostumen sotragar els temps de l'adolescència i de la primera joventut. Aquest és el moment vital explorat per en Sebastià Alzamora. I el llibre en fa una indagació exhaustiva, en una mena d'itinerari per una sèrie de vivències majors que certament són impossibles d'esquivar en el camí que ens duu de la infantesa a l'edat adulta.

El llibre, però, arranca d'una vivència ben concreta i ben real: la mort d'un company del poeta. Els poemes en seran parcialment una evocació. L'autor, però, sobretot convertirà l'amic mort en un pretext i en un punt de partida per a desenvolupar un procés de reflexió sobre l'aprenentatge vital dels amics del desaparegut, i molt especialment sobre el del mateix poeta, que serà qui en fixarà per escrit l'experiència amarga compartida.

A la primera sèrie, titulada *La mort*, hi ha la narració d'aquell fet real que marca l'origen del llibre. El poeta visita amb dos companys la tomba del seu amic, mort cinc anys

Sebastià Alzamora i Damià Pons en la presentació de *Rafel*, a Palma, abril 1994.

abans, quan tot just en tenia dasset, en un accident. N'evoca, en el segon poema, de to narratiu i de contingut molt clar, els cerimonials col·lectius que aleshores serviren per exterioritzar el dolor davant aquella mort. Com si s'hagués volgut dissimular i ocultar la voluntat inqüestionable de la fi d'aquella vida tan jove. En el tercer poema, situat temporalment a l'estiu següent, els tres companys, després d'una nova anada al cementiri per dur-li al mort el *manat habitual de ràbia*, comprenen que amb aquell esdeveniment va acabar-se la seva infantesa i que es fa necessari que alliberin el seu pensament del record del company absent. Tan sols si ho fan podran donar el salt cap a la vida adulta.

Aquesta sèrie és d'alguna manera la introducció del llibre. Amb un discurs fonamentalment narratiu, clar i precís, en Sebastià Alzamora ens presenta un fet real que va colpir la seva adolescència i, a la vegada, el personatge —l'amic Rafel— que serà el seu interlocutor al llarg de tot el llibre. El poeta i l'amic desaparegut són les dues cares de la moneda de l'existència: un representa la vida extingida, la que ja no podrà desenvolupar-se, la que ha quedat reduïda a un fragment de memòria; l'altra és

la vida que té cos i dubtes i desig. El poeta, símbol de la vida en creixement i en formació continuada, serà el contrast, l'*alter ego*, d'aquella altra vida que va estroncar-se. El llibre serà la biografia d'un que no va patir la malaventura que un atzar desafortunat el deixàs sense cos i sense sentits. Del que la va patir, a aquesta malaventura, únicament se'n podrà fer l'evocació necrològica.

La segona sèrie, titulada *El desvetllament*, comença amb la reiteració de la voluntat d'alliberar-se del dolor que els produeix la pèrdua de l'amic. Hi ha la voluntat d'afrontar les incerteses de l'adolescència. Ens trobam amb un protagonista que és un nosaltres, un nosaltres que es planteja *investir el món* i acumular experiències que enriqueixin el seu temps d'aprenentatge. Fins i tot ja comencen a conèixer la vivència del fracàs. En el tercer poema, quan la primera persona en singular ha suplantat la veu col·lectiva del poema anterior, la paraula és proclamada el mitjà més apte per assolir el coneixement d'un mateix i dels altres. En aquesta sèrie, i també en alguns altres moments del llibre, hi he cregut endevinar ressons blaibonetians.

La tercera sèrie és dedicada a *L'Amistat*. En el primer poema hi ha la celebració d'aquest bell sentiment, en un lloc i temps ben concrets: *en aquella taverna/ prop de la platja on solíem anar/ tots els dissabtes*. Esser amics significa compartir converses, aliments, cigarretes, rialles i complaciments. Més enllà de la pèrdua anterior d'un amic —que és indirectament esmentat en el segon poema quan es contraposa la mort d'una persona vella a la seva—, l'amistat és un bé que ajuda a forjar-se la pròpia personalitat i a projectar-la sobre els altres. Els tres poemes són en certa manera una apologia de l'amistat, gràcies a la qual la persona humana, concebuda pel poeta com un *cervell d'amor*, pot redimir-se de les *festes retudes*, o sigui, de les derrotes.

El títol de la quarta sèrie és *La Nit*. Amb la certesa que *tots nosaltres som la nit*, el poeta declara haver *après la nit* al llarg dels cinc d'anys d'absència del seu amic Rafel. La nit, però, no seria un símbol de la mort, més aviat serien els terrenys desconeguts, tant exteriors com interiors, que el poeta ha incorporat al seu bagatge de coneixements. La nit és la pàtria dels poetes (aquest concepte procedeix de dos versos del cubà José Martí, que diuen: *Dos patrias tengo*

yo,/ Cuba y la noche). Ho va ser a partir dels romàntics alemanys i ho va continuar sent dins la tradició lírica simbolista. D'acord amb aquesta línia de creació, el poeta seria un afortunat de nit, perquè aquesta representaria la possibilitat de l'autoexploració i, a la vegada, del viatge pel continent dels somnis i de la fantasia. La conquesta de tots aquests llocs faria possible l'assoliment de la plenitud del coneixement.

En el segon poema se'n treu la conseqüència: és de l'experiència de la nit d'on en surt la llum capaç d'engendrar el futur. El tercer poema, en una mena d'anunci de la sèrie següent, es refereix a la nit com el temps més propici per a l'amor. Un amor que és concebut com un joc de paraules i cossos.

La cinquena sèrie és dedicada al descobriment de la pròpia sexualitat. El seu títol és *La Carn*. El cos reduït a la condició de matèria, una matèria, però, vivicada per la concupiscència i el desig. El primer poema ens presenta el sexe com un regne de llibertats encara desconegudes. S'hi endevina el plaer, però també l'angúnia i el temor. El propi cos és percebut com una catedral de l'autosatisfacció. El sexe sobretot es redueix a paraula, a tema de conver-

sa, i a joc solitari.

En el segon poema s'estableix la identificació entre la vida i la possessió d'un cos que desprèn desig. Aquells que han perdut el cos, com l'amic Rafel, no són posseïdors de vida, encara que sobrevisquin en el record. ... *morir és no poder tocar-se*, s'afirmarà en el tercer poema, en el qual l'afirmació de la pròpia sexualitat és un acte de proclamació de l'existència personal.

La sisena sèrie és la de *L'Amor*. En el primer, el poeta experimenta el miracle de l'enamorament, d'una dona que és *plena d'espècies en pell i carícies*. En el segon, amb el Rafel evocat fent el paper d'interlocutor, el poeta descriu el procés de transfiguració d'un mateix en l'altre que s'experimenta quan es produeix l'enamorament. D'aquest sempre se'n desprèn vida, exaltació, encara que no forçosament hagi de derivar-se'n una mena d'estat angelical. En el tercer poema, l'amor i el sexe conflueixen. En el moment de la relació física és quan és pot proclamar als quatre vents que *Tots els amants vivim en bell projecte*.

El tema de la setena sèrie és *La solitud*. En el primer poema, ens parla de la solitud fecunda, d'aquella que permet la reflexió. En el segon, el poeta recorda l'estat de solitud, d'aïllament del món extern, que li va produir durant un cert temps la mort del seu amic Rafel. En el tercer es tracta de la possibilitat d'experimentar aquesta vivència encara que ens trobem immersos dins una multitud, entremig de la gent que ompl el local d'un bar abeurat de música, per exemple.

El Pensament és el títol de la vuitena sèrie. El primer poema és una mena de radiografia ideològica de la generació del poeta. Són nascuts en uns moments que les grans ideologies, més o menys redemptoristes, que suposadament havien alimentat les generacions anteriors, es troben en una situació de desfeta irreversible. Accedeixen a la vida adulta quan ja no queden mites intocables i quan a l'horitzó no s'endevi-

Pere Janer i Sebastià Alzamora, autors del recull *Bicefàlia*, inèdit.

nen propostes alternatives esperançadores. Entremig d'aquest paisatge de cadàvers d'idees, tan sols hi ha silencis i la temptació del pragmatisme, en la seva versió més postmoderna: presentisme i egoisme. El poeta entre tantes ruïnes aixeca la bandera de la solidaritat: *el seu voler en somriures i contactes*.

En el segon poema el camí que sembla triar el poeta, recorregut *sempre d'estranguis sota el pes del dubte*, és el d'afirmar-se en l'estimació de la seva pròpia terra. En el tercer, el món de les idees és percebut com un gran teatre, buit i derruït. En el seu interior tot són restes i elements en fase de descomposició.

En *El Desconcert*, la novena sèrie, dóna continuïtat al contingut dels tres poemes anteriors. En primer lloc, ens presenta el context on es produeix l'esfondrament de les grans idees. A mi, lector del recull, per ventura excessivament temerari, m'ha remès a l'Europa d'ara mateix. Una Europa que al mateix temps que continua conjugant amb altivesa les grans paraules, que suposadament li atorguen una categoria històrica superior, és incapaç, per exemple, de posar fre als atropells genocides dels serbis.

En el segon poema ens trobam amb una mena de faula: un reialme en el qual els diners són l'única font de poder. I en el tercer, hi ha un rebuig dels rituals de vida, fets d'aparences i d'enganys, que els humans anam representant.

La darrera sèrie, titulada *El Temor*, comença amb l'anunci del projecte vital que el poeta vol desenvolupar: *... donar a la meua veu la tasca/ de pronunciar una llengua i una vida*. En el segon poema, sorgeix el dubte sobre la possibilitat de la seva realització. S'expressa, però, de manera indirecta, a través d'una mena de paràbola en la qual ens trobam un pescador que no ha aconseguit posar peixos dins els seus poals. És el símbol d'una persona que no ha reeixit, al llarg de la vida, a omplir les seves mans buides. En el tercer, totalment projectat cap el

El premi "Salvador Espriu" per a poetes joves va lliurar-lo el Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Joan Guitart, a Sebastià Alzamora en l'acte que va tenir lloc al Centre d'Art Santa Mònica. (Miquel Àngel Riera formava part del jurat del premi). Barcelona, novembre 1993.

futur, el poeta decideix viure obert als camins i les experiències que li anirà propasant l'avenir.

En el poema trenta-u, titulat *Cloenda*, ens trobam amb un començament simètric al del primer poema. Ha estat una mena de viatge circular. En Rafael, l'amic mort, ha estat el punt de partida i també el de cloenda. Sobretot, però, ha estat el pretext perquè el poeta fes un repàs al procés de la pròpia creixença, que s'ha anat produint al llarg dels cinc anys, uns anys que han representat un recorregut pels diversos estats de la condició humana, molt especialment per aquells que són més propis del temps de l'adolescència.

En aquest darrer poema, el poeta reafirma la seva voluntat de continuar existint, i té tantes ganes de vida, i se'n sent tan pletòric, que de vegades fins i tot té la creença que serà etern i que mai no serà engolit per la terra, per la mort.

El llibre va començar fent referència a la mort d'una vida jove i acaba amb l'esclat d'una existència que es creu tan poderosa que s'atreveix fins i tot a proclamar-se guanyadora sobre la mateixa mort.

La meua lectura, que per ventu-

ra ha estat massa descriptiva, voldria haver servit per a posar en evidència que el llibre d'en Sebastià Alzamora és una obra densa de continguts, que presenta amb rigor formal i conceptual el tractament d'una bona part dels grans temes que de sempre regeixen la vida dels humans i la cultura literària. Tenc la confiança que haurà quedat demostrada la seriació que es produeix entre els trenta-un poemes i la composició estructural totalment pensada del recull.

Rafel no és una obra de lectura fàcil. Reclama l'esforç del lector. De vegades té versos i usos del llenguatge que presenten una dosi considerable d'hermetisme. Els conceptes temàtics no sempre són desxifrables amb facilitat. En alguns fragments fins i tot es pot tenir la sospita que el poeta ha encotillat en excés la seva espontaneïtat. El fet d'haver assumit l'aprenentatge de l'ofici poètic amb tant de rigor fa que Alzamora ens privi, de tant en tant, d'aquells versos més o menys esburbats que sempre són propis del poeta adolescent. Tanmateix, però, no cal lamentar l'absència d'allò que no hi és, ans al contrari, cal celebrar tot quant hi ha posat, que és molt i bo. □

4. L'escriptura

HONORAT DOMÈNECH I FERRER

- *Hem d'anar a cas notari, Blanca. T'ho vull deixar tot: s'hort de Son Maties, s'oliverar... Però està un poc embuiat, hi ha ses llegítimes de molt de temps...*

En Jaume Sintes va mirar la seva filla amb tendresa. Era la seva preferida. No li havia donat mai un disgust. Amable, servicial i naturalment bondadosa. Ara que estava malaltís i que sentia que les forces li minvaven, havia decidit fer-la hereva. Li va parèixer, no obstant això, descobrir una ombra de disgust dins els ulls d'ella. Li resultava tan incompreensible i va ser tan fugissera que no en va fer cas.

Quan l'endemà sortiren al carrer per l'hortet de tarongers, na Blanca estava tan amable com sempre, encara que no podia dissimular un cert nerviosisme. Va reparar que hi tornava a haver aquell homenet repenjat al safareig. Pujaren pels carrers de la vila. Al fons es retallaven les altes muntanyes damunt el cel d'estiu. Un autobús de turistes passava camí del Port.

Arribaren a la plaça ombrejada pels grans plàtans. Respiraren la fresca de l'espaiós rebedor. Na Blanca notava que les cames li tremolaven. Pujaren al despatx. Tot ja estava preparat i feren via. Només quan, furtivament, el notari li adreçava una de les seves ullades, na Blanca sentia que el cap li feia voltes.

Va ser en aquella mateixa cambra, feia unes setmanes, quan el notari l'havia enviada a demanar. Estaven drets, tot sols, i, després d'un parell de paraules sobre el testament de son pare, que na Blanca no va arribar a entendre perquè ell la mirava amb

aquells ulls, la va estrènyer amb força contra la paret. Se'n va desfer com va poder i va fugir escales avall.

- *Bé, ja hem acabat. Heu de venir a cercar l'escriptura.*

Pel carrer no deia una paraula. Recordava com havia fuit, amb por que no l'encalçassin, i com havia passat alguns dies trasbalsada tement que li enviàs qualcú.

- *Li diré an es meu homo que la vagi a cercar.*

En Jaume, que havia advertit el mutisme i la poca satisfacció de la filla, no va poder pus:

- *I per què hi has de fer anar en Miquel, que no hi pots anar tu? Ja li basta amb ses feines de s'hostal.*

Passaren alguns dies. El dimarts

en Miquel tenia el dia lliure. Dins l'hort donava menjar als conills. Repenjat al safareig hi havia l'homenet. Na Blanca s'acostà al seu marit. Conversaren un poc. Finalment gosà demanar-li.

- *Jo? Ja hi aniràs tu!*

En Miquel va assenyalar cap el safareig:

- *I qui és aquest? Ja torna a ser aquí?*

Va tancar la porta de la conillera d'una revolada i se'n va anar cap a la casa.

Dimecres en Jaume es va aturar i va demanar a la filla:

- *Que l'has anada a cercar?*

- *Sí, però estava tancat.*

- *Ja és ben raro que a cas notari estigui tancat...*

- *Devien fer obra, o pintar, que sé jo!*

Quan se'n va haver anat, na Blanca es va informar pels veïnats sobre l'homenet. Patia dels ronyons i estava retirat de la feina. S'aturava a descansar sovint.

Potser ara desapareixeria la gelosia del seu home.

L'endemà decapvespre va venir l'oficial del notari i li va dur l'escriptura. □

Sortiren al carrer per l'hortet de tarongers. Na Blanca va reparar que hi tornava a haver aquell homenet repenjat al safareig. Al fons es retallaven les altes muntanyes. Un autobús passava camí del Port. (Dibuix d'Ofèlia Novella)

Alguns aspectes del canvi familiar.

Canvis en el rol de la dona

INÉS ALBERDI

Probablement, com en cap altre lloc, l'expressió més contundent de la transformació que ha experimentat la societat moderna es manifesta en la família. Les conseqüències del canvi han fet que la família hagi esdevingut una institució en crisi. La sociologia, la política, el dret, la demografia, la religió... tothom, cadascú des del seu àmbit, tracta de conèixer què ha passat, què passa i quines fórmules cal replantejar per a aquesta crisi, vella en si mateixa però que mai com en els darrers vint o trenta anys no havia estat tan intensa i evident, no havia afectat amb l'amplitud actual tots els països i tota l'estructura de la societat. No és gens estrany que l'ONU la tenguí com un problema permanent en el seu programa, que hagi declarat l'any 1994 "Any Internacional de la família", i que associacions, entitats i institucions hi dediquin especial atenció.

L'Assemblea de Dones de Palma ha organitzat diversos actes i tertúlies per reflexionar entorn de la importància que en la crisi de la família ha tenguut el canvi de rol de la dona dins la societat moderna, i ens ha fet arribar el treball d'Inés Alberdi (1) amb el prec que hi donàssim difusió.- E.M.

Les transformacions que ha sofert la societat espanyola en els darrers trenta anys es podrien retratar i analitzar mitjançant els canvis de rol social de la dona.

L'augment de l'activitat econòmica, el major consum i benestar de la població; la participació política amb el restabliment dels drets individuals; l'augment de l'educació formal, així com de la formació i preparació professional; els canvis en les relacions personals i el comportament sexual; l'augment de les alternatives personals i la llibertat d'expressió; en fi, els múltiples indicadors del canvi social a Espanya, tots es poden valorar per mitjà d'allò que ha suposat per a les dones espanyoles un canvi que les ha allunyat, en el termini d'una generació, de la tradició que s'havia mantingut constant per a nombroses generacions anteriors.

En les seves formes i comportaments de vida, les dones de trenta anys estan avui més allunyades de les seves mares, quant a interessos i oportunitats, que ho varen estar les seves mares de les dones del segle passat.

(.../...) La nostra hipòtesi de partida és que els comportaments femenins són la variable principal, pel que fa a l'explicació del fet, per entendre les transformacions de la institució familiar.

Louis Roussel, en el seu treball *La famille incertaine*(2), assenyala que, a Europa, els canvis demogràfics

Els canvis demogràfics a Europa són els indicadors estadístics que mesuren els canvis familiars.

són els indicadors estadístics que mesuren els canvis familiars. D'aquesta manera els descens del nombre de matrimonis, la reducció del nombre de fills per dona o l'augment dels fills fora del matrimoni serien els indicadors més exactes d'un canvi familiar que cal entendre i explicar.

Caldrà veure si aquests canvis són el resultat o no de canvis profunds en la concepció de la institució familiar. La hipòtesi de Roussel és que tots aquests indicadors reflecteixen la devaluació dels aspectes institucionals de la vida familiar i que no es poden explicar sense entendre els canvis culturals que s'han produït en les societats desenvolupades. Quant a les tendències de futur, Roussel creu que d'una forma immediata el més probable és que es mantinguin aquestes tendències: els infants creixeran en famílies més reduïdes, augmentarà el nombre de ruptures matrimonials i el nombre de famílies reconstituïdes després d'una ruptura, augmentarà el nombre d'infants a càrrec de dones separades o divorciades i augmentaran les persones adultes amb familiars al seu càrrec d'edat avançada. Altres previsions més insegures es podrien fer respecte les tendències a llarg termini que aquests indicadors podrien mostrar.

En relació als canvis culturals que s'han produït en les societats europees, els que destaquen de manera significativa són els que afecten el nou paper social de les dones, la seva participació en els sistemes d'educació i formació i la seva entrada massiva en el món del treball remunerat. Així com les tendències que es refereixen a la fecunditat i natalitat poden ser variables, els canvis que afecten les condicions socials de la dona no és probable que es reconsiderin. La igualtat de drets i la participació educativa o laboral apareixen com canvis difícilment reversibles.

Estam d'acord amb Roussel que s'ha produït una certa reducció de la importància institucional de la famí-

Els homes, com les dones, han d'aportar models significatius de comportament en el creixement de les relacions personals amb els seus fills.

lia, però creim que la pèrdua relativa d'importància d'alguns aspectes institucionals de la família no suposa una pèrdua paral·lela d'importància de la família en si mateixa. La seva capacitat d'identitat social, erosionada amb la varietat i amplitud de la mobilitat generacional, ha estat paral·lela a l'augment de la significació psicològica dels vincles familiars. Les línies de relacions interpersonals en el si de la família, la cadena dels afectes i desafectes vinculats als llaços familiars adquireix una major importància en les societats actuals paral·lelament a la reducció del nombre de membres de les unitats familiars. La reducció i concentració familiar va paral·lela a un augment de la intimitat i l'afectivitat en les relacions intrafamiliars. També, paral·lelament a una major freqüència de ruptures matrimonials es produeix una intensificació dels llaços afectius dels cònjuges o parelles estables de convivència, sense que sigui possible determinar si és la lliure elecció de la parella, que presuposa la intensitat afectiva, la que du a la possibilitat de ruptura o és la possibilitat de ruptura la que influeix en la intensitat afectiva, ja que sense aquesta intensitat afectiva no es justifica el manteniment del vincle conjugal.

(.../...) L'evolució demogràfica

de l'Estat espanyol i Itàlia en aquests anys és la que es va produir als països nòrdics els anys seixanta i són actualment els països on existeixen les xifres més baixes de natalitat mundial.(3)

La vinculació a les institucions europees, el desenvolupament econòmic i la liberalització política ajuden a comprendre, però no expliquen del tot, els canvis tan enormes de pautes demogràfiques que es produeixen a Espanya. Potser la comprensió fonamental del canvi s'ha de veure en la nova i ambivalent posició de les dones. Per una part, l'educació i la formació professional fan cada vegada més atractiva la participació laboral i la presència en camps que abans els estaven tancats; a la vegada, la tradició mediterrània de segregació entre els sexes no prepara adquadament els homes per a la col·laboració en l'àmbit domèstic. Les dificultats per simultanejar treball i família s'aminoren a base de reduir família, fenomen que ja es va presentar anteriorment als països del nord d'Europa, i que en aquests països del sud a la vegada que sorprenen més resulten més ostensibles.

(.../...) La desinstitucionalització de la família és una de les tendències de canvi familiar que es generalitza a Europa. Els indicadors

Hi ha encara, especialment als països mediterranis, moltes dones que assumeixen el rol tradicional a la família, però fins i tot aquestes dones no han transmès a les seves filles la continuïtat del model.

que més freqüentment ho assenyalen són l'augment de la convivència sense matrimoni i l'augment dels naixements fora del matrimoni. Tots dos fenòmens tenen poca rellevància numèrica a l'Estat espanyol, si bé la formalitat del registre social no té aquí la seriositat amb què s'aplica a la majoria de països europeus; (...) El cens intenta controlar aquesta desinformació però tampoc pregunta adequadament sobre relacions no matrimonials i filiació entre els que viuen en una mateixa llar. L'única dada que es pot conèixer amb exactitud, la dels naixements fora del matrimoni, reflecteix de moment un creixement molt moderat. Almenys si el comparem amb les xifres d'Escandinàvia on la meitat dels infants que neixen ho fan de pares que no estan casats entre si.

L'augment del treball remunerat de les dones apareix com el factor clau del canvi de rols femenins en la nostra societat. Però, aquest canvi, allí on s'ha produït sense una recom-

posició de la divisió del treball domèstic, ha suposat un esforç de treball i una reducció del temps lliure molt considerable per a les dones, que podrien tenir la temptació de reduir, en la mesura de les seves possibilitats, les exigències domèstiques. Evidentment, el nombre de fills és un dels factors que componen el conjunt del treball domèstic, i en certa manera és controlable. A les societats en les quals l'arribada de les dones a l'activitat fora de casa no s'ha produït paral·lelament a una forta eufòria econòmica i no ha estat possible augmentar substancialment l'ajuda pública a les tasques familiars (guarderies, menjadors públics, hospitals de dia, atenció a la gent gran, etc.), les estratègies de les parelles joves en les quals tots dos volen mantenir la pròpia activitat econòmica, passen molt freqüentment per l'ajornament o la reducció del nombre de fills.

Els canvis ideològics que són la base de la nova situació social de la

dona, en paraules de la constitució americana "la defensa de la llibertat, la igualtat i el dret a la recerca de la felicitat", afavoreixen també actualment les tendències del canvi familiar cap a models més reduïts, en els quals les relacions interpersonals són més íntimes i on l'individu cerca la realització personal. Aquesta primàcia de la cosa privada, de la cosa "personal" fa més vulnerables a la vegada que més importants, o significatives, les relacions de la parella. De manera que tenim una aparent paradoxa en la "nova família" que és a la vegada més important, més reduïda i més inestable. La llibertat actua com argument per trencar les unions que no satisfan els membres de la parella i la recerca de la felicitat és el camí a través del qual, en les societats actuals, s'aconsegueix la frustració d'unes relacions en què s'han posat més expectatives que mai.

Podem veure que l'acord tradicional que mantenia la divisió de rols en funció del sexe ha desaparegut. Hi ha encara moltes dones, especialment als països mediterranis, que l'edat els impedeix reciclar-se i que actuen en el marc d'aquesta tradició, però fins i tot aquestes dones no han transmès a les seves filles la continuïtat del model, o no han volgut o no han pogut, però el fet és que entre les generacions més joves l'acord ja no existeix. Això requereix la necessitat d'un nou contracte social. Davant l'assumpció tradicional que tot allò que fa referència a la família, l'atenció als fills, als vells i minusvàlids, així com l'ocupació quotidiana de la casa corresponia a la dona com a contrapartida del sosteniment econòmic que l'home li oferia a ella i als fills, és necessari trobar una via d'acord amb el moment històric en què el sosteniment de la casa és cada vegada en major mesura responsabilitat de tots dos cònjuges, i fins i tot de forma creixent, de les dones que poden, per raons diverses, trobar-se soles davant les responsabilitats econòmiques de la família. El "nou contracte social" implica una

redistribució dels papers socials i de les responsabilitats econòmiques i domèstiques, més d'acord amb la realitat sociològica de les famílies i que no contradigui de forma exagerada els criteris d'igualtat i de justícia que domina la consciència social actualment.

La ideologia familiarista ha pressionat les dones, i encara ho fa, comparant "l'entrega" de les mares de generacions anteriors amb el "desentre's" de les mares modernes, sense adonar-se que la seguretat dels fills, així com els valors de la igualtat i la dignitat de les dones poden estar molt més assegurats en un grup familiar d'aquest estil, on potser els pares no comparteixen moltes hores en comú amb els fills, però on l'equilibri de poder i de responsabilitat de la mare i del pare apareixen com una assegurança davant la mort, la pèrdua de treball, els maltractes, l'abandonament de la casa, circumstàncies tanmateix prou freqüents entre les idealitzades famílies del passat. Per no assenyalar les avantatges relatives de la major educació i coneixement de tot tipus de les mares joves, que ofereixen als seus fills l'apropament i el coneixement dels seus problemes, cosa que les dones sense drets, sense educació no poden igualar.

D'altra banda, aquesta crítica assumeix un model familiar desigual i segmentat que no valora en absolut la presència del pare i el seu apropament als fills. La necessitat de la figura materna indispensable per al desenvolupament psicològic dels infants no troba mai el paral·lel de la necessària figura paterna, com si els homes no haguessin d'aportar res als seus fills com a models de comportament i guies en el creixement de relacions personals significatives. (.../...) □

(1) Revista *Amaranta*, núm.2, 1993.

(2) *La famille incertaine* (El futur de la família), de Louis Roussel. París, 1989: Odile Jacob.

(3) Delgado i LiviBacci: "Fertility in Italy and Spain: the lowest in the world" en *Family Planning Perspectives* vol. 24, núm.4 juliol-agost, 1992.

PEDAGOGIA COL·LECTIVA

Mijaïl Gorbatxov, ciutadà mundial

ANTONI AMORÓS I BORRÀS

Inesperadament, he contemplat en el programa *Carta blanca* de Canal 9 de la televisió valenciana, de dia 12 de maig, la compareixença de Mijaïl Gorbatxov, ex president de la Unió Soviètica i de Rússia, anterior a Boris Ieltsin. I creador de la perestroika i glasnost soviètiques.

La seva imatge i la seva paraula m'han paregut d'una profunditat i d'un escalf popular extraordinaris. Un diàleg obert als periodistes i al públic en general. L'auditori fent preguntes, moltes i diverses, en valencià, a Gorbatxov, que contesta-

va tot d'una en rus traduït simultàniament en valencià. Qüestions sobre Rússia d'ara i d'abans, del comunisme com a ideal i com a política, sobre Europa i la ex-Unió Soviètica, Ieltsin i els nostàlgics comunistes, paneslavistes i imperialistes de Xirinoski. I la Comunitat d'Estats Independents, successora de la potència Unió Soviètica. I també sobre problemes tan actuals a Espanya com la corrupció política que vivim. Sobre això el recent Premi Nobel de la Pau s'ha mostrat resolt i contundent amb el consell a Felipe González, que ell coneix i aprecia: "El president espanyol ha de tenir com a primer deure combatre i extirpar tot d'una la corrupció de l'Estat."

He pogut comprovar la gran talla política i humana de Gorbatxov i la profunditat del seu pensament i sentiment. M'hagués agradat molt estar present en el plató de la televisió valenciana, per conèixer-lo personalment i per poder-li preguntar en rus què ha significat per a ell l'assaig rus del comunisme sense llibertat. La tesi del Comunisme en la dialèctica de Hegel i l'antítesi del Capitalisme. I també la síntesi actual, si ja s'ha aconseguida, en l'evolució de la història de la humanitat, segons el filòsof germànic pre-marxista.

Tanmateix, m'ha recordat l'ex-president soviètic la gran literatura russa de Dostoievski, Tolstoi, Gorki, Pasternak i Xólojov. I la sana humanitat de l'esperit eslav quan era abraçat i abraçava una comunista valenciana centenària, que havia volgut presenciar l'audiència televisiva de Gorbatxov en els mateixos estudis de Canal 9.

En fi, m'ha impressionat la compenetració de l'auditori i la personalitat convidada, que ha estat general i entusiasta. I òbviament, també, el carisma d'aquest gran rus contemporani de transcendència històrica i geopolítica mundials.

Notes de camp sobre els molins de vent aiguaders del Campo de Cartagena (Múrcia)

NICOLAU S. CAÑELLAS I SERRANO

En aquestes notes volem cridar l'atenció sobre els molins de vent aiguaders del Campo de Cartagena, a Múrcia. Deixant a part el seu valor intrínsec, el que fa més interessants aquests enginys per nosaltres, és que es tracta d'uns enginys híbrids entre dos mecanismes que a Mallorca coneixem bé, però que no trobam mai mesclats: el molí de vent de torre (el nostre molí de vent fariner) i la

Al Campo de Cartagena, on la topografia és molt semblant a la del pla de Sant Jordi, el camí escollit fou absolutament diferent.

roda de rest (la roda de les sínies).

A Mallorca l'extracció d'aigua va ésser, durant segles, cosa de les sínies i sols a partir del segle XIX es va començar a usar la força del vent per treure aigua. Però en aquell moment es va prendre un camí molt diferent del que s'havia seguit amb les sínies, on per treure aigua s'usava una roda de rest: l'element escollit per extreure l'aigua va ésser la bomba impulsora. Aquesta elecció va condicionar l'estructura dels nostres molins de vent aiguaders, que tot d'una alleugeriren la torre i aviat canviaren la antenada, que podia voltar més aviat, i es transformaren en els molins de caixó mòbil que avui coneixem.

Al Campo de Cartagena, on la topografia és molt semblant a la del pla de Sant Jordi, el camí escollit fou absolutament diferent. Els molins de vent continuaren accionant rodes de rest, iguals a les de les sínies. La feina de fer rodar una d'aquestes rodes es més feixuga que la de impulsar una bomba submergida, per això aquests molins no varen poder alleugerir-se i la seva torre és de grans dimensions, semblants a les dels nostres molins fariners. Accionar una roda de rest requereix un moviment no massa ràpid i per això l'antenada usada va ésser la mateixa que la dels molins fariners de la zona. No hem trobat dades concretes de l'època en què aparegueren, si bé segons algun autor, com en el cas mallorquí, substituïren les sínies i són posteriors als molins fariners¹.

En aquests molins, la captació

Molí de vent aiguader al Campo de Cartagena. La torre conserva el capell, el caprot de l'arbre i la barra de girar, però ja ha perdut l'antenada. Aferrada a la torre es veu la roda de rest, en aquest cas mixta, de fusta i ferro i d'estructura radial. 1993. (Foto. Nicolau Cañellas)

de la força es fa mitjançant una antenada de 8 o 10 antenes, envelada amb veles llatines, igual a la dels molins fariners de la mateixa zona (a Mallorca també usaven aqueix tipus d'antenada alguns molins fariners i alguns d'aiguaders, si bé en el nostre cas tenia 6 o 8 antenes). L'antenada gira sobre congruens i amb l'ajut d'una barra de girar que davalla des del capell fins l'envelador.

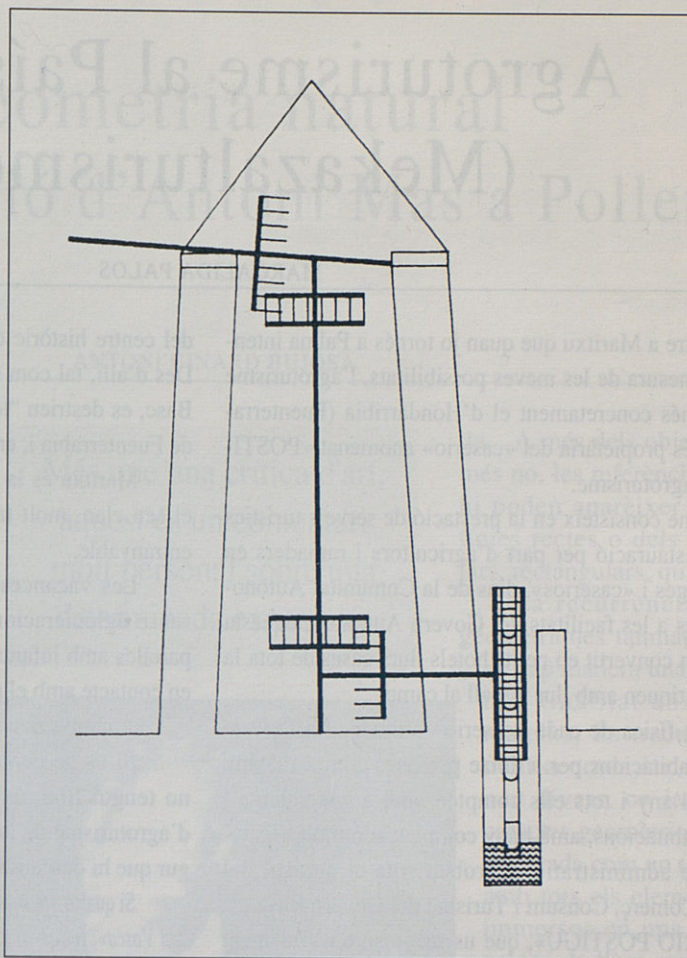
Aquesta antenada és suportada per una torre de grans dimensions, de 6,5 m d'alta i de 4,5 m d'ampla, que està emplaçada sobre un cintell de devers 1,5 m d'alt. Segons la bibliografia ², els molins fariners de la zona encara són més grossos que els aiguaders. Cal destacar, però, que són de dimensions sols una mica inferiors als molins fariners mallorquins (quadre 1).

Comparació entre les dimensions aproximades dels molins de vent aiguaders del Campo de Cartagena i els molins de vent fariners de torre ampla mallorquins:

		Cartag.	Mallorca
Torre	Altura	6,5 m	7,5 m
	Diàmetre	4,5 m	4,5 m
Antenada	Diàmetre	12 m	14 m

Tots els elements encarregats de transmetre el moviment des de l'antenada a la roda de rest, poden trobar-se als molins i sínies mallorquines: l'antenada mou un eix, situat amb una lleugera inclinació (vegeu el dibuix adjunt). A n'aquest eix hi ha engastada una roda (engranatge de fusta, format per una anella de fusta on hi ha les dents), que encaixa amb un rodet (engranatge de fusta, format per dues anelles de fusta, entre les quals es disposen les dents). Aquest rodet fa voltar un eix vertical, que davalla fins la part inferior de la torre, on hi ha un altre rodet, que engrana amb una roda situada verticalment dins la torre. Aquesta roda està encastada a un eix horitzontal, que travessa la paret de la torre, que suporta la roda de rest i la fa girar.

L'element que executa la feina

Esquema de la maquinària dels molins de vent aiguaders del Campo de Cartagena: el moviment generat per l'antenada es transmet a través d'una roda a un rodet que fa girar l'eix vertical. A la part inferior d'aquest eix, un altre rodet engrana amb una roda que mitjançant un eix horitzontal fa voltar la roda de rest.

és una roda de rest, de devers 2,4 m de diàmetre, de fusta (amb estructura de creuers) i mixtes, amb reforços de ferro (d'estructura radial). Es tracta d'una roda doble, formada per dues anelles de fusta. Rodes d'aquest tipus es poden trobar a Mallorca, si bé són molt menys nombroses que les rodes senzilles, constituïdes per un sol anell de fusta. El fet d'ésser dobles les fa més feixugues, però també més robustes que les simples. La roda de rest accionava un rest de cadufos. La roda està just devora la torre i algunes restes fan pensar que la roda es trobava coberta davall teulada.

Tot i no ésser tant abundants com els molins de vent aiguaders mallorquins (segons un cens de 1956, n'existien 162 ³), la seva presència es habitual al Campo de Cartagena. El seu estat actual es d'abandonament, però la major part conserven encara el capell, el caparrot, la barra de girar i la roda. Varen

usar-se fins devers 1975 ⁴, però en aquests moments sembla no quedar-ne cap d'actiu. □

Bibliografia bàsica dels molins de vent del Campo de Cartagena:

GÓMEZ, L.; MONTANER, M.E.; PELLICER, J. 1981. *Molinos de viento del Campo de Cartagena*. Cuadernos populares 2. Serie Técnicas. Editora regional de Murcia.

DE SANTIAGO, C.; MAS, A. 1989. «Los molinos de viento del Campo de Cartagena». *Los molinos: cultura y tecnología*. Centro de investigaciones y animación etnográfica. Instituto de conservación y restauración de bienes culturales.

CARO, J. 1983. «Disertación sobre los molinos de viento». *Tecnología popular española*. Editora nacional.

Notes

¹ De Santiago. 1989. p.322 i 323.

² De Santiago. 1989. p.323.

³ De Santiago. 1989. p.323.

⁴ De Santiago. 1989. p.323.

Agroturisme al País Basc (Mekazalturismoa)

MARGALIDA PALOS

Vaig prometre a Maritxu que quan jo tornés a Palma intentaria difondre, a mesura de les meves possibilitats, l'agroturisme del País Basc i més concretament el d'Hondarribia (Fuenterrabia), on Maritxu és propietària del «caserio» anomenat «POSTIGU», dedicat a l'agroturisme.

L'agroturisme consisteix en la prestació de serveis turístics d'allotjament i restauració per part d'agricultors i ramaders en llurs pròpies granges i «caserios», dins de la Comunitat Autònoma Basca. Gràcies a les facilitats del Govern Autònom, aquesta gent del camp han convertit en petits hotels llurs cases de tota la vida, tot i que continuen amb llur treball al camp.

La capacitat física de cada «caserio» remodelat a l'efecte és limitada, sis habitacions per a dotze persones com a màxim. Estan oberts tot l'any i tots ells compten amb aigua calenta i calefacció. Les habitacions, amb bany complet, són molt espaioses. En l'aspecte administratiu es troben sota el control del Departament de Comerç, Consum i Turisme del Govern Basc.

El «CASERIO POSTIGU», que us recoman encaridament per a qualsevol època de l'any, es troba a cinc minuts en cotxe

del centre històric de Fuenterrabia, sota l'ermita de Guadalupe. Des d'allí, tal com canta Raimon en una cançó dedicada al País Basc, es destrien "tots els colors del verd", a l'esquerra la badia de Fuenterrabia i, enfront, Hendaia.

Maritxu és la típica dona basca del camp, matriarca de tot el seu clan, molt treballadora, immillorable cuinera i de tracte entranyable.

Les vacances a "POSTIGU" són perfectes, tranquil·les, sense aglomeracions. Són ideals per a tothom, majors, joves, parelles amb infants i nadons... S'hi gaudeix d'un tracte familiar en contacte amb el món rural i la naturalesa.

A menys de vint minuts de Sant Sebastià per autopista.

Si us he convençut i telefonau a Maritxu, encara que ella no tenguí lloc, us allotjarà a qualsevol dels sis establiments d'agroturisme de la zona. Tots perfectament restaurats i us assegurem que hi descansareu.

Si qualcú vol sol·licitar el catàleg «Guia de agroturismo de toda la Comunidad Vasca», feu-ho al telèfon 94-620.11.63 o escriviu a NEKAZALTURISMOA (AGROTURISMO), San Miguel Auzoa, 11, 1-A, GARAI, BIZCAIA

Geometria natural

(Una exposició d'Antoni Mas a Pollença)

ANTONI GINARD BUJOSA

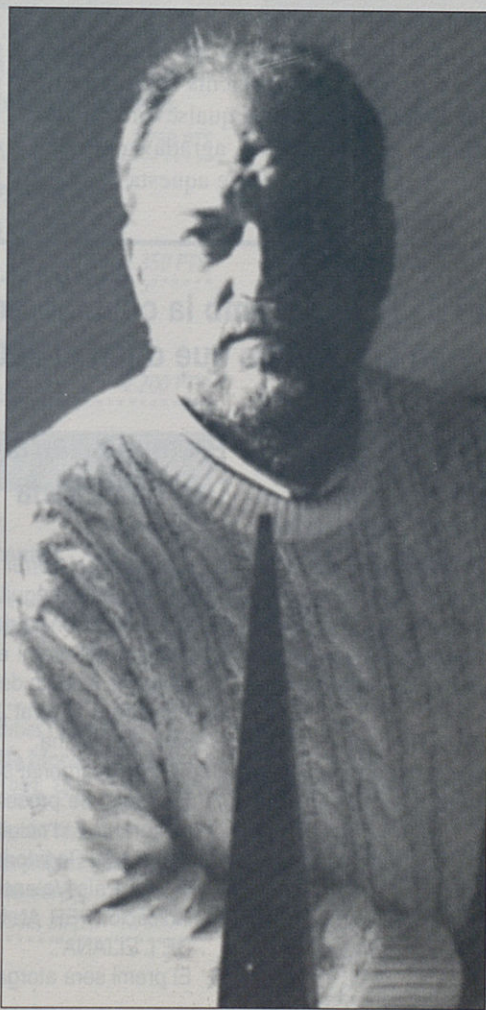
El passat dia 26 de març el pintor campaner Antoni Mas inaugura una exposició a les Galeries Bennassar de Pollença que estarà oberta al públic fins a finals del mes d'abril.

No són hores (tampoc no em correspon a mi) de descobrir ni de presentar en societat un pintor amb prou experiència, acumulada de fa anys en exposicions, tant individuals (1979, 1981, 1983, 1988, 1990 i 1992), com col·lectives (de 1976 a 1984 i de 1992 a 1994, cada any).

Si se'm permet una opinió estrictament personal, de l'observació dels vint-i-cinc quadres presentats per Antoni Mas a la galeria de Pollença assenyalaré, en una impressió de conjunt, una característica global força significativa: la gairebé permanent presència o referència a les figures geomètriques combinades amb els objectes representats, objectes inanimats de natura morta (fruita, flors, ceràmiques, mobiliari o estris del taller del propi pintor), la figura humana o els elements del paisatge (definites sempre per la proximitat a la mar).

La geometria es fa present mitjançant diversos elements específics: l'escaire d'una taula o la disposició de les rajoles, diferents formes cúbiques (explicitades per mitjà de suports de fusta o d'una columna), els volums piramidals, les formes circulars, els elements triangulars, així com també una esquadra, unes esferes, una ploma-

Més que una crítica d'art, aquest és un comentari molt personal sobre una determinada exposició.

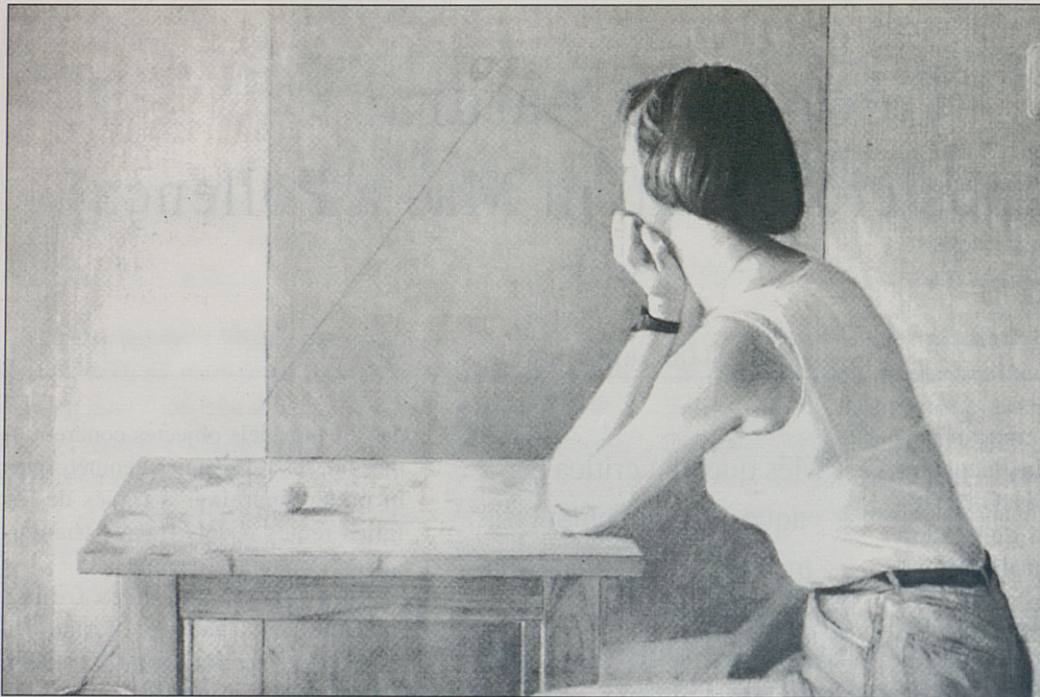
El pintor Antoni Mas i Roig, iniciat en l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artífics de Palma i en l'Escola Superior de Belles Arts de Barcelona.

da... A més dels objectes concrets, si més no, les referències geomètriques hi poden aparèixer a través de les línies rectes o dels traçats triangulars, rectangulars, quadrats.

La recurrència a les formes geomètriques tanmateix no significa de cap manera una simplificació ni una finalitat absoluta per ella mateixa. Es tracta d'una pintura molt acurada i elaborada, de format divers, on la composició de caràcter geomètric sempre apareix integrada com un tot i en harmonia amb tots els elements del quadre, immersos en una combinació de color i de llum realitzada amb claredat i nitidesa, que connecta fàcilment amb l'espectador.

Més que una crítica d'art, aquest és només un comentari molt personal sobre una determinada exposició. He de confessar que no conec detalladament l'obra anterior del pintor. I, en aquest cas, la meua percepció és possible que estigui condicionada per un agravant, com és el fet d'haver conegut la persona abans que el pintor.

Em sembla que tot el que he dit dels quadres està d'acord amb el tarannà i amb la naturalitat del caràcter de l'autor. Així, potser la geometria representa una projecció de la seva personalitat cap a una recerca de l'ordre i de l'equilibri natural que han de presidir els actes de la vida. O, fins i tot, des d'un punt de vista més pictòric, potser és un indicatiu o un anunci de la «recerca de l'abstracció» com

«Reflexió», oli damunt tela. La composició de caràcter geomètric sempre apareix integrada com un tot i en harmonia amb tots els elements del quadre.

apunta la mà del mateix pintor en un dels quadres (encara que potser tot això ho hauríem d'aclarir amb qui ha manejat el pinzell).

Malgrat totes les hipòtesis d'un

profà (que mai no ha tengut els coneixements suficients sobre pintura, però que com a qualsevol ciutadà sap si un quadre li agrada), del que no hi ha dubte és que aquesta combi-

natòria entre els elements de la natura i les formes de la geometria assoleix una altíssima qualitat intrínseca: és una vertadera manifestació de la bellesa. □

Els Ajuntaments d'Alzira i de l'Eliana, amb la col.laboració d'Edicions Bromera, convoquen els Premis que duen el seu nom

Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira 1994

1. Hi poden optar les novel·les originals i inèdites escrites en la nostra llengua, amb una extensió entre 100 i 200 fulls.
2. L'import del Premi és de 1.500.000 pessetes, com a pagament dels drets d'autor del 2000 primers exemplars.
3. J.Cavallé, Heike van Lawick, M.A.Oliver, M.A.Morena i el batle de la Ciutat formen el Jurat.
5. El llibre guardonat serà editat per Edicions Bromera.
6. Termini de presentació d'originals: del 30 maig al 10 de setembre 1994.
7. El Premi serà atorgat el 14 d'octubre

(Les bases completes podeu demanar-les a la redacció d'EL MIRALL, a l'Ajuntament d'Alzira i a Edicions Bromera, Polígon Industrial I, 46600 Alzira (Tel. 96/2402254, Fax 96/2403191).

Premi de Narrativa Juvenil Vila da l'Eliana

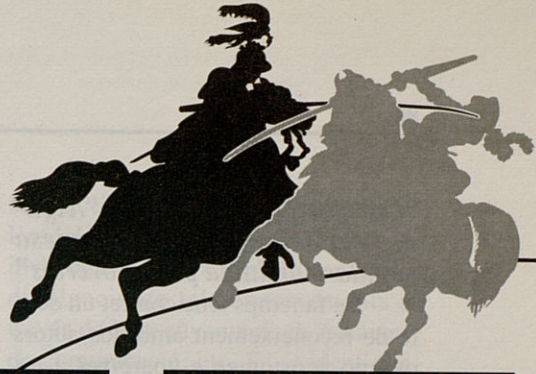

2. Hi poden concórrer narracions i novel·les inèdites, escrites en la nostra llengua, adreçades a joves entre 12 i 16 anys, amb una extensió de 50 a 150 fulls.
3. L'import del premi és d'1.000.000 de pessetes, 800.000 en concepte estricte de premi i 200.000 com a drets d'autor.
4. Componen el jurat J.A.Fluixà, J. Garcia, G. Llobet, J.Pla i el batle de l'Eliana.
5. El llibre guardonat serà publicat per Edicions Bromera.
7. El termini de presentació d'originals s'obrirà l'1 de juny i es tancarà el 7 d'octubre de 1994. Les obres s'hauran de transmetre a la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de l'Eliana, Pl. del País Valencià, 3, 46183 L'Eliana (València), amb la indicació "PER AL PREMI DE LITERATURA JUVENIL VILA DE L'ELIANA".
8. El premi serà atorgat el 18 de novembre 1994.

(Les bases completes les podeu demanar a la redacció d'EL MIRALL, a l'Ajuntament de l'Eliana i a Edicions Bromera)

Novetats

Narrativa

Ferrà, Miquel La Primavera romana del cardenal despuig 1994, 151 p., 1.500 PTS.	Coll, Pep Muntanyes (mig) maleïdes 1994, 171 p., 890 PTS.
Ensenyat, Xesca Quan venia l'esquadra 1994, 132 p., 1.200 PTS.	De Palol, Miquel Ígur Nebli 1994, 569 p., 3.800 PTS.
Vidal, Guillem Ai de tú, si t'enamores 1994, 112 p., 1.200 PTS.	Kundera, Milan Els testaments traïts 1994, 263 p., 2.200 PTS.
Marí, Josep Mentre passen els núvols PREMI NARRATIVA CIUTAT D'EIVISSA 1993 1994, 141 p., 1.800 PTS.	Mitchell, Margaret Allò que el vent s'endugué 1994, 992 p., 3.250 PTS.
Vidal Ferràndo, A. Les llunes i els calàpets 1994, 177 p., 1.600 PTS.	Avel, Jean M. El clan de l'ós de les cavernes 1994, 356 p., 2.750 PTS.
Palau i Camps, Josep M ^a Un cadàver desconcertant 1994, 172 p., 800 PTS.	Chandler, Raymond Adéu, nena 1994, 239 p., 1.350 PTS.
Ofèlia Dracs Misteri de Reina 1994, 259 p., 1.600 PTS.	Easton Ellis, Bret American Psycho 1994, 366 p., 2.200 PTS.

Per als més joves

El llibre de les imatges 1994, 251 p., 1.500 PTS.	Sennell, Joles Qui vol un conte? 1994, 47 p., 675 PTS.
Grejniec, M. Tastem la lluna? 1994, 15 p., 1.500 PTS.	Company, Mercè La imbècil 1994, 125 p., 680 PTS.

Born de llibres

Sant Miquel, 55.
Tel. 71 03 04 - 72 75 40.

07002 Palma de Mallorca **BULEVARD**

OFERTA

Serra, Antoni

Entrada de fosca.

1972, 127 p., 200 PTS.

200 PTS.

Poesia

Roig, Albert Vedat PREMI CARLES RIBA 1993 1994, 68 p., 1.200 PTS.	Massanet, Lluís L'instant transparent 1994, 40 p., 600 PTS.
Mora i Malo, E. Miracles de Fang 1994, 40 p., 600 PTS.	Dolç, Miquel Sàtires i epigrames 1994, 46 p., 600 PTS.
Huguet, Damià Ofici de sords. 1994, 127 p., reedició 850 PTS.	Bauçà, B. Plaça de la Boira Vida i obra poètica de Rafel Jaume 1993, 380 p., 3.000 PTS.

Assaig

Manresa, Andreu Felanitx, felanitxers... 1994, 89 p., 1.950 PTS.	Fullana Puigserver, P. El moviment catòlic a Mallorca (1875-1912) 1994, 645 p., 4.120 PTS.
Fuster, Joan Contra el nacionalisme espanyol 1994, 376 p., 2.540 PTS.	Escandell Bonet, B. Ibiza y Formentera en la Corona de Aragón (s. XIII-XVIII). Tomo I 1994, 396 p., 4.000 PTS.
Pons i Llinàs, Nicolau Jesuïtes mallorquins víctimes de la guerra civil 1994, 83 p., 1.300 PTS.	Garcia Ferrer, M ^a Neus Ramon Llull. Un racionalista de combat i de circumstàncies. Selecció de textos i propostes de comentari. 1993, 68 p., 1.500 PTS.
Puigdemont, Carles Cata... què? Catalunya vista per la premsa internacional 1994, 188 p., 1.500 PTS.	Carol, Màrius El portamitges. Entre les cames i la imaginació 1994, 100 p., 60 fotografies 2.500 PTS.

NOVETAT

Roca, Antoni - Deyà, Maria I.

Sara en el món conegut.

1994, 97 p., 850 PTS.

“Caramells de l’auba” i “Algunes reflexions sobre la saviesa popular conduïda pels proverbis”

De fa temps tenc contret un deute de reconeixement amb dos autors que no acostumen a aparèixer a les pàgines de la crítica de llibres. Per diversos motius, no l’he pogut satisfer en el temps que hauria desitjat. Són autors que gairebé escriuen per a si mateixos i el plaer de llegir-los és descobrir la seva intimitat, sana, sincera, d’arrelament a la casa i a la terra.

N’**Antònia Ordines i Marí** va viure la joventut a Orient, un poble de la muntanya mallorquina de singular bellesa. Qüestions polítiques i econòmiques conduïren els seus pares a la vall Orient, entre Alaró i Bunyola. Els records de la infantesa omplen de felicitat l’esperit de l’autora i, malgrat les circumstàncies difícils que aquells anys significaren per a la família i que descriu pulcrament en el centenar de pàgines de *“Caramells a l’auba”*, el llibre reflecteix el món rural en la mirada d’una nina coratjosa i somnadora. N’**Antònia Ordines** ho aprofita per incorporar al text mots genuïns de la ruralia i reconduïx a l’actualitat oficis i activitats dels quals no vol que se’n perdi la memòria. Animals, plantes, arbres, estris, mobles, cultius, hàbits, costums, llegendes; amigues i amics, missatges, senyors, els cicles biològics i metereològics a muntanya; tot plegat el rerefons dels homes i les dones d’aquesta illa, d’aquella comarca, recollits en una narració viva d’història, sentiment i tendresa. D’altra banda, l’autora, que exerceix la docència, vol que el llibre entri a les aules i serveixi per renovar el lèxic dels alumnes tot apropant-los al coneixement de la natura. Editat en 1993 amb l’ajut de la Conselleria de Cultura i el Consell Insular, va comptar també amb la col·laboració de l’Ajuntament de Consell. Els dibuixos de la portada són de Catalina Fiol i els de les il·lustracions interiors de Catalina Oliver. L’import de la venda va destinat a l’Associació d’Amics de la Vall d’Orient.

N’**Antoni Llull i Martí** té una història personal d’erudició llargament acreditada al servei de la cultu-

ra i, molt particularment, de la nostra llengua. La seva col·laboració en temes especialitzats és sol·licitada sovint per professionals de la docència i de l’edició. La tasca de recerca és en ell un hàbit i petites/grans obres han vist la llum gràcies a la seva tenacitat i constància. En aquestes ratlles vull remarcar tanta feina silenciosa i gairebé desconeguda que, dia rere dia, ha aportat al coneixement i dignificació de l’idioma. El seu obsequi de Nadal és sempre una cosa de creació pròpia, el resultat de mesos d’estudi i de recerca. El de 1993 són *“Algunes reflexions sobre la saviesa popular conduïda pels proverbis”* que pretenen mostrar

Algunes reflexions sobre la saviesa popular conduïda pels proverbis

Antoni Llull Martí

Mallorca
1993

“com la gent considerada de senya ha anat observant en el transcurs dels segles els trets més rellevants de la conducta humana”. Després de significar en la Introducció l’error freqüent de confondre dites populars com a “proverbis”, “refranys” o “adagis” i de remarcar-ne la diferència, cada proverbi que tracta encapçala una pàgina en la qual desenvolupa el sentit i la importància de la sentència, l’àmbit i extensió geogràfica que l’ocupa, i la traducció o versió pròpia de distints països i llengües. Antoni Llull adverteix que hi ha molt pocs proverbis, gairebé cap, que sigui exclusiu d’una sola llengua i d’un sol país, i així n’exposa les distintes equivalències tractades a partir de les versions en català. La primera pàgina ja és prou significativa: “Tot començament és difícil”. En definitiva, una obra d’ambició volgutament limitada però lúcida i de resultats sorprenents. L’edició i la composició tipogràfica de les 113 pàgines del llibre han anat a cura del mateix autor. (Tancada aquesta nota, m’assabent que *Algunes reflexions...* acaben de ser publicades en el volum 41 de la col·lecció Tià de Sa Real)-**J.M.B.**

Cançons i jocs populars de les Illes Balears

Sovint, quan s’aplega un grup de nins/nines per començar a jugar, es planteja el problema: qui para? qui ho du?, i per resoldre’l només saben acudir al “pito-pito-colorito...”

El Centre d’Estudis de l’Esplai és una escola d’educadors en el lleure creada l’any 1979, i ara també una editorial que ha publicat el llibre **CANÇONS I JOCS POPULARS DE LES ILLES BALEARS**, destinat als/les educadors/es. Recull jocs i cançons que fins fa dues generacions es transmetien de pares a fills, algunes de les quals ens evoquen bells records d’infantesa. Una veritable eina de treball arrelada a la nostra cultura popular.

Cadascú sabrà el lloc i el moment per a fer-ne ús: aula, pati, carrer, acampada, en una festa, com a material de reflexió o d’estudi...

Tots plegats tenim un repte: són cançons i jocs que no es poden perdre. La seva recuperació no és un acte folklòric sinó de reviscolament de la nostra cultura. No és un llibre d'estanteria sinó una proposta oberta i engrescadora per superar l'empobriment lingüístic, la colonització i la uniformització cultural d'un temps en què es fa palesa la general ignorància que hom té de si mateix i de l'entorn en què viu.

En Jaume Barceló i en Lluís Forteza han volgut rompre una baula de la llarga cadena d'agressions al llegat cultural que ens deixaren els nostres padrins, i contribuir d'aquesta manera a l'ús habitual d'un llenguatge nostre més enèrgic, a assumir la dinàmica d'una societat més creativa.

De l'extensa referència de valors pedagògics que aquests jocs i cançons desenvolupen, destacam els que ens introdueixen efectivament a l'univers de la llengua, sons i paraules sense més significat que la capacitat onomatopèica i rítmica de la relació amb l'altre i amb el país.

Tot joc és la representació simbòlica de la realitat, una realitat que hem de voler transmetre com a patrimoni viu de la nostra existència.

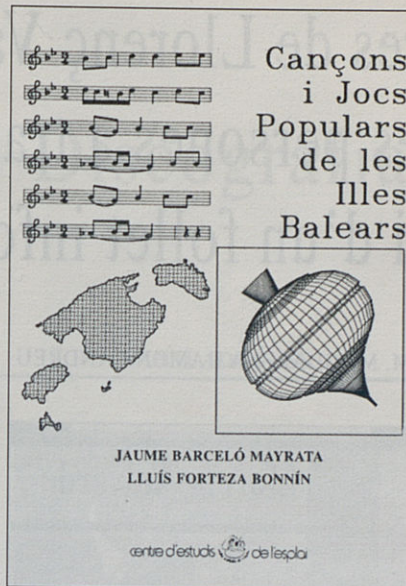
El llibre ofereix el següent sumari: *Amb l'infant damunt els genolls; descobrim el nostre cos; jocs de triar; jocs de rotllana; teringues; cançons de botar corda; jocs de carrer; jocs de matances; cançons humorístiques; oracions i recitats; dites per enfadar; travallengües*. Lletres i música ben distribuïdes a cada pàgina.

Jaume Barceló és mestre d'escola, responsable de l'àrea de cançons i danses cantades del Centre d'Estudis de l'Esplai i de l'Escola d'Esplai. Lluís Forteza imparteix classes de música i dirigeix l'Orfeó d'Alaró i diverses corals infantils.

Bon viatge pels camins de la imaginació. Per molts d'anys i que tots en poguem gaudir. **E.M.**

El llenguatge científic català

A principis de l'any 1993, Carles Riera publicà un *Manual de català científic. Orientacions didàctiques* (Barcelona, Edit. Claret) que

omplia un buit sobre llenguatge terminològic i, a més, oferia una sèrie d'orientacions als professionals de l'ensenyament sobre com tractar l'evolució ortogràfica i semàntica d'aquest tipus de llenguatge.

El llenguatge científic català (Edit. Barcanova, Barcelona, 1994), el darrer llibre que acaba de publicar Carles Riera, és una història de la literatura científica catalana amb els canvis que hi ha hagut quant a ortografia i tractament disciplinar. Es tracta d'una obra de divulgació. L'autor entén per llenguatge científic el que es refereix als coneixements obtinguts mitjançant l'aplicació del mètode experimental, comprenent-hi

tota activitat humana destinada a l'assoliment d'aquests, com ara la investigació o la recerca i, a més, la divulgació de tals coneixements a través de l'ensenyament, els mitjans de comunicació, etc. És evident que el llenguatge científic està focalitzat en la varietat funcional de la llengua estàndard, i ha anat evolucionant al llarg del temps, tot i que han existit èpoques en què la ciència no podia expressar-se en la nostra llengua.

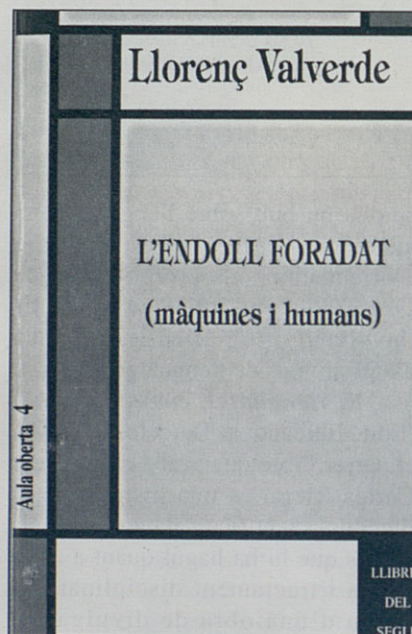
En concret, el llibre s'estructura en quatre capítols i una bibliografia general. En primer lloc exposa els antecedents del català científic, començant amb el comentari d'aquelles obres que en constitueixen el passat remot. Aquest capítol és dividit en dos apartats, seguint les grans línies del desenvolupament de la llengua i la literatura catalanes: primer, des dels orígens fins el segle XV, i, en segon lloc, des del segle XVI fins el començament del segle XX. El segon capítol tracta dels antecedents pròxims del català científic, concretament les obres publicades des de la promulgació de les *Normes ortogràfiques* (1913) de l'Institut d'Estudis Catalans fins l'aparició de la *Gran enciclopèdia catalana* (1969). El tercer capítol conté el llenguatge de la ciència en el moment actual, o sigui de 1969 ençà, fent unes consideracions sobre la normalització lingüística i el futur del català científic. En el darrer capítol s'exposen unes llistes d'obres de terminologia (vocabularis, diccionaris i lèxics) i d'especialitat (obres que tracten les diferents àrees científiques).

Carles Riera, llicenciat en filologia catalana, en farmàcia i en teologia, imparteix cursos de llenguatge d'especialitat a l'ICE de la Universitat de les Illes Balears des de fa sis anys. Aquest llibre no és sinó una altra contribució de Carles Riera a la tasca d'investigació i recerca per tal que la llengua catalana esdevengui la llengua vehicular i de comunicació en tots els aspectes de la vida i la cultura de les persones que vivim als Països Catalans. **Felip Munar i Munar.**

Dues obres de Llorenç Valverde: les màquines i les persones a través d'un endoll foradat i d'un follet informàtic

M. MAGDALENA RAMON I ANDREU

Una de les coses que solem demanar a un llibre, a un autor, és que ens sorprengui; i, si a més de sorprendre'ns ens diverteix, encara millor. Això és el que he trobat en els dos llibres de Llorenç Valverde que acaben de sortir. L'un *L'endoll foradat (màquines i humans)*(1), és un recull d'articles publicats al llarg de dos anys a diversos diaris de Mallorca. En aquests articles l'autor ens obliga a reflexionar, amb la seva reflexió impresa, sobre el món de les màquines i els homes, i ens provoca perquè descaradament i sense por siguem menys tolerants amb les màquines; aquestes màquines no només són ordinadors, sinó també telèfons, contestadors automàtics, rellotges, etc.; això sí, la informàtica n'és la gran triomfadora, però a mitges. Un dels objectius d'aquestes reflexions seves, però nostres des del moment que les llegim i les assimilam, crec que és essencialment el de desmitificar aquesta mena de por que sentim a l'hora d'enfrontar-nos a aquests aparells, davant els quals molts de nosaltres ja renunciem d'entrada a culejar-los perquè pensam que no en sabrem mai, és a dir, relativitza absolutament la importància de les màquines en general; per això la informàtica és la gran triomfadora a mitges. Totes aquestes reflexions parteixen d'experiències, de vivències i de situacions amb què s'ha trobat Llorenç Valverde, i els protagonistes d'aquests articles són fets i gent acostat al seu entorn professional i també familiar. Aquestes reflexions són plenes d'una ironia,

molt subtil, que un cop llegit l'article, ens obliga a fer, si més no, un somriure de satisfacció. En poques paraules, Llorenç Valverde, amb aquest recull, ens estalvia als ciutadans de carrer haver de fer uns curssets especials per haver d'entendre aquests aparells, ens aproxima al seu entorn sense patir i, per si això fos poc, també ens enriqueix el pensament. Tot plegat ho aconsegueix amb un llenguatge planer, amb girs i deixos que no ens resulten gens estranys, defugint tots aquells tecnicismes que hom no sol entendre, cosa que, parlant del món de la tècnica, és bastant difícil d'aconseguir.

L'altra publicació és *En Joanet de l'ordinador: una rondalla informàtica*(2), escrit juntament amb el seu fill Joan G. Valverde Albons. És un conte per a joves però també per

a adults. Aquí hi intervé un element d'una gran força i ben important dins el món de les narracions, que és la fantasia. I la fantasia ve de mans d'un follet informàtic anomenat Gustau, Tau per als amics. Tau, que fins i tot té un cosí que viu en un altre ordinador als Estats Units, és un d'aquells personatges tan bufons el qual alguna vegada hem desitjat tenir desesperadament al nostre costat. El follet és el cor del llibre, es converteix en l'instructor i l'amic d'un nin adolescent, una mica impertinent de vegades, de 14 anys, en Joanet -l'altre protagonista de la història-, a qui ensenya els secrets més importants dels ordinadors i també les realitats que hi estan vinculades, que són molts i moltes. I en Tau és prou llest per fer-ho de manera que en Joanet ho entengui, és a dir, d'una manera senzilla i precisa. Amb aquest conte ens adonam que la fantasia i la informàtica, conceptes en principi tan allunyats l'un de l'altre, esdevenen un sol cos. □

NOTES

(1) VALVERDE GARCIA, LI. *L'endoll foradat (màquines i humans)* Girona: Llibre del Segle, 1994. (Aula oberta, núm.4)

(2) VALVERDE GARCIA, LI.; VALVERDE ALBONS, J.G. *En Joanet de l'ordinador: rondalla informàtica*. Palma: Edicions Cort, 1994. (El Vell Marí)

SCHUBERT
Lieder
ELISABETH SCHWARZKOPF
EDWIN FISCHER

Schubert: Cançons
Cançons de Franz Schubert interpretades per Elisabeth Schwarzkopf, acompanyada per Edwin Fischer al piano. Una veu versàtil, transparent, de dicció pura i timbre dòcil. Realment, aquest és un binomi que ens fa recordar a un Schubert pròxim, intel·ligible i familiar. Una autèntica referència enregistrada als Abbey Road Studios l'any 1952. (EMI CLASSICS. Clàssica.)

Discografia

SANTI ADROVER

Bruckner: Simfonia núm. 4
La Quarta Simfonia del compositor i organista austríac, una de les onze que va escriure entre els anys 1865 i 1896. Per la manera d'orquestrar de vegades se l'ha comparat a Wagner i se'l considera un dels més grans compositors del seu temps, amb una obra extensa i colorista. Una bona manera de comprovar-ho és escoltar aquesta versió de la Filharmònica de Berlín dirigida per Daniel Barenboim. (TELDEC. Clàssica.)

Jesse Davis: Young at Art
Morts els grans mestres del saxo és difícil rebre ara aquella sensació que teníem en escoltar-los. Malgrat que Davis és un saxo alt i no un gran tenor, té una forma de tocar senzilla, agradable i penetrant. En aquest disc més que recomanable recorda temes de Monk, Porter, Bowman i Swift i ens mostra la seva pròpia creació i sensibilitat. Els acompanyants no desmereixen. (CONCORD RECORDS. Jazz clàssic.)

Eric Marienthal: Round trip
Per a un instrumentista jove, acostumat a ser reconegut sempre com a membre d'una gran banda, resulta una aventura inquietant fer un disc en solitari. Això és el que passa amb Eric Marienthal i altres músics de GRP. La presència de Corea, Patitucci o Wechl ajuda i equilibra un treball sense pretensions extraordinàries. Tan sols fer fussion tal com pertoca. Interessant per als incondicionals d'aquesta música. (GRP. Jazz-fussion.)

Joan Bibiloni: Brut
Bibiloni posa fi a un llarg silenci. Era hora d'un nou disc, autèntic, marca de la casa. Quina fórmula? La de sempre: bons músics (Climent, Cuenca, Mora, Lambertini), lletres suggestives i el so característic de les seves guitarres. Proposa una Great Literature, un extens ocea i una visió particular de la beatlemania. Personalment, crec que Joan Bibiloni és sobretot músic, però aquest Brut fresc i natural carregat de lletres pot ser un bon elixir d'estiu. (BLAU, Discmedi. Pop.)

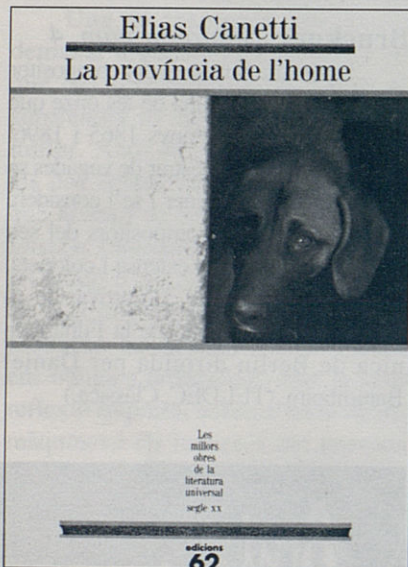
Amb el suport de

Alexandre Jaume, 8
Tel. (botiga) 72 46 46
07002 Palma de Mallorca

Llibres escollits

BIEL MESQUIDA

Elias Canetti. *La província de l'home.* Col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Universal». Edicions 62.

Si tens un d'aquests dies negres en què tot et surt malament, si no trobes consol per a una pena o un desengany, si l'avorriment et corseca, si necessites un amic com una medicina, vet aquí un llibre que et farà molta companyia. Canetti et dona el seu dietari des de 1942 a 1972 i ho fa de la manera més entretinguda: en forma de breus i incisius aforismes. Petits fragments que giren entorn dels temes clau de Canetti: la lluita contra la mort, la importància de l'amistat, la passió pel món oriental i pels mites, les fortes preocupacions per la qüestió dels poders i de les dictadures, la possibilitat de mirar a través dels comportaments humans, i la inquietud pel destí de les espècies animals, la qual cosa el

converteix en un ecologista *avant la lettre*. Cadascú pot agafar d'aquest llibre allò que li convé: un ver self-service del pensament. I una farmaciola sense efectes secundaris.

Giuseppe Tomasi di Lampedusa. *Tots els contes.* Col·lecció «Narrativa». Editorial Empúries.

Els amadors de la novel·la *El Guepard* segur que ja han llegit aquest llibre. Si no coneixeu l'obra mestra de Lampedusa, la trobareu traduïda per Llorenç Villalonga a l'editorial El Club dels Novel·listes. I si us agrada el cinema, hi ha un vídeo amb l'excel·lent film de Luchino Visconti. Els contes lampedusians són una delícia i tenen gust de poc. M'ha entusiasmat «Els llocs de la meva infància», on apareixen en unes curtes memòries els casals, els costums, la vida de Giuseppe Tomasi en una Sicília desapareguda

on la realitat i la ficció s'entrecreuen. «El matí d'un parcet» ens conta l'ascensió d'una classe, els parcets, i la desaparició d'una altra, els nobles, amb primfilada poètica. «L'alegria i la llei» és un quadre neorealista d'un empleat d'oficina al qual regalen un *pannetone*: un apòleg que et deixa un nus a la gola. «Ligheia» és el triomf de l'amor i del record: un professor de grec misantrop es fa amic per una rara casualitat d'un dels descendents del príncep Salina i li conta la seva història d'amor amb una sirena. Un llibre molt aconsellable.

Llorenç Valverde i Joan G. Valverde. *En Joanet de l'Ordinador.* Edicions Cort. I Llorenç Valverde. *L'endoll foradat.* Llibres del Segle.

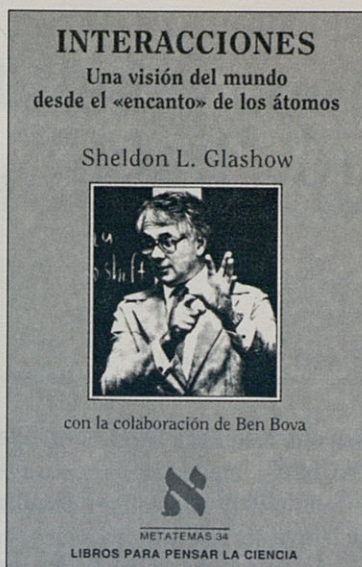
Aquests dos llibres són una mostra excel·lent d'allò que hauria de ser la divulgació científica en català. El primer és per a adolescents

des dels catorze anys per amunt i està fet com una entretingudíssima rondalla. En Joan, enfadat amb son pare perquè li ha dut un joc per a ordinador en CD-ROM massa infantil, descobreix, mentre hi manipula, un follet dedins que nom Gustau, i a partir d'aquí succeeixen nombroses aventures que, tot meravellant-nos, ens ensenyen nombroses novetats de les tecnologies informàtiques. La conjunció entre en Llorenç, que és catedràtic d'Informàtica, i el seu fill Joan és tot un èxit que demana una continuació. *L'endoll foradat* és un altre entretingudíssim espectacle sobre paradisos informàtics per a tots els públics. En aquestes dues-centes pàgines el lector trobarà en forma de breus articles tot un conjunt d'informacions sobre les concepcions més noves de les tecnociències, sobre els ordinadors i les transformacions que aquestes noves eines han introduït en la nostra vida quotidiana i en la nostra visió cultural, sobre aquesta font de riquesa del nostre temps que és la informació i el tractament d'aquesta. I Valverde ho explica fent dels sabers una festa: presenta ordenadament conceptes i idees difícils amb senzillesa, es riu de les seves pròpies dificultats i fa de l'humor, de la ironia i del sarcasme els seus aliats per desengafetar qualsevol resistència o por del Lector. Uns llibres per aprendre amb el somriure als llavis.

Juan Ferraté. Jaime Gil de Biedma. Cartas y artículos. Editorial Sirmio-Quaderns Crema.

Des de 1957 a 1988 aquests dos extraordinaris poetes i assagistes tingueren un diàleg epistolar. En aquest llibre el lector trobarà tretze cartes de Gil de Biedma i quinze de Ferraté que ens donen en la seva atzarosa, complexa i humaníssima escriptura uns feixos de claror íntima sobre dues figures cabdals de la cultura. En ple franquisme i en dues situacions ben diverses (G de B a Barcelona i F a Cuba o Canadà) les lletres diuen molt sobre els canvis de la societat

espanyola vista des de dos observatoris ben diferents i per dues persones també diferentíssimes malgrat la intersecció de la seva sensibilitat i el seu amor a la literatura. I també ens fan veure la situació de la Cuba revolucionària vista per un home que intenta ser neutre i es veu aïcat dins les convulsions polítiques i socials. Una gran tendresa (aquella «llet de la tendresa humana» de la qual escriu Shakespeare) destil·len aquestes escriptures personals on els accents són tan vers i tan humans que ens ensenyen molts de territoris que segurament haurien quedat opacats per sempre. Els comentaris brillants i detallats de Ferraté sobre

poemes que li envia Gil de Biedma fan que es pugui entendre el valor de la lectura crítica. Dos articles que dedica Ferraté a l'estudi formal de poesia gilbiedmiana clouen com una petita apoteosi un volum memorable.

Sheldon L. Glashow con la colaboración de Ben Bova. Interacciones. Una visión del mundo desde el «encanto» de los átomos. Colección «Metatemas». Tusquets Editores.

Aquest físic, Sheldon L. Glashow, va néixer a Manhattan en una família de jueus russos emigrats. De nin petit ja tenia una curiositat molt gran: volia saber com funcionava un rellotge o un cotxe, què era l'arc iris i per què un ou no ballava com una baldufa. Va estudiar Física, va ser recercador a Stanford i Berkeley i ara és professor de la Harvard University. El 1979 va rebre el Premi Nobel de física. I aquest home tan savi creu que en el fons la natura és molt simple i que, si la coneguéssim com toca, podríem descriure l'Univers amb una gran senzillesa. A ell el fascina la física subatòmica, per la qual cosa s'ha convertit en membre de l'élite que estudia les partícules elementals. Quan es va descobrir l'àtom molts de científics creueren que s'havia tocat l'essència de la matèria i el contingut fonamental de l'ésser. I tot d'una, entremig de la sorpresa, es temeren que l'àtom a la vegada es dividia en noves partícules de cada pic més petites. L'Univers, així, esdevenia infinitament més complex. En aquest llibre Glashow ens introdueix en un viatge apassionat per la física subatòmica amb l'amenitat del bon contador d'històries: s'hi posa ell mateix com a actor-espectador. Tres dècades i quatre continents apareixen en el «trip» de les partícules i les lleis per les quals s'organitzen. «Avui sabem que la matèria i l'energia estan inextricablement organitzades. A entendre les forces fonamentals que les mantenen unides he invertit la meua vida.» Això és el tema i l'esquer del llibre. Llegiu-lo: val les alegries! □

Normalització "light"

M. MAGDALENA MASCARÓ DURAN

Qualsevol se n'ha adonat: d'uns anys ençà han esdevingut molt de moda els termes "light" i "heavy" per dir si una o altra cosa és fluixa / insípida / descafeïnada o forta / dura / intensa.

Així, doncs, se sent parlar d'una cigarreta "light" per dir que té poca nicotina, d'una beguda idem si té poca cafeïna, d'una música "heavy" o rock dur; de català "heavy"/ català "light" (els fantasmes del "barco"). Que "heavy"! diuen ara molts joves per expressar: És massa!

En iguals termes ens podem referir a la normalització del català a casa nostra. Què li hauríem de dir,

normalització "heavy" o normalització "light"?

Indubtablement i evidentíssima, "light".

Vet aquí uns quants símptomes d'actitud "light", sobretot d'aquelles institucions que haurien de ser les motivadores i capdavanteres:

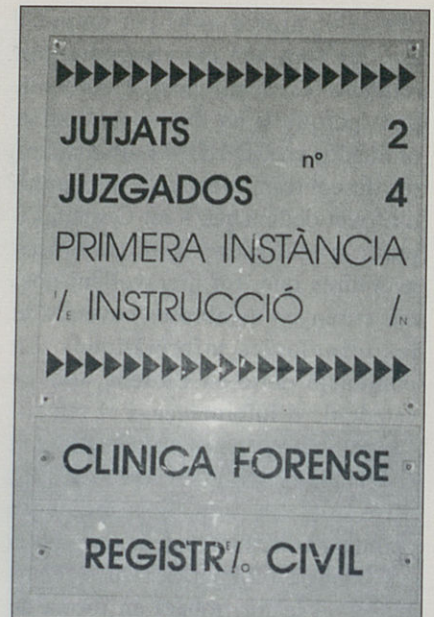
- A poques conselleries no et despengen el telèfon en castellà.

- Així adrecen també la immensa majoria dels seus escrits.

- No tan sols no es retiren els rètols d'indicació viària, sinó que se'n posen nous de trinca, en castellà. Per tant, la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de Normalització Lingüística

No només no es canvien els vells rètols d'indicació viària, sinó que també se'n posen de nous en castellà.

Els Jutjats de Manacor, un exemple de bilingüisme de barreta. Observeu les pintoresques solucions: I/E INSTRUCCIÓ/ N i REGISTR E/O CIVIL.

a les Balears, paper mullat.

- Per tenir tothom content, a fi de no haver de netejar més pintades d'un i d'altre bàndol, s'han inventat una casta de bilingüisme a la barreta: Est/e, Horari/o, fins i tot extrems tan al·lucinants com REGISTR e/o (veg. Jutjats de Manacor).

- S'encarreguen estudis per a ser publicats i difosos, uns en castellà i altres sense tenir en compte la coherència lingüística. I així ens trobam treballs d'informació i divulgació institucional que tenen apartats en una i altra llengua, a elecció de l'autor. No es tracta de posar la pistola al pit i exigir que es faci en català, de pròpia mà. Però sí que, en nom de la coherència, es deixin o es facin traduir.

Fruit d'aquesta postura "light" quant a fer normal l'ús del català, és la reacció de qui ve de fora i es troba que conèixer la llengua del país li és absolutament prescindible.

La recuperació de la llengua no és possible amb un procés de normalització "light", sinó amb una actitud clara i decidida. Eficàcia, en una paraula. □

M. Magdalena Mascaró és assessora lingüística.

Catalunya i Balears cooperaran en els projectes d'investigació i tecnologia

E.M.

La legislació autonòmica sobre investigació i tecnologia i la participació de les comunitats autònomes en els programes d'investigació sectorial del Ministeri d'Educació i Ciència que s'integren en el Pla Nacional d'Investigació i Desenvolupament Tecnològic són els principals temes que centraren la reunió que dia 27 d'abril mantingueren el director general d'Educació de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Jaume Casasnovas i Casasnovas i el director general de Recerca de la Generalitat de Catalunya, Joan Albaigés i Riera, a la seu de la direcció general de Barcelona.

Un dels objectius més importants d'aquesta entrevista era conèixer l'experiència en l'aplicació i el desenvolupament de la Llei d'I+D a la comunitat catalana, amb el convenciment que aquesta informació seria de gran utilitat per a la Conse-

lleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear que en aquests moments està elaborant la Llei d'investigació i tecnologia de la Comunitat Autònoma. Cal destacar que la nostra Comunitat, una vegada disposi d'aquesta Llei, juntament amb Catalunya, Madrid i el País Basc, seran les úniques Comunitats de l'Estat espanyol que tendran una legislació autònoma d'I+D.

El temari de la reunió comprenia també la conveniència de posar en funcionament projectes integrats amb la participació de les dues Comunitats i l'increment de mecanismes de cooperació entre les dues administracions que permetin millorar l'aprofitament dels recursos destinats a l'I+D.

L'anàlisi del finançament públic de les activitats d'investigació en les comunitats autònomes, procedent tant dels fons estructurals euro-

peus com de l'Administració central o de l'autonòmica, és un dels temes més importants que fan necessària l'elaboració d'una llei d'investigació i tecnologia pròpia de les Illes Balears. Aquesta llei permetrà la canalització de totes les ajudes econòmiques que es rebin per al foment de la investigació científica i del desenvolupament tecnològic.

El Pla d'investigació i tecnologia de les Balears tindrà com a objectius principals:

- L'impuls de la investigació a les Illes Balears, en coordinació amb el Pla Nacional d'I+D i d'acord amb els programes marc de la Unió Europea.

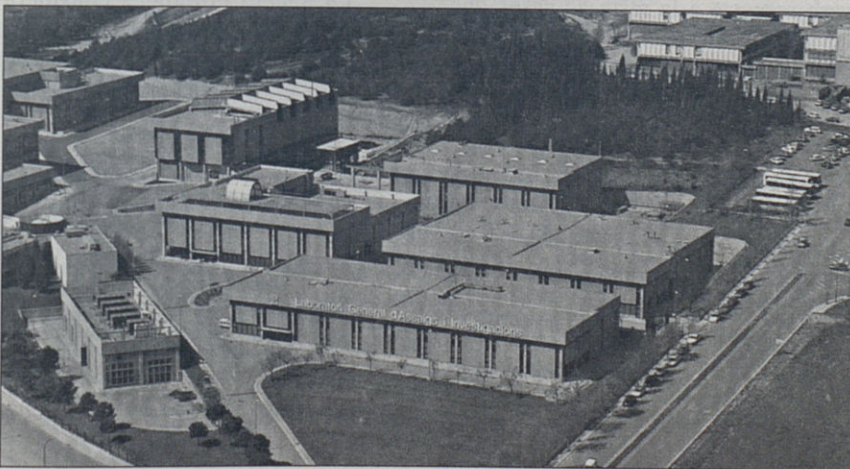
- L'establiment de prioritats en les línies d'investigació per als interessos dels sectors econòmics i socials de les Illes i dedicar-los la necessària atenció pressupostària.

- El foment i la millora de la formació i la motivació del personal investigador i la recuperació i atracció d'investigadors que exerceixen la seva tasca fora de l'àmbit de les Illes Balears.

- El progrés de la ciència i el desenvolupament de tecnologies no contaminants i aplicables en les condicions medio-ambientals de les Illes Balears.

- La potenciació dels avenços i innovacions tecnològiques que millorin la productivitat i la competitivitat dels sectors comercial, industrial i empresarial, tant públics com privats.

- L'increment del benestar social i la millora de la qualitat de vida dins l'àmbit territorial de les Illes Balears. □

El Laboratori General d'Assaigs i Investigacions de la Generalitat de Catalunya amb els departaments per al Desenvolupament de la Química Fina i el Laboratori de Mecànica d'Estructures darrerament inaugurats

Acord de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans sobre diversos punts de la normativa verbal i de l'estàndard oral dels demostratius (11 de juny de 1993)

El dia 2 d'abril de 1993 el Sr. Josep Lacreu, director del Servei d'Assessorament Lingüístic i Traducció de la Generalitat Valenciana; el Sr. Antoni Ferrando, director de l'Institut de Filologia Valenciana; els senyors Manuel Pérez Saldanya, Jordi Colomina (per delegació del Sr. Rafael Alemany) i Lluís Gimeno, directors dels departaments de Filologia Catalana de les universitats valencianes; els senyors Vicent Pitarch i Lluís B. Polanco, membres valencians de la Secció Filològica de l'IEC, i el Sr. Albert Hauf, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC, reunits en comissió a la ciutat de València, a instància del Sr. Josep Lacreu, per a tractar diversos punts relacionats amb la normativa morfològica i de l'estàndard oral, acordaren, a proposta del Sr. Antoni Ferrando, demanar "a l'Institut d'Estudis Catalans que valore amb caràcter d'urgència les propostes d'aquesta comissió i faça pública la seua decisió, a fi d'avaluar amb la seua autoritat qualsevol modificació que pugua introduir-se en la normativa".

La constitució d'aquesta comissió ha estat determinada per la necessitat d'adequar en l'àmbit valencià les recomanacions de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, II: Morfologia* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1993, segona edició, revisada).

En la sessió del dia 11 de juny de 1993, la Secció Filològica, a proposta d'una ponència formada pels membres senyors Joan A. Argente i Giralt, Antoni Ferrando i Francès, Isidor Marí i Mayans, Joan Miralles i Monserrat, Vicent Pitarch i Almela i Lluís B. Polanco i Roig, prengué els acords exposats a continuació:

I. Punts que afecten la normativa oral i escrita

1. El paradigma de conjugació dels presents d'indicatiu i de subjuntiu dels verbs incoatius de la tercera conjugació.

a) Les formes de les persones 4 *servim* i 5 *serviu* d'ambdós presents són comunes a tot el domini. Són, doncs, pròpies de l'àmbit general.

b) Pel que fa a l'àmbit restringit valencià, la Secció Filològica comparteix el punt de vista de la comissió de considerar propi de registres molt formals, en l'àmbit valencià, el paradigma clàssic: 1 *servesc*, del present d'indicatiu, 1 *servesca*, 2 *servesques*, 3 *servesca*, 6 *servesquen*, del present de subjuntiu.

c) Analitzades acuradament les formes del paradigma alternatiu, la Secció Filològica considera aconsellable de continuar la tradició, seguida per les gramàtiques publicades al País Valencià els darrers trenta anys, de no tractar d'una manera divergent el fenomen fonètic de la palatalització col·loquial de les formes incoatives del verb respecte a la resta de casos que apareixen en la llengua. Aconsella, doncs, de mantenir-hi, com a paradigma alternatiu propi de l'estàndard, el següent: Present d'In-

dicatiu: 1 *servisc* 2 *servixes / serveixes* 3 *servix / serveix* 4 *servim* 5 *serviu* 6 *servixen / serveixen*. Present de subjuntiu: 1 *servisca* 2 *servisques* 3 *servisca* 4 *servim* 5 *serviu* 6 *servisquen*

2. El paradigma del pretèrit imperfect de subjuntiu a la primera conjugació.

a) La Secció Filològica comparteix, així mateix, el punt de vista de la comissió en el sentit que, en l'àmbit valencià, el paradigma clàssic només és propi de registres molt formals: 1 *cantàs* 2 *cantasses* 3 *cantàs* 4 *cantàssem* 5 *cantàsseu* 6 *cantassen*

b) Hom considera aconsellable, com a paradigma alternatiu propi de l'estàndard, el següent: 1 *cantara / cantés* 2 *cantares / cantesses* 3 *cantara / cantés* 4 *cantàrem / cantéssem* 5 *cantàreu / cantésseu* 6 *cantaren / cantessen*

II. Punts que afecten la proposta d'estàndard oral

Els demostratius

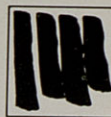
La Secció Filològica considera acceptable, amb una lleugera modificació, la proposta feta per la comissió per a l'àmbit restringit als parlars valencians:

	demostratius masculins	demostratius femenins	demostratius neutres	adverbis de lloc
1r grau	<i>aquest / este</i> <i>aquests / estos</i>	<i>aquesta / esta</i> <i>aquestes / estas</i>	<i>açò</i>	<i>ací</i>
2n grau	<i>aqueix / eixe</i> <i>aqueixos / eixos</i>	<i>aqueixa / eixa</i> <i>aqueixes / eixes</i>	<i>això</i>	<i>aquí (*)</i>
3r grau	<i>aquell</i> <i>aquells</i>	<i>aquella</i> <i>aquelles</i>	<i>allò</i>	<i>allí, allà</i>

(*) La forma *ahí*, tot i no ser genuïna, és admissible, només, en registres orals informals, en l'àmbit restringit valencià.

XVI Premis BALDIRI REIXAC

D'ESTÍMUL A L'ESCOLA CATALANA

FUNDACIÓ
JAUME I

VEREDICTE 1993-94

Dotació total: 11.000.000 ptes.

PREMIS A ESCOLES

12 premis de 500.000 ptes.
cadascun

C.P. MACIÀ-COMPANYS
Agramunt (Urgell)

**INSTITUCIÓ PEDAGÒGICA SANT
ISIDOR (IPSI)**
Barcelona (Barcelonès)

ESCOLA MUNICIPAL LA SÍNIA
Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental)

C.P. EL RODONELL
Corçà (Baix Empordà)

ESCOLES FONLLADOSA
Maigrat de Mar (Maresme)

ESCOLA MATERANAL JOAN AMADE
Perpinyà (Rosselló)

C.P. SANT JAUME
Sant Jaume d'Enveja (Montsià)

C.P. DE PRÀCTIQUES
Tarragona (Tarragonès)

C.P. HORT DE PALAU
Oliva (La Safor)

C.P. POMPEU FABRA
Manlleu (Osona)

ESCOLA PIA
Moià (Bages)

C.P. NICOLAU CALAFAT
Valldemossa (Mallorca)

PREMI A MESTRES I PROFESSORS

Dotat amb 800.000 ptes., que es
distribueixen com segueix:
400.000 ptes. al treball guardonat
i una subvenció de 400.000 ptes.
per a contribuir a la seva edició.

Ha estat atorgat al treball:

**LA METEOROLOGIA A L'EDUCACIÓ
OBLIGATORIA,**

de José Antonio Molina Moreno, de
Montesquiu (Osona)

És un treball pertinent en la tradició
catalana científica i popular que serà útil a
totes les etapes de l'ensenyament
obligatori primari i secundari. Permet un
tractament curricular integrat amb
continuitat a tota l'escola. Cosa que
representa, en aquest tema, una novetat.

De contingut i esperit català, relaciona el
fet humà amb el científic unint
admirablement el país al temps que hi fa.
Fins es podria dir que conèixer o
interessar-se pel temps equival a
interessar-se per conèixer el país.

Destacant la importància dels continguts
de procediments, proposa una
metodologia d'observació directa i de
descobriments que fan el treball
didàcticament meritori.

PREMIS ALS ALUMNES

53 lots de llibres per valor de
80.000 ptes. cadascun

PARVULARI I CICLE INICIAL

No ve d'un pam. Alumnes de P-5
d'Educació Infantil. C.P. Mowgli, de
Reus.

Els tres tombs. Alumnes de P-5
d'Educació Infantil. C.P. Mare de Déu
de la Muntanya, d'Esparreguera.

Miró. Alumnes d'Educació Infantil.
C.P. Vista Alegre, de Mataró.

El lila de les figueretes. Alumnes
d'Escola Bressol. Escola Bressol Les
Figueteretes, de Mataró.

L'ambulància. Alumnes de P-5. C.P.
El Cabrerès, de L'Esquirol.

Una de nombres. Alumnes de 2n.
curs de Cicle Inicial. Col·legi Nostra
Senyora del Carme, de Ripoll.

CICLE MITJÀ

**El museu zoològic de Josep
Carner.** Alumnes de 3r. i 4t. d'EGB.
C.P. Mare de Déu del Roser, de
Vallmoll.

Un planeta mai no vist. Alumnes de
5è. d'EGB. C.P. Monseny Gibert, de
Sant Fruitós de Bages.

Els vertebrats. Alumnes de 5è.
d'EGB. C.P. Escola Montsant, de
Reus.

Contes de nens per a nens.
Alumnes de 3r. d'EGB. C.P. Escola
Montsant, de Reus.

**El llibre del riu Besòs. L'ús de
l'aigua a Mollet.** Alumnes de 3r.
d'EGB. C.P. Sant Vicenç, de Mollet
del Vallès.

EDUCACIÓ ESPECIAL

Conte de Nadal. Alumnes d'Educació
Especial. C.P. L'Esperança, de Lleida

Recordem Miró. Alumnes d'Educació
Especial. Escola L'Heura del Vallès,
de Terrassa

CICLE SUPERIOR

La sardana i la cobla. Alumnes de
5è i 6è. d'EGB

28 metres de Vilafranca a l'escola.
Alumnes de 7è. i 8è. d'EGB. Escola
Montgat, de Vilafranca del Penedès.

Contes. Alumnes de 7è. i 8è. d'EGB

El molí d'oli d'Artés. Alumnes de 8è.
d'EGB. Escola Santa Maria d'Artés,
d'Artés.

El Montseny. Alumnes de 7è. i 8è.
d'EGB. Col·legi Nostra Senyora del
Pilar, de Manresa.

Música i poesia a l'escola. Alumnes
de 8è. d'EGB

Les quatre estacions. Alumnes de
5è. i 6è. d'EGB. C.P. Sant Josep de
Calassanç, de Súria.

**Tot gaudint amb Bernat i els
bandolers.** Alumnes de 8è. d'EGB.
Col·legi Vedruna, de Cambrils.

**El riu Francolí. El Modernisme. Els
electrodomèstics: els estris que
tenim per casa. L'aigua**

Alumnes de 8è. d'EGB. C.P. Escola
Montsant, de Reus.

**Què farem? Què direm? Què
llegim? Què escrivim?** Alumnes de
7è. d'EGB.

Xenofòbia. Alumnes de 8è. d'EGB.
C.P. Mowgli, de Reus.

La nutrició. Alumnes de 6è. d'EGB.
C.P. Beat Bonaventura Gran, de
Riudoms.

El llenguatge del còmic. Alumnes de
6è. d'EGB. Centre Educatiu Projecte,
de Barcelona

Novel·les d'aventures. Alumnes de
6è. 7è. i 8è. d'EGB. Escola Pública de
Borredà.

La Poble de Lillet. Alumnes de 7è.
d'EGB.

El bagul de les mesures oblidades.
Alumnes de 6è. d'EGB.

De tafaner no se'n pot ser. Alumnes
de 7è. d'EGB. C.P. Lillet a Güell, de
La Poble de Lillet.

Museu d'art de Girona. Les Medes.
Alumnes de 8è. d'EGB. Escola
Vedruna, de Girona.

Auca històrica d'Amposta. Alumnes
de 8è. d'EGB. C.P. Miquel Granell,
d'Amposta.

**Gastronomia dels bolets a
Catalunya. Herbaris.** Alumnes de 8è.
d'EGB. Col·legi Nostra Senyora del
Carme, de Balaguer.

Figaró més a prop. Alumnes de 6è.
7è. i 8è. d'EGB. C.P. Montmany, d'El
Figaró.

Lamartina, revista de l'escola.
Alumnes de 7è. i 8è. d'EGB. Escola
Gavina, de Picanya.

Història i vida de Torrent. Alumnes
de 7è. i 8è. d'EGB. Escola Pública
Ramon i Cajal, de Torrent.

El llibre de les bèsties. Alumnes de
Scuola Media. Scuola Media di
Fertilia, de Fertilia-Alghero.

BUP, COU I FP

Treballs d'alumnes de 3r. de BUP.
Centre d'Estudis Gresol, de Terrassa

**Treballs dels alumnes de 3r. curs
de 2n. grau de FP, branca de
química.** I.P.F.P. Esteve Terrades i
Illa, de Cornellà de Llobregat.

**Treballs dels alumnes de 3r. curs
d'administratiu, branca comercial.**
I.E.S. de Torredembarra.

Les llengües i els dialectes.
Alumnes de 3r. ESO.

**Treball radiofònic dedicat a Miquel
Martí i Pol.** Alumnes de 4t. ESO.
I.E.S. d'Abrera.

La farga catalana. Alumnes de 3r.
curs 2n. grau. Col·legi Episcopal Mare
de Déu de l'Acadèmia, de Lleida.

Calaf. Alumnes de 2n. de BUP. C.E.
Mestral, d'Igualada.

**L'evolució de la llengua catalana a
la premsa vilafraquina durant el
període 1941-1981.** Alumnes de 3r.
de BUP. Escola Montgat, de
Vilafranca del Penedès.

**El llenguatge i la vila. Evolució
conjunta.** Alumnes de 2n. de BUP.
I.E.S. Els Alfacs, de Sant Carles de la
Ràpita.

**Etimologia i mitologia a la taula
periòdica.** Alumnes de 2n. de BUP.
Institut de Batxillerat Arraona, de
Sabadell.

Blancarosa, sirena de la mar blava.
Alumnes de 2n. i 3r. de BUP. Institut
de Batxillerat Picanya, de Picanya.

Etimologia (conjunt de treballs).
Cristina Alberich i González, alumna
de COU. Escola La Presentació, de
Barcelona.

CICLES DIVERSOS

Bagul de contes. Alumnes de tots els
nivells. Col·legi Mare de Déu del
Carme, de Berga.

Què en sabem... Alumnes de tots els
nivells. C.P. Bisbe Martí, d'El Milà.

El ofici de Siurana. Alumnes de tots
els nivells. C.P. El Serrat, de Siurana
d'Empordà.

Un tomb amb Miró. Alumnes de tots
els nivells. C.P. Les Moreres, de Les
Pobles-Aiguamúrcia.

L'últim Nadal. Alumnes de tots els
nivells. Institut Tècnic Eulàlia, de
Barcelona.

Mirar Miró. Alumnes de tots els
nivells. C.P. Rocafonda, de Mataró.

Treballem la fotografia. Alumnes de
tots els nivells. Col·legi Públic
d'Alinyà.

Estimada Terra. Alumnes de tots els
nivells. C.P. Salvador Espriu, de Sant
Feliu de Llobregat.

Recerca: la ciència avança. Treball
interdisciplinari de tota l'escola.
Escola L'Horitzó, de Barcelona.

Setmana del teatre. Alumnes de tots
els nivells. Escola L'Espill, de
Manresa.

Amb ulls d'infants. Alumnes de tots
els nivells. Escola Elisabeth, de
Salou.

COMITÈ ORGANITZADOR

Joan Triadú, President

Montserrat Carulla, Fundació
Jaume I

Josep González-Agàpito, Fundació
Jaume I

Carme Alcoverro, DEC d'Òmnium
Cultural

Joaquim Arenas, Vocal

JURAT

Carme Alcoverro i Pedrola
Rosa Boixaderas i Sàez

Ramon Bosch i Costa

Margarida Cambra i Giné

Josep González-Agàpito

Joan Mallart

Antoni Moga i Ferrés

Bartomeu Palau i Redon

Julí Palou

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

